

Allmän miljö- och naturvård

20

Förslag till statsbudget för 2004

Allmän miljö- och naturvård

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	9
2	Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.....	11
2.1	Omfattning.....	11
2.2	Utgiftsutveckling	11
2.3	Skatteavvikelser	12
3	Miljöpolitik	13
3.1	Omfattning.....	13
3.2	Utgiftsutvecklingen	14
3.3	Mål	15
3.4	Politikens inriktning	15
3.5	Insatser	18
3.5.1	Verksamhetsområde 1 Pådrivande och förebyggande miljöarbete	18
3.5.1.1	Insatser inom politikområdet.....	18
3.5.1.2	Insatser utanför politikområdet	25
3.5.2	Verksamhetsområde 2 Bevara och restaurera natur och miljö	29
3.5.2.1	Insatser inom politikområdet.....	29
3.5.2.2	Insatser utanför politikområdet	33
3.5.3	Verksamhetsområde 3 Kunskap och underlag för miljöarbete	34
3.5.3.1	Insatser inom politikområdet.....	34
3.5.3.2	Insatser utanför politikområdet	35
3.6	Resultatbedömning.....	35
3.6.1	Begränsad klimatpåverkan	36
3.6.1.1	Resultat	36
3.6.1.2	Analys och slutsatser	36
3.6.2	Frisk luft	37
3.6.2.1	Resultat	38
3.6.2.2	Analys och slutsatser	38
3.6.3	Bara naturlig försurning.....	38
3.6.3.1	Resultat	39
3.6.3.2	Analys och slutsatser	39
3.6.4	Giftfri miljö	39
3.6.4.1	Resultat	40
3.6.4.2	Analys och slutsatser	40
3.6.5	Skyddande ozonskikt.....	41

3.6.5.1	Resultat.....	41
3.6.5.2	Analys och slutsatser.....	41
3.6.6	Säker strålmiljö	42
3.6.6.1	Resultat.....	42
3.6.6.2	Analys och slutsatser.....	42
3.6.7	Ingen övergödning.....	43
3.6.7.1	Resultat.....	43
3.6.7.2	Analys och slutsatser.....	44
3.6.8	Levande sjöar och vattendrag.....	45
3.6.8.1	Resultat.....	45
3.6.8.2	Analys och slutsatser.....	45
3.6.9	Grundvatten av god kvalitet.....	46
3.6.9.1	Resultat.....	46
3.6.9.2	Analys och slutsatser.....	47
3.6.10	Hav i balans samt levande kust och skärgård.....	47
3.6.10.1	Resultat.....	47
3.6.10.2	Analys och slutsatser.....	48
3.6.11	Myllrande våtmarker	51
3.6.11.1	Resultat.....	51
3.6.11.2	Analys och slutsatser.....	51
3.6.12	Levande skogar	52
3.6.12.1	Resultat.....	52
3.6.12.2	Analys och slutsatser.....	52
3.6.13	Ett rikt odlingslandskap	54
3.6.13.1	Resultat.....	54
3.6.13.2	Analys och slutsatser.....	55
3.6.14	Storslagen fjällmiljö	55
3.6.14.1	Resultat.....	56
3.6.14.2	Analys och slutsatser.....	56
3.6.15	God bebyggd miljö.....	57
3.6.15.1	Resultat.....	57
3.6.15.2	Analys och slutsatser.....	58
3.7	Fonder.....	60
3.7.1	Kärnavfallsfonden.....	60
3.7.2	Bilskrotningsfonden	61
3.7.3	Batterifonden	61
3.8	Revisionens iakttagelser	61
3.9	Budgetförslag.....	61
3.9.1	34:1 Naturvårdsverket.....	61
3.9.2	34:2 Miljöövervakning m.m.	62
3.9.3	34:3 Åtgärder för biologisk mångfald	64
3.9.4	34:4 Sanering och återställning av förorenade områden.....	66
3.9.5	34:5 Miljöforskning	67
3.9.6	34:6 Kemikalieinspektionen.....	68
3.9.7	34:7 Internationellt miljösamarbete	69
3.9.8	34:8 Stockholms internationella miljöinstitut	70
3.9.9	34:9 Statens strålskyddsinstitut	71
3.9.10	34:10 Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader.....	72
3.9.11	34:11 Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning.....	73
3.9.12	34:12 Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut m.m.....	74

3.9.13	34:14 Stöd till klimatinvesteringar	76
4	Politikområde Forskningspolitik under utgiftsområde 20	79
4.1	Budgetförslag	79
4.1.1	26:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och sambhallsbyggande: Förvaltningskostnader.....	79
4.1.2	26:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och sambhallsbyggande: Forskning	80

Tabellförteckning

Anslagsbelopp.....	10
2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområdet.....	11
2.2 Härledning av ramnivån 2004 – 2006. Utgiftsområde 20	
Allmän miljö- och naturvård	12
3.1 Utgiftsutveckling inom politikområde Miljöpolitik.....	14
3.2 Anslagsutveckling 34:1 Naturvårdsverket	61
3.3 Offentligrättslig verksamhet 34:1 Naturvårdsverket.....	62
3.4 Uppdragsverksamhet 34:1 Naturvårdsverket.....	62
3.5 Härledning av anslagsnivån 2004 – 2006, för 34:1 Naturvårdsverket.....	62
3.6 Anslagsutveckling 34:2 Miljöövervakning m.m.	62
3.7 Härledning av anslagsnivån för 2004 – 2006, för	
34:2 Miljöövervakning m.m.....	63
3.8 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden – 34:2 Miljöövervakning m.m.,	
Miljöövervakning	63
3.9 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden – 34:2 Miljöövervakning m.m.,	
Bilavgasverksamhet	64
3.10 Anslagsutveckling 34:3 Åtgärder för biologisk mångfald.....	64
3.11 Härledning av anslagsnivån för 2004 – 2006, för 34:3 Åtgärder	
för biologisk mångfald.....	65
3.12 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden, 34:3 Åtgärder för	
biologisk mångfald.....	65
3.13 Anslagsutveckling 34:4 Sanering och återställning av förorenade	
områden	66
3.14 Härledning av anslagsnivån för 2004 – 2006, för 34:4 Sanering	
och återställning av förorenade områden	66
3.15 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden 34:4 Sanering och	
återställning av förorenade områden.....	67
3.16 Anslagsutveckling 34:5 Miljöforskning	67
3.17 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden 34:5 Miljöforskning	67
3.18 Härledning av anslagsnivån 2004 – 2006, för 34:5 Miljöforskning	68
3.19 Anslagsutveckling 34:6 Kemikalieinspektionen	68
3.20 Offentligrättslig verksamhet 34:6 Kemikalieinspektionen.....	68
3.21 Uppdragsverksamhet 34:6 Kemikalieinspektionen.....	68
3.22 Härledning av anslagsnivån 2004 – 2006, för	
34:6 Kemikalieinspektionen	69
3.23 Anslagsutveckling 34:7 Internationellt miljösamarbete	69
3.24 Härledning av anslagsnivån för 2004 – 2006, för 34:7 Internationellt	
miljösamarbete	70
3.25 Anslagsutveckling 38:8 Stockholms internationella miljöinstitut	70
3.26 Anslagsutveckling 34:9 Statens strålskyddsinstitut	71
3.27 Offentligrättslig verksamhet 34:9 Statens strålskyddsinstitut	71
3.28 Uppdragsverksamhet 34:9 Statens strålskyddsinstitut	71

3.29 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden 34:9 Statens strålskyddsinstitut	72
3.30 Härledning av anslagsnivån 2004 – 2006, för 34:9 Statens strålskyddsinstitut	72
3.31 Anslagsutveckling 34:10 Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader	72
3.32 Offentlighetsrättslig verksamhet 34:10 Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader	73
3.33 Härledning av anslagsnivån 2004 – 2006, för 34:10 Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader	73
3.34 Anslagsutveckling 34:11 Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning	73
3.35 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden 34:11 Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning	74
3.36 Härledning av anslagsnivån 2004 – 2006, för 34:11 Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning	74
3.37 Anslagsutveckling 34:12 Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut m.m.	74
3.38 Uppdragsverksamhet 34:12 Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut m.m.	75
3.39 Affärsverksamhet 34:12 Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut m.m.	75
3.40 Härledning av anslagsnivån 2004 – 2006, för 34:12 Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut m.m.	76
3.41 Anslagsutveckling 34:14 Stöd till klimatinvesteringar	76
3.42 Härledning av anslagsnivån för 2004 – 2006, för 34:14 Stöd till klimatinvesteringar	76
3.43 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden 34:14 Stöd till klimatinvesteringar	77
4.1 Anslagsutveckling 26:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	79
4.2 Härledning av anslagsnivån 2004 – 2006, för 26:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	79
4.3 Anslagsutveckling 26:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	80
4.4 Härledning av anslagsnivån 2004 – 2006, för 26:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	80
4.5 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden 26:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	81

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att under 2004, för ramanslaget 34:2 *Miljöövervakning m.m.*, ingå ekonomiska förpliktelser i samband med planering, upphandling och genomförande av miljöövervakning som inklusive tidigare åtaganden innebär utgifter på högst 30 000 000 kronor under 2005, högst 20 000 000 kronor under 2006 och högst 10 000 000 kronor under 2007 (avsnitt 3.9.2).
2. bemyndigar regeringen att under 2004, för ramanslaget 34:2 *Miljöövervakning m.m.*, ingå ekonomiska förpliktelser i samband med bilavgasverksamhet som inklusive tidigare åtaganden innebär utgifter på högst 16 000 000 kronor under 2005 (avsnitt 3.9.2).
3. bemyndigar regeringen att under 2004, för ramanslaget 34:3 *Åtgärder för biologisk mångfald*, ingå ekonomiska förpliktelser i samband med förvärv av eller intrångsersättning i ur naturvårdssynpunkt värdefulla naturområden som inklusive tidigare åtaganden innebär utgifter på högst 120 000 000 kronor (avsnitt 3.9.3).
4. bemyndigar regeringen att under 2004, för ramanslaget 34:4 *Sanering och återställning av förorenade områden*, ingå ekonomiska förpliktelser i samband med genomförande av saneringsinsatser, som inklusive tidigare åtaganden innebär utgifter på högst 250 000 000 kronor under 2005, högst 250 000 000 kronor under 2006 och högst 100 000 000 kronor under 2007 (avsnitt 3.9.4).
5. bemyndigar regeringen att under 2004, för ramanslaget 34:5 *Miljöforskning*, ingå ekonomiska förpliktelser i samband med planering, upphandling och genomförande av forskningsprojekt som inklusive tidigare åtaganden innebär utgifter på högst 30 000 000 kronor under 2005, högst 20 000 000 kronor under 2006 och högst 15 000 000 kronor under 2007 (avsnitt 3.9.5).
6. bemyndigar regeringen att under 2004, för ramanslaget 34:9 *Statens strålskyddsinstitut*, ingå ekonomiska förpliktelser i samband med strålskyddsforskning som inklusive tidigare åtaganden innebär utgifter på högst 10 500 000 kronor under 2005 och högst 10 500 000 kronor under 2006 (avsnitt 3.9.9).
7. bemyndigar regeringen att under 2004, för ramanslaget 34:11 *Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning*, ingå ekonomiska förpliktelser i samband med kärnsäkerhetsforskning som inklusive tidigare åtaganden innebär utgifter på högst 17 200 000 kronor under 2005, högst 7 400 000 kronor under 2006 och högst 6 400 000 kronor under 2007 (avsnitt 3.9.11).
8. bemyndigar regeringen att under 2004, för ramanslaget 34:14 *Stöd till klimatinvesteringar*, ingå ekonomiska

förpliktelser i samband med beslut om stöd till klimatinvesteringar som inklusive tidigare åtaganden innebär utgifter på högst 350 000 000 kronor under perioden 2004 – 2009 (avsnitt 3.9.13).

9. bemyndigar regeringen att under 2004, för ramanslaget 26:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning*, ingå ekonomiska förpliktelser i samband med planering, upphandling, och

genomförande av forskningsprojekt som inklusive tidigare åtaganden innebär utgifter på högst 180 000 000 kronor under 2005, högst 60 000 000 kronor under 2006 och högst 40 000 000 kronor under 2007 (avsnitt 4.1.2).

10. för budgetåret 2004 anvisar anslagen under utgiftsområde 20 *Allmän miljö- och naturvård* enligt följande uppställning:

Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	Anslagstyp	
26:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	ramanslag	41 648
26:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	ramanslag	296 426
34:1 Naturvårdsverket	ramanslag	323 434
34:2 Miljöövervakning m.m.	ramanslag	238 994
34:3 Åtgärder för biologisk mångfald	ramanslag	1 441 197
34:4 Sanering och återställning av förorenade områden	ramanslag	329 850
34:5 Miljöforskning	ramanslag	84 050
34:6 Kemikalieinspektionen	ramanslag	106 450
34:7 Internationellt miljösamarbete	ramanslag	66 434
34:8 Stockholms internationella miljöinstitut	obetecknat anslag	12 000
34:9 Statens strålskyddsinstitut	ramanslag	105 027
34:10 Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader	ramanslag	95 485
34:11 Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning	ramanslag	72 015
34:12 Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut m.m.	ramanslag	217 556
34:14 Stöd till klimatinvesteringar	ramanslag	340 000
Summa		3 770 566

2 Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

2.1 Omfattning

I utgiftsområdet ingår politikområde *Miljöpolitik* och del av politikområde *Forskningspolitik*. Regeringens samordning av miljöpolitiken och ekologiskt hållbar utveckling har sin utgångspunkt i detta utgiftsområde samtidigt som åtgärder för en god miljö i stor utsträckning också finansieras inom ramen för andra utgiftsområden.

Forskningspolitiken presenteras närmare under utgiftsområde 16.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområdet

Miljoner kronor

	Utfall 2002	Anslag 2003 ¹	Utgiftsprognos 2003	Förslag anslag 2004	Beräknat anslag 2005	Beräknat anslag 2006
Politikområde Miljöpolitik	2 638	2 890	2 420	3 433	3 340	3 357
Politikområde Forskningspolitik ²	295	322	313	338	347	353
Totalt för utgiftsområde 20	2 933	3 212	2 733	3 771	3 687	3 710

¹ Inklusivt av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

² Politikområdet ligger under utgiftsområde 16.

Den totala resursförstärkningen inom utgiftsområde 20 uppgår till ca 400 miljoner kronor 2004, ca 320 miljoner kronor 2005 och ca 350 miljoner kronor 2006 i jämförelse med 2003 års utgiftsnivå.

**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2004 – 2006.
Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård**

<i>Miljoner kronor</i>			
	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget¹	3 363	3 363	3 363
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning	44	75	99
Beslut	-380	-457	-458
Övriga makroekonomiska förutsättningar	0	0	0
Volym	0	0	0
Överföring till/från andra utgiftsområden	23	-15	-15
Övrigt	721	721	721
Ny ramnivå	3 771	3 687	3 710

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002 (bet. 2002/03:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

2.3 Skatteavvikelser

Förutom de stöd till ett visst utgiftsområde som redovisas via anslag på statsbudgetens utgiftssida förekommer även stöd på statsbudgetens inkomstsida i form av olika särregler i skattelagstiftningen. Dessa stöd brukar kallas saldpåverkande skatteavvikelser. Det handlar om avvikelser från en enhetlig beskattning, t.ex. att en viss grupp omfattas av skattelättnad i förhållande till en enhetlig norm, vilket kan uppfattas som en skatteförmån. I det följande redovisas skatteavvikelser som hänför sig till utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Förmån av miljöanpassade tjänstebilar

Bilar som drivs med elektricitet får en nedsättning av förmånsvärdet till 60 procent av förmånsvärdet för närmast jämförbara bil utan sådan mer miljöanpassad teknik. Alkohol- och gasdrivna bilar, utom de som drivs med gasol, får en nedsättning av förmånsvärdet till 80 procent av förmånsvärdet för den jämförbara bilen. Skatteavvikelsen avser inkomstskatt och särskild löneskatt. Skatteavvikelsen netto för 2003 och 2004 beräknas uppgå till 40 miljoner kronor respektive år.

3 Miljöpolitik

3.1 Omfattning

Politikområdet omfattar frågor rörande

- naturvård och biologisk mångfald,
- vatten- och luftvård,
- sanering och efterbehandling av förorenade områden,
- avfallsfrågor,
- bilavgasfrågor,
- miljöskydd,
- miljöövervakning,
- miljöforskning,
- kemikaliekontroll,
- strålskydd och säkerhetsfrågor kopplade till kärnkraften,
- meteorologi, hydrologi och oceanografi,
- internationellt miljösamarbete.

Verksamheten vid Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen, Statens strålskyddsinstitut, Statens kärnkraftinspektion, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut och Statens institut för ekologisk hållbarhet ingår i politikområdet.

Vidare hör Stiftelsen Institutet för Vatten- och Luftvårdsforskning, Stockholms internationella miljöinstitut, Kärnavfallsfondens styrelse, AB Svenska Miljöstyrningsrådet och Sydkraft SAKAB AB till politikområdet.

Andra myndigheter med verksamhet inom politikområdet är Boverket och Kustbevakningen.

3.2 Utgiftsutvecklingen

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom politikområde Miljöpolitik
Miljoner kronor

	Utfall 2002	Anslag 2003 ¹	Utgifts- prognos 2003	Förslag anslag 2004	Beräknat anslag 2005	Beräknat anslag 2006
34:1 Naturvårdsverket	303,6	313,9	312,2	323,4	331,2	337,1
34:2 Miljöövervakning m.m.	203,0	211,0	207,0	239,0	239,0	239,0
34:3 Åtgärder för biologisk mångfald	915,3	984,9	958,3	1 441,2	1 440,1	1 440,1
34:4 Sanering och återställning av förorenade områden	417,5	310,8	161,1	329,9	554,9	554,9
34:5 Miljöforskning	58,7	82,7	80,8	84,1	86,0	87,5
34:6 Kemikalieinspektionen	89,8	101,8	99,2	106,4	109,0	110,9
34:7 Internationellt miljösamarbete ²	43,4	66,4	65,3	66,4	66,4	66,4
34:8 Stockholms internationella miljöinstitut	12,0	12,0	11,7	12,0	12,0	12,0
34:9 Statens strålskyddsinstitut	107,1	98,7	98,6	105,0	107,4	109,1
34:10 Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader	85,7	85,4	83,0	95,5	97,8	99,4
34:11 Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning	67,8	70,9	72,4	72,0	73,5	74,4
34:12 Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut m.m.	237,1	221,6	222,6	217,6	222,5	225,9
34:13 Information om klimatfrågor	28,4	30,0	30,8	0	0	0
34:14 Stöd till klimatinvesteringar	4,9	300,0	7,5	340,0	0	0
34:12 Internationellt samarbete i fråga om kärnsäkerhet	28,2	-	-			
2000 A9 Investeringsbidrag för främjande av omställning i ekologiskt hållbar riktning	12,4	-	10,0			
1999 A5 Åtgärder för att rena Dalälven	2,0	-	-			
1999 A10 Miljöinsatser i Östersjöregionen	21,5	-	-			
Summa	2 638,4	2 890,1	2 420,5	3 432,5	3 339,8	3 356,7
<i>Anslag inom andra UO</i>						
U018 34:1 Stöd till lokala investeringsprogram för ekologisk hållbarhet	648,7	361,2	462,2	0	0	0
U018 34:2 Statens institut för ekologisk hållbarhet	5,8	7,0	7,1	7,6	0	0
Totalt för politikområde Miljöpolitik	3 292,9	3 258,3	2 889,8	3 440,1	3 339,8	3 356,7

¹ Inklusive beslut till följd av förslag till tilläggsbudget i samband med 2003 års ekonomiska vårproposition och förslag till tilläggsbudget i denna proposition.

² Fr.o.m. 2003 ingår anslaget 34:12 Internationellt samarbete i fråga om kärnsäkerhet.

3.3 Mål

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta.

Riksdagen beslutade (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99:MJU6, rskr. 1998/99:183) våren 1999 om 15 miljö kvalitetsmål, som anger vilket tillstånd som skall uppnås i ett generationsperspektiv. Målen omfattar följande områden:

- Begränsad klimatpåverkan
- Frisk luft
- Bara naturlig försurning
- Giftfri miljö
- Skyddande ozonskikt
- Säker strålmiljö
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Grundvatten av god kvalitet
- Hav i balans samt levande kust och skärgård
- Myllrande våtmarker
- Levande skogar
- Ett rikt odlingslandskap
- Storslagen fjällmiljö
- God bebyggd miljö

Riksdagen har senare beslutat (prop. 2000/01:130, bet. 2001/02:MJU03, rskr. 2001/02:36) om ett antal delmål för miljö kvalitetsmålen som anger att en viss miljö kvalitet skall vara uppnådd eller att förändringar skall vara genomförda vid en viss tidpunkt för att miljö kvalitetsmålen skall kunna uppnås inom en generation. Miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö kompletterades med beslut om delmål (prop. 2000/2001:65, 2000/01:MJU15, rskr. 2000/01:269) under våren 2001. Delmål för miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan beslutades (prop. 2001/02:55, bet. 2001/02:MJU10, rskr. 2001/02:163) under hösten 2001. Våren 2002 beslutade (prop. 2001/02:128, bet. 2001/02:BoU14, rskr. 2001/02:291) riksdagen om ytterligare ett delmål under miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö. Regeringen har under våren 2003 till riksdagen föreslagit (prop. 2002/03:117) ytterligare två

delmål under miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö.

3.4 Politikens inriktning

Sverige är ett föregångsland i omställningen till ett ekologiskt hållbart samhälle. Den positionen skall vi under de kommande åren befästa och utveckla. Genom en ambitiös och pådrivande miljö politik skall Sverige aktivt bidra till en ekonomiskt, socialt och miljö mässigt hållbar utveckling, såväl nationellt som globalt.

Miljö politiken är en viktig del i regeringens politik för hållbar utveckling. Arbetet med de av riksdagen antagna 15 miljö kvalitetsmålen utgör grunden för den nationella miljö politiken. Miljö målsarbetet med dess systematik, delmål, vägledande åtgärdsstrategier och regelbunden utvärdering skapar stabilitet samtidigt som det stimulerar till en pådrivande förnyelse av miljö politiken. Målet är ett ekologiskt hållbart Sverige.

Omsorgen om naturen och miljön – och dess betydelse för folkhälsan – är en förutsättning för vår välfärd, vårt långsiktiga välbefinnande och en viktig drivkraft för en tillväxt som sker inom ramen för en hållbar samhällsutveckling. En god bebyggd miljö förutsätter också en hållbar stadsutveckling.

En rik natur är en viktig del av vår välfärd. Ett aktivt friluftsliv, rekreation och naturupplevelser kan motverka stress och utbrändhet och bidra till ökad folkhälsa och livskvalitet. Det är ett viktigt skäl till att skyddet av den biologiska mångfalden är en av hörnstenarna i regeringens miljö politik. Den förnyade naturvårds- och friluftspolitiken sätter fokus på människan och naturens sociala värden. En programsatsning på kommunal naturvård inleds.

Havsmiljöfrågorna ges en fortsatt central roll i miljö politiken. Havsmiljö kommissionens betänkande, som redovisats för regeringen under året, innehåller en rad förslag till åtgärder som kan bryta den pågående negativa utvecklingen i havsmiljön och kommer att utgöra ett betydelsefullt underlag för regeringens fortsatta arbete med havsmiljöfrågorna. Fler skyddade områden i marin miljö skall inrättas. Sverige agerar aktivt för att få Östersjön klassat som särskilt känsligt havsområde (PSSA). I Rio 1992 och i Johannesburg 2002 betonades vikten och

värdet av att bevara och restaurera biologisk mångfald. Insatserna för att bevara den biologiska mångfalden skall öka för att målet som slogs fast i Johannesburg att hejda utarmningen av biologisk mångfald till 2010 skall kunna nås.

I arbetet med biologiska resurser arbetar Sverige utifrån principen om hållbart nyttjande på ett sätt som tillgodoser såväl bevarande- som ekoturism- och nyttjandebidrag. Inom den internationella valfångstkommissionen IWC verkar Sverige för godkännandet av en ny förvaltningsplan som syftar till att långsiktigt bevara världens valbestånd.

Våra sjöar och vattendrag skall vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer för djur och växter skall bevaras. Vårt grundvatten skall vara av god kvalitet för att ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning. Därför intensifieras miljöarbetet för vatten. En proposition för att genomföra EU:s ramdirektiv för vatten presenteras i höst i syfte att skapa en bättre analys, övervakning, planering och administration av Sveriges sjöar och vattendrag.

Farliga kemikalier i varor och produkter utgör en risk för både miljön och människors hälsa. Kampen mot de farliga kemikalierna måste fortsätta. Därför är Sveriges stränga kemikaliepolitik en viktig del av miljöpolitiken. Eftersom de s.k. bromerade flamskyddsmedlen utgör en uppenbar risk för människors hälsa avser regeringen att arbeta för förbud mot vissa bromerade flamskyddsmedel och i övrigt fortsätta arbetet med att fasa ut användningen av dessa flamskyddsmedel. Även kvicksilver är en prioriterad fråga nationellt och internationellt. Sverige skall arbeta intensivt för att stärka EU:s kemikaliepolitik inklusive substitutionsprincipen och agera pådrivande för att, i enlighet med beslutet vid FN-toppmötet i Johannesburg, få till stånd en global kemikaliestrategi till 2005.

Frågor om miljöns påverkan på barns hälsa står i centrum för arbetet med en handlingsplan inom EU och globalt. En internationell aktionsplan kommer att antas vid en ministerkonferens i Budapest i juni 2004.

För att utveckla och förstärka kretsloppspolitiken i syfte att skapa en hållbar

avfallshantering följer regeringen upp genomförandet av den kretsloppsproposition som presenterades våren 2003. Regeringen har tillsatt en utredare med uppgift att lämna förslag till hur en skatt på avfall som förbränns lagtekniskt kan utformas och bedöma lämpligheten av att införa en sådan skatt eller om andra ekonomiska styrmedel i stället bör förordas.

Klimatfrågan kommer fortsättningsvis att vara högt prioriterad och av central betydelse i arbetet för en hållbar utveckling. Grunden för arbetet mot klimatförändringarna är det internationella samarbetet inom ramen för klimatkonventionen. Kyotoprotokollet utgör ett första steg mot klimatkonventionens slutgiltiga mål – att undvika farliga klimatförändringar – men på sikt krävs betydligt mer långtgående och omfattande åtaganden.

Nationellt är beskattningen av koldioxid och energi viktiga ingredienser i den framtida klimat- och miljöpolitiken tillsammans med det handelssystem för utsläppsrätter och andra s.k. flexibla mekanismer som nu byggs upp inom EU. Klimatinvesteringsprogrammen (Klimp) är tillsammans med satsningarna på investeringar i pilotprojekt för vindkraft till havs och i fjällen viktiga instrument för att främja investeringar i ny klimatvänlig och förnybar energi.

En ökad satsning på teknikutveckling, nya tekniklandvinningar och teknologiskiften är avgörande för att nå hållbar utveckling och skapa hållbara konsumtions- och produktionsmönster. En ökad satsning på teknologiutbyte kan göra att man finner lösningarna på globala miljöproblem samtidigt som det kan främja svensk industri och tjäna som drivkraft för en tillväxt inom ramen för hållbar utveckling. Satsningarna på forskning och utveckling inom energi- och transportområdet behövs för att vi skall kunna utveckla morgondagens energisnåla teknik. Ett av flera lovande exempel på teknisk utveckling är den svenska solcellstekniken. Regeringens arbete med att utveckla effektiva styrmedel fortsätter. Andra aktörers – inte minst näringslivet – medverkan i miljö- och hållbarhetsarbete är betydelsefull.

Sverige skall också agera aktivt för att EU tar vara på de möjligheter som finns i ny teknik genom ambitiösa mål och program för

att öka energieffektiviteten och användningen av alternativa bränslen för att bekämpa växthuseffekten.

Luftföroreningsfrågor ges fortsatt hög prioritet i miljöpolitiken. Luftföroreningar såsom svaveldioxid, kväveoxider, partiklar och marknära ozon är en betydande källa till ohälsa i form av luftvägsbesvär och cancer samt bidrar starkt till miljöproblemen försurning och övergödning. Det krävs nationella strategier för att introducera alternativa drivmedel, liksom för en hållbar stadsutveckling.

Nationellt är därför arbetet med miljö kvalitetsnormer för luftföroreningar viktigt. Men eftersom luftföroreningar ofta är långväga och gränsöverskridande är EU-arbetet och det övriga internationella samarbetet av avgörande vikt för att vi skall kunna nå våra nationella miljömål Frisk luft och Bara naturlig försurning.

Miljöprövningen av större industri- och infrastrukturprojekt bör effektiviseras. Handläggningstiderna av sådana ärenden bör vara så korta som möjligt. En samordning av miljöbalksärenden och plan- och bygglagsärenden bör eftersträvas. Därför har regeringen, genom ett tilläggsdirektiv, gett miljöbalkskommittén i uppdrag att se över möjligheterna att effektivisera och förenkla miljöprövningen utan att hälso- och miljöskyddskraven åsidosätts. Miljöbalkskommittén skall lämna förslag på effektiviseringar som går att genomföra med nuvarande organisation vid årsskiftet 2003/2004.

De stora och allvarliga miljöproblemen är gränsöverskridande och känner inga nationsgränser. För att skapa en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar värld krävs globalt samarbete och internationella överenskommelser.

För att uppnå flera av de nationella miljö kvalitetsmålen krävs internationella insatser. Det handlar bl.a. om att minska sådana utsläpp som påverkar Sverige och att höja den allmänna skydds nivån. EU:s arbete påverkar direkt den svenska miljölagstiftningen. EU:s strategi för hållbar utveckling, liksom det sjätte miljöhandlingsprogrammet, skall konkretiseras och genomföras. Utvidgningen av EU kommer att påskynda minskningen av gränsöverskridande utsläpp som drabbar

Sverige. Ett proaktivt agerande inom EU-samarbetet är en förutsättning för att uppnå flera av de nationella miljömålen, i synnerhet när det gäller normer för gränsöverskridande föroreningar såsom utsläpp till hav och luft samt produktlagstiftning som är harmoniserad för hela EU. Det blir särskilt tydligt i ljuset av EU:s utvidgning. Miljöskydd för tillväxt och arbetstillfällen är en viktig del i att driva reformarbetet framåt för att nå målet med Lissabonstrategin till 2010. Inom EU arbetar regeringen intensivt för att unionen inklusive utvidgningsländerna skall utveckla hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

Regeringens prop. 2002/03:122 Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling, de internationella miljökonventionerna samt målen i Agenda 21, Millenniedeklarationen och Johannesburgplanen är utgångspunkter för Sveriges miljöpolitik globalt och regionalt. Målet för politiken för global utveckling skall vara att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Det skall uppnås genom en mer samstämmig politik och ökad samverkan med andra länder och aktörer. I sin skrivelse till riksdagen (rskr. 2002/03:299) redogör regeringen bl.a. för pågående insatser och förestående utmaningar i syfte att nå målen i Johannesburgplanen. En förutsättning för bättre miljövärd i många delar av världen är ökat inflytande för kvinnor. Sverige skall verka för ett jämställdhetsperspektiv i allt internationellt miljöarbete.

Regeringen lämnar under hösten en skrivelse till riksdagen om EU-prioriteringar för att nå miljömålen. Sverige skall även fortsatt utnyttja möjligheten att genom EU påverka den globala miljöpolitiken.

Sverige lägger stor vikt vid det regionala miljöarbetet för att skapa en mer enhetlig miljöpolitik, inte minst i vårt närområde. EU-utvidgningen skapar helt nya förutsättningar för miljöarbetet i norra Europa. Det är mycket angeläget med en fortsatt satsning för att utveckla samarbetet med Ryssland. Det är särskilt viktigt att Sverige spelar en aktiv och pådrivande roll i Nordiska ministerrådet, Östersjöarbetet (Baltic 21 och HELCOM), samarbetet i Barentsregionen och Arktis samt i samarbetet i Nordostatlanten (OSPAR). Utbytet och utvecklingen av gemensamt arbete inom UNECE och OECD har också stor miljöpolitisk betydelse.

3.5 Insatser

Besluten om miljö kvalitetsmål, delmål och åtgärdsstrategier är vägledande för statens och andra samhällsaktörers åtgärder på miljöområdet. Miljömålsstrukturen är utgångspunkt för myndigheternas miljöarbete. Miljömålsansvariga myndigheter arbetar med att utveckla sina roller bl.a. när det gäller uppföljning och utvärdering av miljö kvalitetsmålen. Regeringen har också givit några myndigheter direkta uppdrag inom ramen för miljö kvalitetsmålen. Länsstyrelserna har regeringens uppdrag att arbeta med miljö kvalitetsmålen regionalt i samarbete med kommunerna och regionala aktörer. Miljömålsrådet kommer under 2004 att lämna sin fördjupade utvärdering av utvecklingen mot miljö kvalitetsmålen till regeringen.

Politikområdet Miljöpolitik delas in i tre verksamhetsområden. Verksamhetsområde 1 Pådrivande och förebyggande miljöarbete, verksamhetsområde 2 Bevara och restaurera natur och miljö samt verksamhetsområde 3 Kunskap och underlag för miljöarbete. Indelningen i verksamhetsområden är åtgärdsbaserad medan miljö målsstrukturen visar vad som skall uppnås. Insatserna under Miljöpolitiken redovisas därför enligt verksamhetsområden medan resultatbedömningen redovisas enligt miljö målsstrukturen.

3.5.1 Verksamhetsområde 1 Pådrivande och förebyggande miljöarbete

Målet för verksamhetsområdet är att nationellt och internationellt utveckla och tillämpa styrmedel i enlighet med de fem grundläggande miljövärdena samt att påverka attityder och beteenden hos individer och organisationer så att de agerar i enlighet med sitt miljöansvar.

3.5.1.1 Insatser inom politikområdet

Internationellt miljösamarbete

Svenska insatser i det internationella miljöarbetet bidrar till att uppfylla de svenska miljö kvalitetsmålen och Sveriges internationella åtaganden på miljöområdet.

Under 2003 genomfördes ett alleuropeiskt miljöministermöte i Kiev som bland annat antog en strategi för miljöarbetet i Östeuropa, Kaukasus och Centralasien. I Bremen ägde två miljöministermöten rum inom ramen för de regionala havskonventionerna som bland annat berörde säkerheten i Östersjön. I Luleå arrangerade Sverige tre ministermöten, inom Nordiska ministerrådet, Barentsrådet och Östersjöstaternas råd där bland annat den Nordliga dimensionen inom EU och de fortsatta samarbetsformerna i området behandlades. Inom ramen för Östersjöarbetet skall insatser för miljö och hållbar utveckling genomföras mot bakgrund av miljöministermötena i Bremen och Luleå. Sverige skall vidare följa upp det alleuropeiska miljöministermötet i Kiev och resultaten från Sveriges ordförandeskap i Nordiska ministerrådet under 2003 och i Barentsrådet 2002–2003. En särskild satsning kommer att ske på miljöarbetet med Ryssland.

Sverige skall aktivt medverka till att de positiva resultat som nåddes vid världstoppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg 2002 genomförs, bl.a. genom att bidra till framsteg i vatten-, sanitets-, boende- och bebyggelsefrågor inom FN:s kommission för hållbar utveckling, CSD. Sveriges politik för global utveckling i relation till fattiga människor och länder (prop. 2002/03:122) har presenterats och där beskrivs vikten av att man begränsar klimatförändringar, fasar ut giftiga kemikalier, säkerställer den biologiska mångfalden liksom stärker genomförandet av internationella miljökonventioner. En förutsättning för bättre miljövärd i många delar av världen är ökat inflytande för kvinnor. Sverige skall verka för ett jämställdhetsperspektiv i allt internationellt miljöarbete.

Arbetet för att stärka FN:s miljöprogram, UNEP, fortsätter. Inom Regeringskansliet utarbetas en strategi för svensk UNEP-politik. En målsättning är att under 2004 teckna ett treårigt samarbetsavtal med UNEP.

Vid världstoppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg svarade Sverige tillsammans med Finland och Danmark för utarbetandet av EU:s förslag om hållbara konsumtions- och produktionsmönster och har varit drivande för att få internationellt gehör för frågan. Sverige har bidragit till finansiering av u-landsdeltagande vid ett internationellt expertmöte i Marocko 2003 för att påbörja arbetet med ett internationellt 10-årigt ramverksprogram om detta. I Johannesburgsplanen uttrycks tydligt att de industrialiserade länderna skall ta huvudansvaret samtidigt som vikten betonas av att alla länder verkar för hållbara konsumtions- och produktionsmönster. En viktig del blir den fortsatta utvecklingen av en integrerad produktspolitik (IPP). Samarbete och utbyte av erfarenheter och kunskap har under året fortsatt ske med de europeiska länderna och kommissionen genom det informella europeiska IPP-nätverket samt även med Thailand.

Klimat

Sverige har varit pådrivande i det internationella arbetet med klimat och luftföroreningar, både inom EU och globalt.

Det internationella klimatarbetet har under hösten 2002 och våren 2003 präglats av förberedelserna för Kyotoprotokollets ikraftträdande. Inom ramen för klimatkonventionen pågår arbetet med att utforma tekniska regler och detaljer för Kyotoprotokollets tillämpning. De första stegen mot en diskussion om nya åtaganden efter Kyotoprotokollets första åtagandeperiod (efter 2012) har tagits. Inom EU fortsätter arbetet med genomförandet av Kyotoprotokollet. Arbetet med en strategi för att få till stånd nya åtaganden internationellt har inletts. Sverige har varit drivande i de förhandlingar som bedrivits i rådet. Ett direktiv om ett system för handel med utsläppsrätter antogs av rådet och Europaparlamentet i juli 2003. Under våren 2002 fattade EU beslut om ratificering av Kyotoprotokollet. I augusti 2003 uppgick antalet parter som ratificerat protokollet till 113. Nu återstår endast Rysslands ratifikation för att protokollet skall kunna träda i kraft.

Naturvårdsverket och Energimyndigheten har fått i uppdrag att ta fram underlag för den kontrollstation för klimatpolitiken som skall genomföras 2004.

Regeringen beslutade i juli 2003 att tillsätta en utredning (M 2003:2) om introduktion av förnybara fordonsbränslen. Utredaren skall föreslå nationella mål och strategier för en fortsatt introduktion av förnybara fordonsbränslen, utreda frågan om skyldighet för bensinstationer att tillhandahålla minst ett förnybart fordonsbränsle 2005 och analysera möjligheten att införa någon form av drivmedelscertifikat. Uppdraget skall redovisas till regeringen senast den 31 december 2004. Ett delbetänkande skall lämnas senast den 1 februari 2004.

Luft

Det internationella luftvårdsarbetet bedrivs främst inom konventionen för långväga transporter av gränsöverskridande luftföroreningar, CLRTAP, där Sverige arbetar aktivt. Inom CLRTAP pågår för närvarande arbete med att ta fram underlag för de kommande förhandlingarna om revidering av de olika protokollen under konventionen.

Inom EU bedrivs luftvårdsarbetet i programmet Clean Air For Europe, CAFE. CAFE är en av de tematiska strategierna i EU:s sjätte miljöhandlingsprogram och syftar till att minska luftföroreningarna och förbättra luftkvaliteten i Europa. Arbeta pågår med olika EG-direktiv som syftar till att lägga fast mål för luftkvalitet. Kommissionen har bl.a. lagt fram ett nytt förslag till direktiv om vissa tungmetaller och PAH (polycykliska aromatiska kolväten) i luften. Förhandlingar pågår om ett förslag till direktiv om lösningsmedelsinnehåll i produkter samt ett nytt direktiv om svavelhalten i marina bränslen för att ytterligare minska utsläppen till luft av flyktiga organiska ämnen och svaveloxid. Sverige har inom EU varit en av de mest drivande medlemsstaterna i arbetet för att minska utsläppen från bilar och arbetsmaskiner. Rådet kommer under hösten 2003 att behandla en gemensam ståndpunkt om ett förslag om skärpta avgaskrav för större dieseldrivna arbetsmaskiner. Förslaget innebär att avgaskraven för kväveoxider och kolväten, och i ett senare skede också för partiklar, skärps för dieselmotorer med en motoreffekt över 18 kW. Det innebär vidare att avgaskrav införs för kanalbåtar, rälsbussar och lok.

Ett nytt direktiv om luftförorening genom ozon har inarbetats i svensk lagstiftning. Med stöd av miljöbalken har miljökvalitetsnormer

införts för bensen och kolmonoxid i utomhusluft. Länsstyrelserna i Stockholms och Västra Götalands län har redovisat förslag till åtgärdsprogram för hur miljö kvalitetsnormen för kvävedioxid skall kunna uppfyllas i respektive region.

Sverige har drivit frågan om begränsning av användningen av ozonnedbrytande ämnen under lång tid både nationellt och internationellt. Under 2002 och 2003 har Sverige bidragit finansiellt med 400 000 kronor respektive 500 000 kronor till u-länders medverkan i arbetsgruppsmöten och partsmöten under Montrealprotokollet.

Under 2003 har Sverige aktivt deltagit vid förhandlingar om vissa ändringar av EG-förordningen (2037/2000/EG) om ämnen som bryter ner ozonskiktet. Miljöministrarna har i juni 2003 beslutat om ändringarna, som huvudsakligen syftar till att förbättra tillämpningen av förordningen.

Naturvårdsverket har redovisat sitt uppdrag att lämna underlag för ytterligare åtgärder med avseende på användning och utsläpp av ozonnedbrytande ämnen i oktober 2002. Förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Vatten

Sverige har internationellt bedrivit ett aktivt arbete för att bevara och skydda den marina miljön, bland annat inom ramen för Konventionen för skydd av den marina miljön i Östersjön (HELCOM), Konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlanten (OSPAR) och Nordsjökonferensen där Sverige är ordförandeland.

Inom HELCOM har Sverige verkat för att Östersjöländerna gemensamt skall ansöka till FN:s sjöfartsorganisation IMO om att Östersjön skall klassas som ett s.k. särskilt känsligt havsområde (PSSA). Vid HELCOM:s ministermöte i Bremen i juni 2003 var alla Östersjöländer utom Ryssland beredda att sluta upp bakom en sådan ansökan. Sverige inbjöd, tillsammans med Finland, samtliga intresserade parter till fortsatt samverkan i syfte att inkomma med en PSSA-ansökan till IMO inför dess miljökommittémöte i mars 2004. Ett första arbetsmöte hålls i Stockholm i september 2003. Om Östersjöländerna under hösten inte lyckas enas kring en gemensam ansökan har regeringen för avsikt att gå vidare med en nationell ansökan.

Regeringen anser att det är angeläget att åtgärder för att skydda Östersjön kommer till stånd inom en snar framtid.

Sverige har vidare deltagit i det globala vattenarbetet, varvid särskilt kan nämnas världstoppmötet i Johannesburg och ett världsvattenforum i Kyoto, där Sverige verkat för hållbart nyttjande av vatten med full hänsyn till utsatta gruppers behov.

Inom EU har kommissionen inlett ett arbete med att utveckla en strategi för den marina miljön i enlighet med vad som följer av den strategi för hållbar utveckling som beslutades under det svenska ordförandeskapet. Sverige har deltagit i förarbetena och där särskilt drivit frågan om att strategin skall bygga på ett ekosystemtänkande med stöd i konventionen om biologisk mångfald.

Vid det gemensamma ministermötet för HELCOM och OSPAR i Bremen 2003 betonades de regionala konventionernas betydelse i arbetet med den europeiska marina strategin. HELCOM:s och OSPAR:s roll i arbetet definierades. Mötet slog fast att en ekosystemansats skall tillämpas senast 2010 i förvaltningen av alla mänskliga aktiviteter som påverkar haven och att åtgärder som behövs för dess genomförande skall utvecklas. Mötet beslutade också att HELCOM och OSPAR skall samarbeta för att till 2010 skapa ett nätverk som omfattar båda havsområdena med väl förvaldade marina, skyddade områden.

Regeringens skrivelse Ansvarsfullt fiske – svenska prioriteringar för EU:s framtida fiskeripolitik (skr. 2001/02:152, bet. 2001/02:MJU23, rskr. 2001/02:321) låg till grund för det svenska arbetet med EU:s nya fiskepolitik för att främja ett uthålligt fiske som antogs i december 2002. Det nuvarande systemet ger dock små möjligheter för enskilda länder att gå före i arbetet för ett hållbart fiske.

Den 24 juni 2003 överlämnade Havsmiljökommissionen sitt betänkande (SOU 2003:72) med en rad förslag till nya åtgärder som kan bidra till att nå miljö kvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. Kommissionen föreslår bl.a. att alla länder skall ta sitt fulla ansvar genom en förstärkt regional förvaltning av Östersjön, att Helsingforskonventionen bör revideras och att Sverige skall utarbeta en nationell marin strategi.

EG:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG) skall genomföras i svensk lagstiftning senast den

22 december 2003. Tre utredningar har avrapporterats till regeringen under året med förslag på hur direktivet skall genomföras i svensk lagstiftning: Klart som vatten (SOU 2002:105), Bestämmelser om miljö kvalitet, Ramdirektivet för vatten (SOU 2002:107) och redovisning av uppdrag till Statens va-nämnd angående ramdirektiv för vatten. Regeringen avser att under 2003 till riksdagen överlämna en proposition om det svenska genomförandet av ramdirektivet för vatten.

Ett omfattande arbete pågår i övrigt när det gäller genomförandet av ramdirektivet för vatten. EU:s medlemsstater har tillsammans med kommissionen och andra stater som skall genomföra direktivet inom ramen för en gemensam genomförandestrategi (Common Implementation Strategy) utarbetat en rad informella icke bindande vägledningsdokument för att underlätta genomförandet av direktivet. Naturvårdsverket m.fl. myndigheter arbetar med att anpassa vägledningsdokumenten till svenska förhållanden. Naturvårdsverket har också tagit fram delar av det tekniskt-naturvetenskapliga underlag som de blivande vattenmyndigheterna behöver för sitt arbete. Verket har vidare på regeringens uppdrag redovisat ett förslag till miljö kvalitetsnorm för nitrat i grundvatten och i två rapporter redovisat hur rådets direktiv (91/271/EEG) om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse har genomförts.

Regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag att i samråd med Sveriges geologiska undersökning och Boverket utveckla en handbok för vatten. Syftet med handboken är bl.a. att utveckla ett samlat arbete med att uppnå berörda nationella miljö kvalitetsmål och att genomföra EG:s ramdirektiv för vatten. Uppdraget skall slutrapporteras senast den 30 juni 2004.

Dricksvattenförsörjningen är en huvudfråga för livsmedelsberedskapen. Ramdirektivet för vatten innehåller bestämmelser som kommer att bidra till att säkerställa den framtida försörjningen med dricksvatten. Betänkandet Klart som vatten omfattar också ett förslag för reglering av det övergripande tillsynsansvaret för beredskapsåtgärder på nationell och regional nivå när det gäller vattenförsörjningen. Frågan om tillsyn och ansvar för beredskapsåtgärder avseende vattenförsörjningen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Regeringen gav den 15 maj 2003 Naturvårdsverket i uppdrag att undersöka förutsättningarna och föreslå åtgärder för att minska utsläppen av kväve från de större svenska avloppsreningsverk vars utsläpp når kustvattnen från Norrtälje i Stockholms län till norska gränsen. Uppdraget skall redovisas till regeringen senast den 15 december 2003.

Kemikalier

Arbetet med framtagande av en global kemikaliestrategi, som beslutades vid världstoppmötet i Johannesburg, har påbörjats. Sverige har sedan flera år varit drivande i arbetet och har under året medverkat till att EU har lämnat förslag till FN:s miljöprogram (UNEP) om vad strategin bör innehålla.

Sverige har inom ramen för UNEP bidragit till att hanteringen av kvicksilver erkänts som ett globalt miljöproblem och att beslut fattats om att globala åtgärder skall vidtas. Sverige har även verkat aktivt för att kadmium och bly skall omfattas av globala åtgärder. I december 2002 beslutade miljöministrarna att EG-kommissionen skall utarbeta en strategi för hantering av kvicksilver till utgången av 2004. Åtgärder mot kvicksilvers negativa miljö- och hälsoeffekter skall föreslås i ett livscykelperspektiv, dvs. avseende produktion, användning, avfallshantering och utsläpp.

Regeringen har i prop. 2002/03:117 föreslagit att avfall som innehåller en viss mängd kvicksilver bör föras till permanent förvaring djupt ner i berg. Undantag får endast medges om det är fråga om mycket små mängder avfall eller om det finns andra synnerliga skäl. Kraven på djupförvaring bör gälla fr.o.m. den 1 januari 2015. En utomstående aktör bör ges i uppdrag att samordna genomförandet utgående från tekniska, miljömässiga, sociala och samhällsekonomiska förutsättningar.

En förordning som genomför Rotterdamkonventionen om farliga kemikalier i internationell handel antogs av rådet i januari 2003. En svensk ratifikation av Rotterdamkonventionen kommer att ske under 2003.

Med anledning av ratificeringen av Konventionen om förbud mot vissa ämnen i bottenfärger för fartyg, som arbetats fram inom Internationella sjöfartsorganisationen, har ändringar i svensk författning beslutats, och

ändringarna har trätt i kraft i juli 2003. En EG-förordning (EG/782/2003) trädde i kraft den 1 juli 2003.

Kemikalieinspektionen har tillsammans med Naturvårdsverket i ett regeringsuppdrag föreslagit att ytterligare POP-ämnen (långlivade organiska föreningar) skall föras till POP-protokollet under Konventionen om långväga gränsöverskridande föroreningar (CLRTAP) samt Stockholmskonventionen om långlivade organiska föroreningar.

Ett intensivt arbete har skett med EU:s nya kemikalielagstiftning. Synpunkter på kommissionens förslag till lagstiftning har inhämtats från intressenter genom internetkonsultation under våren 2003. Miljödepartementet har haft en hearing om förslaget. Synpunkter har lämnats till kommissionen bl.a. från Kemikalieinspektionen, Kommerskollegium och Verket för näringslivsutveckling. Kommissionen förväntas presentera ett slutligt förslag under hösten 2003.

Arbetet har fortsatt med genomförande och kompletterande lagstiftning till biociddirektivet (98/8/EG). Förberedelser för revideringen av växtskyddsdirektivet (91/414/EEG), där ett förslag väntas hösten 2003, har också påbörjats, liksom arbetet med en tematisk strategi för hållbar användning av bekämpningsmedel som skall presenteras vid halvårsskiftet 2004. Inom EU har också en politisk överenskommelse träffats om ett förordningsförslag om tvätt- och rengöringsmedel. Vidare har EU beslutat om skärpta krav på användande av nonylfenol samt sexvärt krom i cement. Två nya EG-direktiv om elektriska och elektroniska produkter har trätt i kraft. Det ena (2002/95/EG) förbjuder användning av kvicksilver, bly, kadmium, vissa bromerade flamskyddsmedel m.m. Det andra (2002/96/EG) inför producentansvar för sådana produkter.

Kommissionen presenterade under våren 2003 ett meddelande om en strategi för miljö och hälsa. I juni 2003 anordnades ett internationellt möte i Stockholm om miljö och hälsa som ett led i förberedelserna inför ett kommande möte i Budapest 2004. Flera arbetsgrupper har påbörjat ett arbete i dessa frågor inom ramen för WHO och EU.

Under våren 2003 invigdes det Internationella kemikaliesekretariatet. Sekretariatet är ett samarbete mellan flera icke-statliga enskilda organisationer med syfte att föra ut svensk

kemikaliepolitik i olika internationella sammanhang. Sekretariatet finansieras delvis av staten.

Kemikalieinspektionen har presenterat en utredning om möjligheten att införa ett nationellt förbud för bromerade flamskyddsmedel. Behandling av frågan om utfasning av bromerade flamskyddsmedel kommer att ske under hösten 2003. Vidare har Kemikalieinspektionen redovisat ett förslag om nationellt förbud för användningen av farliga s.k. HA-oljor i bildäck. Sverige verkar för att användningen av HA-oljor i bildäck förbjuds inom EU. Om arbetet med ett sådant förbud drar ut på tiden avser regeringen att vidta ensidiga svenska åtgärder mot spridning av PAH från bildäck.

Naturvårdsverket har redovisat en delrapport om kartläggning av källor till oavsiktligt bildade ämnen. Verket har vidare redovisat en rapport om hur PCB skall omhändertas i byggnader och lämnat förslag till fortsatt arbete.

Kretslopp och avfall

Vid Baselkonventionens sjätte partsmöte i december 2002 beslutades om en mekanism för parternas efterlevnad av konventionen. Vidare fastställdes riktlinjer för ett miljömässigt omhändertagande av plastavfall, blybatterier och avfall från hälso- och sjukvården.

Vid ministermötet i Barentsrådet i augusti 2003 antogs ett policydokument och en handlingsplan med syfte att främja en renare produktion, främst i Ryssland.

Sverige deltar aktivt i det arbete som pågår inom EU på flera områden som har betydelse för kretslopps- och avfallsfrågorna. Exempel är utvecklingen av de tematiska strategierna i sjätte miljöhandlingsprogrammet, Cardiffprocessen, utvecklingen av en integrerad produktpolitik (IPP), ny kemikalielagstiftning, ny miljöteknik och transporter samt Lissabonprocessen. De tematiska strategierna för användning och förvaltning av resurser och förebyggande och återvinning av avfall är särskilt viktiga för det fortsatta nationella arbetet med utvecklingen av strategin för giftfria och resurssnåla kretslopp.

Regeringens proposition om ett samhälle med giftfria och resurssnåla kretslopp (prop. 2002/03:117) beslutades i maj 2003. Propositionen innehåller regeringens samlade syn på kretslopps- och avfallsområdet samt mål,

strategier och åtgärder för att fortsätta utvecklingen mot ett samhälle med giftfria och resurssnåla kretslopp. Regeringen konstaterar att den tidigare inriktningen på avfallsområdet enligt den inom EU beslutade avfallshierarkin skall fortsätta och utvecklas. Regeringen föreslår vidare två nya delmål om biologiskt omhändertagande av matavfall och därmed jämförligt avfall från livsmedelsindustrier m.m. under miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö.

Strålskydd och kärnsäkerhet

Regeringen och ansvariga myndigheter, Statens strålskyddsinstitut (SSI) och Statens kärnkraftinspektion (SKI), arbetar med att stärka strålskyddet och kärnsäkerheten nationellt och internationellt. I det internationella arbetet prioriteras reaktorsäkerhet, beredskap mot olyckor och avfallshantering, icke-spridningsfrågor samt framtagande av nya internationella rekommendationer för strålskyddet av människor och miljö. Mycket av det internationella arbetet bedrivs inom EU, Internationella atomenergiorganet IAEA samt OECD:s kärnenergi byrå NEA. Dessutom bedriver myndigheterna utvecklingssamarbete i Öst- och Centraleuropa.

Som en följd av terrorattackerna i USA den 11 september 2001 har en översyn genomförts av den dimensionerade hotbild som utgör grund för det fysiska skyddet vid de svenska kärntekniska anläggningarna. Även radioaktiva källor som saknar anknytning till tillståndsgiven verksamhet har tillsammans med begreppet fysiskt skydd fått stor internationell uppmärksamhet. Inom EU pågår arbete med att behandla ett direktivförslag för stärkt kontroll över starka radioaktiva strålkällor (High Activity Sealed Sources, HASS). I IAEA:s regi har ett internationellt möte hållits om kategorisering av radioaktiva källor. Även nationellt samarbete har bedrivits på området. I SSI:s och SKI:s risk- och sårbarhetsanalyser berörs de risker och sårbarheter som finns inom myndigheternas primära ansvarsområden såväl som myndigheternas förmåga att lösa sina uppgifter med hänsyn tagen till både nuvarande situation och vid en eventuell hotsituation. Delvis som en följd av händelserna den 11 september har en upprustning och förbättring påbörjats av den nationella mät- och analysorganisation som är en integrerad del av den nationella

strålskyddsberedskapen. Mät- och analysorganisationen består huvudsakligen av ett landstäckande nät av fasta och mobila stationer för regelbunden mätning av joniserande strålning, såväl från mark som i luften.

Arbetet har under året fortsatt med att ta fram de uppgifter som krävs för att Sverige skall kunna uppfylla tilläggsprotokollet till avtalet om kärnämneskontroll mellan IAEA, Euratom och EU:s icke-kärnvapenstater. Tilläggsprotokollet träder i kraft när tillräckligt antal länder ratificerat protokollet.

Kärnsäkerhetskonventionens andra granskningskonferens genomfördes våren 2002 under IAEA:s värdskap. Den svenska nationalrapporten, som sammanställts av SKI i samarbete med SSI, fick där mycket goda omdömen. Under 2002 har Sverige även deltagit aktivt i arbetet under IAEA:s värdskap med den nya konventionen om fysiskt skydd av kärntekniska anläggningar och kärnämne samt arbetet med revideringen av kommissionens förordning (Euratom) No 3227/76 av den 19 oktober 1976 om tillämpningen av bestämmelserna om säkerhetskontroll inom Euratom.

SSI och SKI bedömer att säkerhets- och strålskyddsläget är gott vid de svenska kärnkraftverken. Inga allvarliga driftsstörningar förekom under 2002 som skulle ha kunnat hota säkerheten. Dock bröts den nedåtgående trenden med sjunkande stråldoser till personalen vid kärnkraftverken. Detta berodde enligt myndigheterna framför allt på de omfattande ombyggnaderna vid reaktorerna Oskarshamn 1 och Barsebäck 2.

Myndigheternas granskning av den nya säkerhetsanalysen för slutförvar för radioaktivt driftavfall i Forsmark (SFR) har fortsatt under 2002. Även utbyggnaden av mellanlagret för använt kärnbränsle (CLAB) har följts av myndigheterna i större omfattning än planerat, då brister i hållfasthetsberäkningarna upptäckts.

Myndigheternas forskningsverksamhet utgör ett stöd för tillsynsarbetet och är viktig för att vidmakthålla och utveckla den nationella kompetensen inom de olika disciplinerna. Ett internationellt vetenskapligt råd har inrättats för att bistå SSI i frågor som rör elektromagnetiska fält, och ett nationellt vetenskapligt råd för att bistå myndigheten i frågor om UV-strålning. De båda myndigheterna har redovisat var sin

forskningsstrategi respektive forskningsplan för de kommande åren till regeringen.

Biologisk mångfald

Vid det sjätte partsmötet under konventionen om biologisk mångfald (CBD) i april 2003 i Haag liksom vid Världstoppmötet i Johannesburg antogs globala mål om att avsevärt minska förlusten av biologisk mångfald till 2010. EU har ett mer långtgående mål om att stoppa förlusten av biologisk mångfald till samma år. Dessa likartade politiskt antagna mål framhäver behovet av att utforma ett nationellt sextonde miljö kvalitetsmål för biologisk mångfald. Naturvårdsverket har i augusti 2003 presenterat ett sådant förslag. Förslaget kommer att behandlas i samband med den fördjupade redovisningen 2005 av arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen.

Vid CBD-mötet antogs också riktlinjer för hanteringen av främmande arter. Riktlinjerna innehåller principer för riskbedömningar och förebyggande åtgärder i syfte att minimera problemen med främmande arter. Riktlinjer antogs vidare för nationella regler och lagstiftningar för tillträde till nationella genresurser och säkerställande av en rättvis fördelning av vinsterna från användningen av sådana genresurser. Vid mötet antogs även en strategisk plan för konventionen. Planen tydliggör konventionens centrala roll för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald samt understryker vikten av iakttagande av hänsyn till biologisk mångfald i andra sektorer.

Sverige arbetar för att skapa en ny förvaltningsplan för valar inom internationella valfångstkommissionen (IWC). Inom ASCOBANS (Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic, Northeast Atlantic, Irish and North Seas) togs beslut 2003 om att stödja en ny åtgärdsplan för tumlare i Östersjön och att ta initiativ till en liknande plan för tumlare i Nordsjön. Sverige arbetar också inom HELCOM för att skapa förvaltningsplaner för säl runt våra kuster.

Vid partsmötet under konventionen om internationell handel med utrotningshotade arter av vilda djur och växter (CITES), som hölls i Chile i november 2002, listades kommersiella marina organismer som hotas av utrotning som valhaj, brughj, sjöhästar och sjögurkor.

Beträffande en regionalt förvaltd fiskart, tandnoting, beslutades att samarbetet med den regionala organisation som primärt ansvarar för beståndens förvaltning skall utökas.

Naturvårdsverket har redovisat uppdraget om kartläggning m.m. av strandskyddsbestämmelserna i rapport 5185. Rapporten har remitterats och beredning pågår inom Regeringskansliet.

Verket har också tagit fram föreskrifter för hur förordningen (2001:554) om miljö kvalitetsnormer för fisk- och musselvatten skall tillämpas.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län redovisade under våren 2003 sitt uppdrag angående arbetet med omhändertagande av döda sälar efter sälepizootin 2002.

Länsstyrelsen i Västmanlands län redovisade i maj 2003 sitt uppdrag att göra en utvärdering av verksamheten med biologisk myggkontroll vid Nedre Dalälven. Enligt redovisningen finns ett utbrett starkt krav på åtgärder mot myggplågan. I redovisningen anges att de bekämpningar som genomförts åren 2001 och 2002 inte visat några bieffekter som skulle förhindra att verksamheten drivs vidare, men att det inte finns tillräckligt underlag för en slutlig bedömning av effekterna vid långvarig behandling. Det är angeläget att utveckla kunskaper och teknik som är anpassad till förhållandet i vårt land, och det föreslås i redovisningen att staten under den närmaste femårsperioden lämnar ett årligt bidrag om 5 miljoner kronor till att i kommunal regi utveckla biologisk myggbekämpning i Nedre Dalälvsområdet.

Genetiskt modifierade organismer

Cartagenaprotokollet om biosäkerhet till Konventionen om biologisk mångfald kommer att träda i kraft den 11 september 2003. I augusti 2003 hade 57 nationer ratificerat protokollet, däribland Sverige och EG.

EG-direktivet (2001/18/EG) om avsiktlig utsättning av genmodifierade organismer i miljön genomfördes i svensk rätt den 17 januari 2003 genom förordningen (2002:1086) om utsättning av genetiskt modifierade organismer i miljön.

EU:s regelverk inom området genetiskt modifierade organismer (GMO) utvecklas. Som ett komplement till EU:s lagstiftning om bl.a. gränsöverskridande transporter inom EU genomförs Cartagenaprotokollets

bestämmelser genom en ny förordning om gränsöverskridande förflyttning av genetiskt modifierade organismer. Förordningen antogs den 13 juni 2003. Förordningen innebär framför allt att krav införs för export av GMO från EU samt att regler införs om oavsiktliga gränsöverskridande transporter av GMO.

I juli 2003 antog rådet en förordning om spårbarhet och märkning av genetiskt modifierade organismer. Det nya spårbarhetssystemet skall möjliggöra märkning av genetiskt modifierade organismer och säkerställa att användare blir informerade om huruvida produkterna innehåller eller är framställda av genetiskt modifierade organismer. Förordningen innebär ett steg mot ökad harmonisering av märknings- och spårbarhetsreglerna inom den inre marknaden. Syftet med spårbarhetssystemet är även att förbättra möjligheterna att härleda och dra tillbaka produkter om de visar sig ge oförutsedda hälso- eller miljöeffekter. Konsumenterna skall genom förordningen få bättre förutsättningar för sitt fria val. Förordningen om spårbarhet och märkning omfattar alla GMO och produkter som innehåller eller är framställda från GMO som har marknadsgodkännande i EU.

I juli antog rådet även en förordning om GMO i livsmedel och foder.

Parallellt med förordningsarbetet har frågan om samexistens mellan olika grödor och odlingsformer börjat diskuteras. Kommissionen presenterade ett meddelande om en tänkbar strategi i juli 2003.

Sambällsplanering och byggande

Regeringen gav i november 2002 länsstyrelserna i Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län i uppdrag att utforma ett gemensamt regionalt miljö- och hushållningsprogram för fjällområdet. Programmet skall redovisa förutsättningarna för en långsiktig hållbar utveckling i fjällområdet. Arbetets uppläggning redovisades av länsstyrelserna under våren 2003. Uppdraget skall redovisas senast den 31 december 2004.

Inventering av bullerfria områden har genomförts i ett samverkansprojekt mellan bulleransvariga myndigheter samt Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Stockholms kommun. En rapport har redovisats som anger

förslag till mått, mätetal och inventeringsmetod för ljudkvalitet i natur- och kulturområden.

Naturvårdsverket redovisade i augusti 2003 sitt uppdrag att ta fram ytterligare riktvärden för buller i andra miljöer än dem som finns uttryckta i dagens fastställda riktvärden.

Statens institut för kommunikationsanalys har överlämnat förslag till uppdaterade etappmål för transportpolitikens delmål om en god miljö, bl.a. med utgångspunkt i de miljöpolitiska delmålen. Förslaget kommer att remissbehandlas under hösten 2003.

Naturvårdsverket har i mars 2003 redovisat en utvärdering av bilfria dagen.

3.5.1.2 Insatser utanför politikområdet

Insatser beträffande samhällsplanering och byggande redovisas närmare under utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsbyggande och byggande, beträffande friluftsförhållanden och kulturhistoriskt värdefull bebyggelse under utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, beträffande energifrågor under utgiftsområde 21 Energi, beträffande trafikbuller under utgiftsområde 22 Kommunikationer, beträffande de areella näringarna under utgiftsområde 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar och beträffande hushållning med grundvatten och naturgrus under utgiftsområde 24 Näringsliv. Här ges en översiktlig redovisning av viktigare insatser.

Hållbar konsumtion och produktion

Ekonomistyrningsverket har redovisat uppdraget att se över avgiftssystemet för prövning och tillsyn av bekämpningsmedel. Utredningen är under remissbehandling och slutligt ställningstagande till förändringar av avgiftssystemet kommer att ske hösten 2003.

Regeringen avser att tillsätta en särskild utredare med uppgift att ta fram förslag till en nationell plan för hållbar konsumtion avseende hushållen. Syftet är att förstärka insatserna för konsumenter och konsumtionsfrågor i riktning mot en hållbar utveckling.

Regeringen avser att bilda ett nationellt center med uppgift att främja miljöteknikexport och miljödriven affärsutveckling.

Regeringen har tillsatt ett forum för IT och miljö som t.o.m. 2003 har till uppgift att se över vissa frågor om IT-användning och en

ekologiskt hållbar utveckling. Under 2003 anordnas två seminarier med fokus på möjligheter att använda IT för att främja detta syfte.

Miljörelaterade skatter och subventioner

Den gröna skatteväxlingen som påbörjades under 2001 har fortsatt även under 2003. Grunden för strategin är att höjda skatter på energi- och miljöområdet växlas mot sänkta skatter på arbete. Hittills har skatteväxlingen omfattat ca 8 miljarder kronor, främst inom energi- och trafikområdena.

Vägrafikskatteutredningen (Fi 2001:08) redovisade i juni 2002 i ett delbetänkande (SOU 2002:64) de delar av uppdraget som särskilt påverkar åkerinäringens konkurrenssituation och frågan om en miljöinriktad fordonsskatteomläggning för tunga fordon.

Skattenedsättningskommittén lämnade sitt slutbetänkande (SOU 2003:38) om översyn av reglerna för nedsättning av energiskatten för vissa sektorer i april 2003. Betänkandet har under våren och sommaren 2003 varit ute på remiss.

Utredningen för översyn av skatterna på bekämpningsmedel och handelsgödsel lämnade sitt slutbetänkande (SOU 2003:9) i februari 2003. Betänkandet har remissbehandlats under våren 2003.

Den parlamentariska s.k. FlexMex2-utredningen skall ta fram riktlinjer för ett svenskt system för tillämpning av Kyotoprotokollets flexibla mekanismer inklusive utsläppshandel. I juni 2003 presenterades ett delbetänkande, Handla för bättre klimat (SOU 2003:60), som remitterades under sommaren. I oktober 2003 skall ännu ett delbetänkande presenteras. Regeringen avser att under hösten 2003 lägga fram en proposition som lägger fast principerna för genomförande av EU:s system för handel med utsläppsrätter i Sverige.

Under 2002 tillsattes utredningen Samhällsekoniskt effektiva godstransporter (N 2002:18) i syfte att föreslå åtgärder från statens sida för att främja samverkan mellan trafikslagen i arbetet med att uppnå ett långsiktigt hållbart transportsystem. Utredningen har fått ett tilläggsuppdrag (N 2003:65) att analysera prissättningen i syfte att uppnå en situation där de transportpolitiskt motiverade skatterna och avgifterna motsvarar de avgiftsrelevanta samhällsekonomiska

marginalkostnaderna som trafiken ger upphov till. Ett slutbetänkande skall lämnas i juni 2004.

Regeringen tillsatte i augusti 2003 en utredning (dir. 2003:96) om skatt på avfall som förbränns. Utredaren skall lämna förslag till hur en skatt på avfall som förbränns lagtekniskt kan utformas och bedöma lämpligheten av att införa en sådan skatt eller om andra ekonomiska styrmedel bör förordas. Utredaren skall vidare genomföra en översyn och utvärdering av lagen (1999:673) om skatt på avfall. Redovisning skall ske senast den 31 december 2004.

Vatten

Kustbevakningen har genom en kraftfull övervakning av de farledsstråk som är värst drabbade av illegala oljeutsläpp till sjöss och ett omfattande arbete nationellt och internationellt under de senaste åren bidragit till att antalet konstaterade oljeutsläpp till sjöss fortsätter att minska inom svenskt ansvarsområde. Under förra året ökade förvisso antalet rapporterade utsläpp något. Kustbevakningens bedömning är dock att det inte har skett någon faktisk ökning, utan att det snarare handlar om en ökad benägenhet att anmäla utsläpp. Vidare har fler rapporterade misstänkta brott lett till beslut om förundersökning, och antalet beivrade brott har ökat.

Sjöfartsverket har i samarbete med Kustbevakningen under andra halvåret 2002 genomfört ett utbildningsprojekt i Ryssland i syfte att öka kompetensen hos rysk personal samt utbyta erfarenheter för att stärka den ryska oljebekämpningskapaciteten i S:t Petersburg och Kaliningradregionen.

Sverige arbetar aktivt inom EU och regionala fiskeorganisationer för att bevara hotade fiskbestånd och skapa ett uthålligt fiske. Speciellt gäller detta torskbestånden runt våra kuster. Sverige har kraftfullt verkat inom EU för att få till stånd åtgärder för att restaurera de svaga torskbestånden, som reducerats av miljöstörningar och överutnyttjande. Detta arbete bör fortsätta och fördjupas på ett internationellt och nationellt plan. De senaste åren har arbetet koncentrerats på återhämtningsplaner för utsatta fiskbestånd som torsk och lax. Långsiktigt verkar Sverige för en utveckling av tekniska regleringar, som selektiva fiskredskap, fredade områden, minimimått och landningsstorlekar.

Kommissionen har i september presenterat ett förslag till rådsförordning som syftar till att förhindra oavsiktlig fångst av valar som tumlare och delfiner i fiskeredskap.

Sverige har till EG-kommissionen angett ytterligare fler känsliga områden enligt rådets direktiv (91/676/EEG) om skydd mot att vatten förorenas av nitrater från jordbruket.

Genom återföring av skatt på handelsgödsel och bekämpningsmedel lämnas bl.a. stöd till åtgärder för att minska växtnäring förluster från jordbruket i syfte att minska övergödning.

Biologisk mångfald

Under det internationella Ekoturism-året 2002 infördes ett av världens första märkningssystem för ekoturism – "Naturens Bästa". Märkningen står för kvalitativa upplevelsearrangemang, gynnande av den lokala ekonomin, aktivt bidrag till naturskydd, ett mer miljöanpassat resande samt en större omsorg om resmålens natur- och kulturvärden.

I juni 2003 träffade EU:s jordbruksministrar en politisk överenskommelse om den framtida jordbrukspolitiken. Den innebär bl.a. att stödet till jordbrukarna kommer att frikopplas från produktionen och i huvudsak betalas ut som gårdsstöd. Reformen träder i kraft i januari 2005 och ger medlemsstaterna stora möjligheter att utforma stöden efter nationella förutsättningar. Jordbruksverket, Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet har i uppdrag att utvärdera miljöeffekterna av den gemensamma jordbrukspolitiken.

Möjligheterna att söka stöd för ekologisk produktion inom ramen för miljö- och landbygdsprogrammet har bidragit till att ytterligare areal överförts till ekologisk odling. Den ekologiskt odlade arealen omfattar i dag ca 16 procent av den totala åkerarealen.

Ett nationellt stöd har inrättats för upprättande av växtodlingsplaner. Ca 30 000 brukare har anslutit sig till programmen, och 70 procent av åkerarealen täcks i dag av växtodlingsplaner.

Miljöledning

Idag arbetar totalt ca 230 myndigheter inklusive Regeringskansliet med miljöledning enligt uppdrag från regeringen. För vissa myndigheter med relativt begränsad indirekt miljöpåverkan gäller att de skall arbeta med ett förenklat miljöledningssystem. Enligt

Naturvårdsverkets sammanställning av myndigheternas rapporter har införandet av miljöledningssystem i myndigheterna gått bra. De miljömål myndigheterna har ställt upp uppnås till stor del. Vissa brister i uppföljningar och revisioner har dock konstaterats. Antalet myndigheter som är certifierade har under året ökat till tio. Naturvårdsverket har i uppdrag att redovisa en utvärdering av myndigheternas miljöledningsarbete i december 2003.

Det totala antalet registreringar enligt förordningen om frivilligt deltagande för organisationer i gemenskapens miljölednings- och miljörevisionsordning, EMAS-förordningen (761/2001/EG), har inte förändrats nämnvärt under året. Totalt var 201 organisationer och 255 anläggningar registrerade i juni 2003. Däremot har antalet certifieringar enligt Internationella Standardiseringsorganets miljöstandard ISO 14 001 ökat under året med drygt 30 procent till 2 675. Antalet registrerade certifierade miljövarudeklarationer (EPD) har ökat med 44 till 78 sedan juni 2002.

Innevarande år har Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådet tillförts 3 miljoner kronor för att förvalta och vidareutveckla ett verktyg för ekologiskt hållbar offentlig upphandling, EKV-verktyget, som utvecklats av Delegationen för ekologiskt hållbar upphandling. Dessförinnan har verktyget tillfälligt hanterats av Naturvårdsverket respektive Stockholms Läns Landsting. Verksamheten kommer att kräva statlig finansiering under ytterligare några år.

Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådet bildades 1995 mot bakgrund av vad som anförts i prop. 1994/95:101 (bet. 1994/95:JoU09, rskr. 1994/95:86) för att bl.a. fullgöra uppgifter som svenskt registreringsorgan enligt EMAS-förordningen. Staten gick in som ägare till 90 procent och Svenskt Näringsliv och Svenska Kommunförbundet till vardera 5 procent av aktiekapitalet. En översyn av bolagets verksamhet och finansiering gjordes under 2001 och 2002. Bl.a. mot bakgrund av att bolaget tillförts uppgiften att förvalta och vidareutveckla det s.k. EKV-verktyget har ägarkretsen i bolaget vidgats genom att staten har sålt en aktie till Landstingsförbundet. Landstingsförbundet äger därmed 5 procent och staten 85 procent. Bolagsordningen har ändrats mot bakgrund av de tillkommande uppgifterna och ett nytt samarbetsavtal om verksamheten har tecknats

mellan staten, Svenskt Näringsliv, Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet.

Strategi för hållbar utveckling

Hållbar utveckling är ett övergripande mål för regeringens politik. Det betyder att alla politiska beslut skall utformas så att de tar hänsyn till ekonomiska, sociala och miljömässiga konsekvenser på lång sikt.

En viktig utgångspunkt för Sveriges politik för hållbar utveckling är de beslut som fattades vid FN:s världstoppmöte i Johannesburg 2002 där Sverige tog aktiv del. En nationell uppföljningskonferens, Envisions, hölls i november 2002. I januari 2003 lämnade regeringen skrivelsen Johannesburg – FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling (skr. 2002/03:29) till riksdagen. I skrivelsen värderar regeringen resultaten från mötet, pågående arbete i Sverige och utmaningar för framtiden.

Sverige agerar också inom EU för att lyfta upp miljöfrågan på samma nivå som ekonomisk och social utveckling. Arbete pågår med att genomföra den strategi för hållbar utveckling i Europeiska unionen som presenterades 2001.

I den nationella strategin för hållbar utveckling (skr. 2001/02:172) som presenterades i mars 2002 redovisar regeringen arbetet inom ett antal strategiska kärnområden. Dit hör bl.a. miljöarbetet och klimatfrågan, folkhälsa, arbetslivet, sysselsättningen och välfärden. En översyn av den nationella strategin för hållbar utveckling, liksom av den nordiska strategin, genomförs under 2004.

Under sommaren 2003 genomförde Sverige i samarbete med Thailand en konferens i Ragunda med temat hållbar utveckling.

En god samordning krävs mellan olika politikområden för att genomföra bl.a. den nationella strategin och leva upp till åtagandena från Johannesburg. Därför har regeringen i juni 2003 beslutat att inrätta ett särskilt kansli för hållbar utveckling i Statsrådsberedningen. Det nya samordningskansliets uppgift blir att koordinera Regeringskansliets arbete med hållbar utveckling. Miljöministern kommer även fortsatt att ha det samlade ansvaret för hållbar utveckling.

Energipolitiken skall skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning med låg negativ inverkan på hälsa, miljö och klimat samt underlätta omställningen till ett ekologiskt

uthålligt samhälle. Åtgärderna syftar bl.a. till att främja förnybar energi och en effektivare energianvändning. Den 1 maj 2003 infördes ett nytt främjandesystem för förnybar elproduktion – elcertifikatsystemet. Målet är att öka användningen av el från förnybara energikällor med 10 TWh till 2010 från 2002 års nivå. (Se vidare utgiftsområde 21 Energi.)

I december 2001 tillkallade regeringen en särskild utredare (N 2002:07) för att se över 1997 års långsiktiga energipolitiska program. Utredningens uppdrag är att granska och utvärdera den energirelaterade forskningen, utvecklingen och demonstrationen som bedrivs i programmet. Vidare skall utredningen analysera behovet av förändringar, lämna förslag till riktlinjer för det fortsatta långsiktiga energipolitiska programmet och redovisa insatser som skall leda till en långsiktigt hållbar energiförsörjning. Utredningen lämnade sitt betänkande den 1 september 2003 (SOU 2003:80).

Sambällsplanering och byggande

Kommittén för översyn av plan- och bygglagstiftningen (M 2002:05) har lämnat ett delbetänkande (SOU 2003:70) om hur EG-direktivet om bedömningar av vissa planers och programs miljöpåverkan (2001/42/EG) kan genomföras i svensk lagstiftning. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Boverket redovisade i juni 2003 uppdraget att göra en konsekvensanalys dels av ett eventuellt förbud mot direktverkande elvärme i nya byggnader 2005, dels av att begränsa möjligheterna till sådan värme i nya fritidshus. Rapporten remissbehandlas för närvarande.

För att komma till rätta med vissa problem i inomhusmiljön lämnas sedan länge statligt bidrag till åtgärder mot radon samt fukt- och mögelskador. För att få större effekt av de statliga bidragen för radonsanering har en särskild utbildning för dem som handlägger ansökningarna genomförts.

Genom dialogen Bygga, Bo och Förvalta för framtiden (Bygga-bo-dialogen) samarbetar företag i bygg- och förvaltningsbranschen och kommuner med regeringen för att vidta konkreta åtgärder för en hållbar utveckling inom bygg- och fastighetssektorn. Den 8 maj 2003 träffades en överenskommelse om åtaganden från regeringen, företagen och kommunerna

inom sju strategiska områden för en hållbar bygg- och fastighetssektor.

Boverket har kunnat bidra till att främja samarbetet mellan den fysiska planeringen och infrastrukturplanering genom en aktiv medverkan i bl.a. verksgruppen vid Statens institut för kommunikationsanalys samt i trafikverkens olika referens- och arbetsgrupper.

Boverket redovisade i juli 2003 sitt uppdrag att redovisa ett planerings- och beslutsunderlag som visar de övergripande förutsättningarna för storskalig utbyggnad av vindkraftsanläggningar till havs- och fjällområden. Rapporten bereds i Regeringskansliet.

Lantmäteriverket skall under 2003 bl.a. slutföra arbetet med uppbyggnaden av en databas över vegetation och markanvändning. Uppbyggnaden, som är en del av EU:s Corine Landcover Program (85/338/EEC), skall ske i samverkan med Naturvårdsverket, Försvarsmakten och övriga intressenter.

Lantmäteriverket har under året redovisat hur fastighetsregistret kan kompletteras med en miljödel. Syftet med en sådan miljödel är bl.a. att sprida miljöinformation och information om olika former av nya områdesskydd till användare som efterfrågar information om t.ex. miljöpåverkan och skyddsrestriktioner på fastigheter och byggnader. Lantmäteriverkets redovisning innehåller bl.a. beskrivning av behov, förslag till innehåll och användning, erforderliga författningsändringar samt en bedömning av kostnader och förslag till finansiering. Till grund för redovisningen har bl.a. legat Naturvårdsverkets tidigare redovisningar rörande miljöinformation för den finansiella sektorn, Domstolsverkets förstudie angående IT-system för miljöbalken och de tankegångar som redovisats av Radonutredningen i betänkandet Radon – Förslag till statliga insatser mot radon (SOU 2001:7). Lantmäteriverkets redovisning är för närvarande föremål för remissbehandling.

3.5.2 Verksamhetsområde 2 Bevara och restaurera natur och miljö

Målet för verksamhetsområdet är att effektivt genomföra insatser för att bevara, skydda och vårda miljö samt restaurera och återställa skadad miljö för att nå miljö kvalitetsmålen.

3.5.2.1 Insatser inom politikområdet

Sanering och återställning av förorenade områden
Organisationen för bidragsbaserad efterbehandling fungerar allt bättre och kvaliteten på utredningar och ansökningar om åtgärdsmedel ökar. Detta gör att kalkylerna för kommande åtgärdsprojekt blir säkrare. Åtgärder och kostnader redovisas under 3.6.4 Giftfri miljö.

Naturvårdsverket har sedan ett par år tillbaka haft avtal med Sveriges geologiska undersökning (SGU) och Statens geotekniska institut (SGI) om stöd i efterbehandlingsfrågor till verket, länsstyrelserna och de kommuner som får del av de statliga bidragen. Dessa avtal har under 2002 utvidgats till fler kommuner än tidigare. Med SGU har Naturvårdsverket också tecknat ett avtal om utredning av sju objekt, bl.a. Kvarntorp, som förorenats genom statlig verksamhet. Naturvårdsverket beräknar att samarbetet med SGU och SGI kommer att öka under följande år och att det leder till att en trio av statliga myndigheter med kompetens på området kommer att svara för att efterbehandlingsarbetet drivs och utvecklas.

Biologisk mångfald

Cartagenaprotokollet utgör en viktig del av det regelverk som behövs för att undvika negativa effekter av genetiskt modifierade organismer (GMO) på den biologiska mångfalden. (Se ovan under 3.5.1, Genetiskt modifierade organismer.) Genomförandet av protokollet kommer att innebära förändringar för EU och Sverige genom att ställa ökade krav på bl.a. exportörer av GMO från EU.

Inom EU har arbete utförts under året med att ta fram ett miljöskadedirektiv, som bl.a. omfattar frågor om biologisk mångfald. Sverige har varit drivande i arbetet med att utforma direktivet i linje med existerande lagstiftningar inom området, såsom art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet i syfte att värna såväl hotade arter som naturtyper. Direktivet skall behandlas under 2003.

Staten verkar genom Naturvårdsverket och länsstyrelserna för att garantera särskilt värdefulla naturområden ett varaktigt skydd genom inrättande av naturreservat och nationalparker. Naturvårdsverket har under senare år fått kraftigt ökade resurser för skydd av värdefulla naturmiljöer och biologisk mångfald.

Antal skyddade områden och kostnader redovisas i avsnitt 3.6 Resultatbedömning.

Under 2002 har länsstyrelserna fortsatt att prioritera arbetet med att skydda särskilt värdefulla skogsområden som naturreservat. I detta arbete eftersträvas samverkan och samordning mellan skyddet av biologisk mångfald och bevarandevärdena för friluftslivets intressen, tätortsnära miljö samt skogens kulturmiljövärden.

Naturvårdsverket har under året påbörjat arbetet att i samarbete med länsstyrelserna ta fram en nationell och regional strategi för skogsskyddet. Som underlag för arbetet har verket med hjälp av Lantmäteriet genomfört två projekt med satellitbildkartering – Storumrådesprojektet och Naturtypsprojektet. Storumrådesprojektet skall ge underlag för att bedöma var det finns större sammanhängande skogsområden i Norrlandslänen samt i Dalarnas och Värmlands län som är lämpliga för naturreservat. Syftet med Naturtypsprojektet är att kartlägga vilka skogstyper som finns representerade inom nationalparkerna och naturreservaten samt inom Natura 2000-objekten. Tillsammans med Skogsstyrelsen har verket genomfört två regionala konferenser med länsstyrelserna och skogsvårdsstyrelserna om strategier och samarbete som rör miljö kvalitetsmålet Levande skogar, delmålet om långsiktigt skydd av skogsmark.

Naturvårdsverket redovisade i december 2002 regeringens uppdrag om utvidgat biotopskydd. I redovisningen (rapport 5262) anges vilka ytterligare vattenanknutna biotoper i sött, salt och brackvatten som kan omfattas av biotopskydd. Redovisningen remissbehandlas till den 30 oktober 2003. Verket har vidare redovisat uppdrag angående översyn av artskyddsförordningen, vilket remissbehandlas till den 31 oktober 2003.

Naturvårdsverket har redovisat uppdrag om lokalt och regionalt arbete med regleringen av färdslar med fordon i terrängen i de svenska fjällerna. Verkets förslag bereds inom Regeringskansliet.

Av årets kalkningsmedel fördelades mest till Jämtlands län, 34,1 miljoner kronor, följt av Värmlands, Västerbottens och Västra Götalands län. Totalt kalkas nästan 7 500 av landets ca 17 000 försurade sjöar eller ca 90 procent av de försurade sjöarnas totala yta. Ungefär 10 000 kilometer rinnande vatten har kalkats. De

differentierade pH-mål som föreskrevs 2002 för större miljöhänsyn börjar tillämpas 2003.

Den nya rovdjurspolitiken innebär att flera beslut, däribland beslut om skydds jakt på enstaka björnar och lodjur, delegeras till länsstyrelserna, som också har ansvaret för inventeringen av rovdjur. Under året har Naturvårdsverket tagit beslut om nya föreskrifter för inventering av rovdjur och för viltskadeersättning. Under 2002 har Rådet för rovdjursfrågor haft sina första möten. Rådet utgör ett forum som kan bidra till att minska konflikterna om rovdjur och öka rovdjursförvaltningens kontakter med viktiga aktörer. Under året har samtliga länsstyrelser med fasta stammar av rovdjur bildat regionala rovdjursgrupper.

Natura 2000

Natura 2000 är ett nätverk av värdefulla naturområden som skall bidra till att bevara den biologiska mångfalden i EU:s medlemsländer.

Natura 2000-nätverket, som är det tydligaste uttrycket för art- och habitatdirektivets intentioner, syftar till att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus hos naturtyper och arter för att bevara den biologiska mångfalden. Nätverket bidrar till att nå flera miljö kvalitetsmål, såsom Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt Levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Ett rikt odlingslandskap, Levande skogar och Storslagen fjällmiljö.

Länsstyrelserna och Naturvårdsverket har under 2002 genomfört ytterligare åtgärder för att komplettera nätverket. För att säkerställa en god representation av naturtyper och arter i det svenska bidraget till nätverket i enlighet med art- och habitatdirektivet har regeringen under året justerat det svenska bidraget och föreslagit till EG-kommissionen att 518 nya områden skall ingå i nätverket. Ytterligare 42 områden har förklarats som särskilda skyddsområden enligt fågeldirektivet och ingår därmed i nätverket. Sammanslaget har Sverige föreslagit 3 465 områden enligt art- och habitatdirektivet och anmält 445 områden enligt fågeldirektivet. Kommissionens utvärderingar 2001 och 2002 av det svenska bidraget till nätverket Natura 2000 resulterade i att Sverige bör lämna förslag på ytterligare områden och kompletteringar senast under 2004.

Naturvårdsverket arbetar på regeringens uppdrag med att ta fram en plan för hur en nationell basinventering av de föreslagna Natura 2000-områdena och skyddade områden kan genomföras. En lägesredovisning har lämnats i mars 2003 och uppdraget skall slutrapporteras under hösten 2003. Naturvårdsverket bedömer att inventeringsarbetet bör påbörjas under 2004.

Under de närmaste åren kommer det nationella genomförandet av Natura 2000-nätverket att fokusera på att ta fram bevarandeplaner för de enskilda Natura 2000-områdena. Naturvårdsverket utvecklar för närvarande metoder för länsstyrelsernas arbete. Avsikten är att varje område skall ha ett tydligt formulerat bevarandemål och att det skall finnas förslag på relevanta bevarandeåtgärder senast år 2005. Verket arbetar också med att ta fram vägledningar för länsstyrelsernas arbete med de totalt 257 arter och naturtyper som omfattas av art- och habitatdirektivet.

Naturvårdsverket har under 2002 utvecklat den webbaserade informationen om den svenska delen av Natura 2000-nätverket så att det blir möjligt för såväl myndigheter som för den enskilde att informera sig om Natura 2000-områdena. Verket har även bedrivit ett aktivt informationsarbete, bl.a. genom att hålla seminarier och konferenser om art- och habitatdirektivet och konsekvenserna av Natura 2000-nätverket. Allmänna råd med tillhörande handbok för genomförandet av nätverket har också tagits fram.

Arbetet för att öka den lokala delaktigheten i samband med skydd och vård av värdefulla områden, både lokalt och internationellt, har vidareutvecklats av ansvariga myndigheter. Betydelsen av lokal delaktighet har också arbetats in i Naturvårdsverkets handböcker för naturreservat och Natura 2000.

Friluftsliv

Att bevara goda förutsättningar för friluftslivet utgör en hörnsten i naturvårdspolitiken. Friluftspolitiken berör även andra utgifts- och politikområden, fram för allt utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, där statens stöd till friluftsanslag ligger. Som ett led i att stärka friluftspolitiken har regeringen sedan skrivelsen presenterades gett Naturvårdsverket ett särskilt ansvar för friluftsförhållanden samt inrättat ett särskilt Friluftsråd knutet till

verket. En av rådets uppgifter är att fördela statsbidrag till de ideella friluftsanslagerna. Naturvårdsverket har i uppgift att återrapportera om hur verket och andra forskningsfinansiärer organiserar och finansierar forskning om friluftsliv.

Friluftslivet har stor betydelse när det gäller möjligheterna att nå det nationella folkhälsomålet Ökad fysisk aktivitet. Naturvårdens uppgift är att se till att det finns tillräckligt kvalitativa och lämpligt belägna mark- och vattenområden tillgängliga för friluftsliv. I den särskilda satsningen på kommunala och lokala naturvårdsprojekt (se nedan) ges möjlighet till statsbidrag för projekt som bidrar till att såväl skydda mark och vatten för friluftsliv som att öka tillgänglighet, utveckla och förbättra förutsättningar för friluftsliv i olika områden.

När det gäller områdesskyddet generellt bör områden för friluftsliv, speciellt i tätortsnära områden och i storstadsregionerna, väga tyngre i prioriteringarna än vad som varit fallet under den senaste 15 – 20-årsperioden. Den sociala och rekreativa aspekten av naturvården behandlas i alla naturtypsrelaterade miljö kvalitetsmål. Regeringen gav i juni 2002 länsstyrelserna i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län i uppdrag att i nära samarbete med berörda kommuner ta fram program för hur de mest värdefulla tätortsnära områdena för friluftsliv och naturvård kan ges ett varaktigt skydd och förvaltning. Programmen skall redovisas i oktober 2003.

I februari 2002 lanserade Fjällsäkerhetsrådet en helt ny hemsida under www.fjallsaker.nu.

Satsning på lokal och kommunal naturvård

En särskild satsning på kommunala och lokala naturvårdsprojekt föreslås som ett program under en treårsperiod med början 2004. Programmet aviserades i regeringens skrivelse En samlad naturvårdspolitik (skr. 2001/02:173), som anger utgångspunkten för satsningen. Grundtanken med programmet är att stimulera lokal och kommunal naturvård till att genom bra naturvårdsprojekt bidra till att nå de naturvårdsanknutna miljö kvalitets- och delmålen. Kommunerna har en viktig roll i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen. Ett uttalat syfte är att programsatsningen skall bidra till att skapa ett mer varaktigt engagemang för naturvård i fler kommuner.

Programsatsningen kan givetvis också komma i fråga inom ramen för storstadspolitiken. Friluftslivet – och dess förutsättningar – ingår som en viktig del av naturvården. Bra lokala projekt, lokal drivkraft och lokala perspektiv, tätortsnära natur och tillgänglighet bör lyftas fram som utgångspunkter. Att etablera projekt i partnerskap som engagerar olika berörda aktörer och att införliva jämställdhets- och integrationsaspekter är andra viktiga utgångspunkter. Programmet genomförs som ett statsbidrag till olika lokala och kommunala naturvårdsprojekt. Olika aktörer kan föreslå projektidéer som kanaliseras via en samordnad ansökan från kommunen. Länsstyrelserna skall pröva ansökningar och besluta om statsbidrag till de olika projekten. De bidragsberättigade delarna av projektet kan erhålla högst 50 procent i statsbidrag, resten finansieras på annat sätt. Ett grundkrav är att varje projekt skall visa hur det förväntade resultatet kommer att bidra till att ett eller flera för naturvården och friluftslivet relevanta miljö kvalitetsmål eller delmål uppnås. Det skall vara möjligt att ge bidrag till en rad olika slags åtgärder, såsom kunskapsuppbyggnad, att ta fram kommunala naturvårdsprogram, områdesskydd, vård och förvaltning av områden eller bestånd av arter, inklusive åtgärder som syftar till att främja friluftsliv och liknande nyttjande av naturområden. Även restaurering av områden eller bestånd av arter samt information och folkbildning är tänkbara bidragsberättigade åtgärder. Satsningen föreslås omfatta tre plus fyra år. Det innebär att statsbidrag utbetalas under tre år med början 2004 och att projekt som beviljats medel får fyra år på sig för genomförande och slutrapportering.

Lokala investeringsprogram

Riksdagen har under perioden 1998 – 2003 anvisat medel för lokala investeringsprogram (LIP). Det statliga stödet till lokala investeringsprogram har inneburit att kommunerna getts möjlighet att i samverkan med lokala företag och organisationer söka stöd till investeringar som ökar den ekologiska hållbarheten i samhället. Kommunerna har sedan satsningen startades beviljats totalt 6,2 miljarder kronor i statsstöd till lokala investeringsprogram. Bidrag har beviljats till 211 investeringsprogram i 161 kommuner och två

kommunalförbund. De omfattar 1 814 olika åtgärder av varierande omfattning.

Fr.o.m. 2004 tillförs inga nya medel till det anslag som tidigare funnits uppfört på statsbudgeten för stöd till lokala investeringsprogram för ekologisk hållbarhet. Den 31 december 2001 var sista ansökningsdag för LIP-bidrag. I juni 2002 fattades de sista besluten om bidrag. Utbetalningar till beviljade projekt kommer dock att ske under ytterligare ett antal år då programmen är fleråriga och den slutliga utbetalningen sker efter det att respektive program slutförts.

Klimatfrågans växande betydelse har gett skäl till att fokusera de statliga bidragen på åtgärder som minskar utsläppen av växthusgaser. Stödet till de lokala investeringsprogrammen har därför ersatts med ett stöd till klimatinvesteringsprogram.

Satsningen på lokala investeringsprogram kommer att ge en mängd nya kunskaper och erfarenheter. För att dessa skall kunna komma hela samhället till nytta och kunna ge positiva spridningseffekter krävs en grundlig utvärdering av programmen. En sådan utvärdering beräknas genomföras och färdigställas under perioden 2002 – 2005.

Den 31 januari 2001 slöts ett avtal mellan Miljödepartementet och Centrum för Utvärderingsforskning (UCER) vid Umeå Universitet om att genomföra en förstudie inför utvärderingen av LIP. Denna förstudie redovisades i februari 2002. I studien föreslås sammanlagt 10 delstudier inom sju olika sektorsområden samt ett antal sektorsövergripande studier. De rekommendationer som ges i förstudien kommer i stora drag att följas. 8 delstudier har påbörjats. De rör följande områden:

- LIP och 7 kommuners miljöarbete
- Utvärdering av storskaliga system för kompostering och rötning av sorterat organiskt avfall
- Utvärdering av våtmarker
- Utvärdering av spillvärmeprojekt
- Utvärdering av fjärrvärme- och närvärmeprojekt
- Utvärdering av LIP-finansierade vatten- och avloppsprojekt – enskilda avlopp och lokala lösningar samt vassbäddar
- Utvärdering av distribution och användning av alternativa fordonsbränslen

- En jämförande studie av kommuner som fått respektive inte fått LIP-stöd

Ett av kriterierna som legat till grund för valet av utvärderingsområden vad gäller de sektorsspecifika utvärderingarna, är att de är kopplade till klimatfrågor och att delstudierna därmed även kan ligga till grund för arbetet med klimatinvesteringsprogrammen och en kommande utvärdering av detta system. Andra kriterier som vägts in är andelen LIP-bidrag som har gått till respektive sektorsområde, vilka miljö kvalitetsmål som berörs samt miljöpolitisk aktualitet.

3.5.2.2 Insatser utanför politikområdet

Insatser beträffande miljöåtgärder inom de areella näringarna redovisas närmare under utgiftsområde 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar. Här ges en översiktlig redovisning av viktigare insatser.

Stora insatser görs inom ramen för politikområdet Landsbygdspolitik. Genom miljö- och landsbygdsprogrammet lämnas ersättning till brukarna för att bevara värdefulla natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet. Ersättningar ges bl.a. för att bibehålla ett öppet och varierat odlingslandskap, bevarande av betesmarker och slätterängar, ekologisk produktion, åtgärder för minskat kväveläckage, bevarande av utrotningshotade husdjursraser, skötsel av våtmarker och småvatten samt miljövänlig odling av sockerbetor på Gotland och bruna bönor på Öland. Ersättning lämnas också för restaurering av slätterängar och betesmarker samt anläggning av våtmarker och småvatten. Ett nationellt stöd har också inrättats under 2002 för upprättandet av växtodlingsplaner. I regeringens skrivelse Landsbygdspolitik – resultatredovisning (skr. 2002/03:111) lämnas en fördjupad redogörelse för insatser inom politikområdet. Regeringen har utsett en särskild utredare med uppgift att genomföra en halvtidsutvärdering av miljö- och landsbygdsprogrammet.

Statligt ekonomiskt stöd till skogsbruket är i princip begränsat till natur- och kulturmiljövårdsåtgärder som har en omfattning som går utöver de krav som ställs i skogsvårdslagstiftningen. Denna princip kännetecknar även de skogspolitiska åtgärder

som medfinansieras av EU inom ramen för strukturfondsprogrammet och miljö- och landsbygdsprogrammet, t.ex. den omfattande informationskampanjen Grönare skog. Kommissionen har under 2002 arbetat med ett förslag till ett utvidgat program för övervakning av skogen och skogsmarkens miljötillstånd. Programmet ger möjlighet till 50-procentig medfinansiering från EU.

De statliga insatserna för skydd av värdefulla skogsmiljöer genom biotopskyddsområden och naturvårdsavtal har förstärkts avsevärt under senare år för att bidra till måluppfyllelsen av miljö kvalitetsmålet Levande skogar. Riksantikvarieämbetet samverkar med Skogsstyrelsen gällande naturvårdsfrågor och insatser kring skogens natur- och kulturvärden. Även skogsägarnas egna insatser är viktiga för att nå målet. Frivilliga hänsynstaganden i form av särskilt anpassad skogsskötsel och frivilligt avsatta områden kompletteras av en alltmer utvecklad landskapsekologisk planering av skogslandskapet.

I januari 2002 presenterade Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen den andra samlade utvärderingen av hur skogspolitiken påverkar den biologiska mångfalden. Utvärderingen gäller perioden till och med 2000. I denna utvärdering ägnas mer utrymme än tidigare åt områdesskyddet och populationsutvecklingen för arter i skogen. Naturvårdsverket har dessutom deltagit i Skogsstyrelsens utvärdering av skogspolitikens övriga effekter. Utvärderingen visar att miljöhänsynen i skogen ökat men att mycket fortfarande återstår att göra i miljöhänsende. Av den produktiva skogsmarksarealen är drygt 7 procent undantagen från skogsavverkning genom områdesskydd, naturvårdsavtal eller på frivillig väg. I ungefär hälften av avverkningarna under 1990-talet har inga skyddszoner lämnats vid vattendragen för att främja den biologiska mångfalden. Fortfarande saknas tillräcklig mängd död ved i skogen. En kontroll av nyckelbiotoper påvisar att uppemot 80 procent av biotoperna inte är inventerade, eller på annat sätt kända.

3.5.3 Verksamhetsområde 3 Kunskap och underlag för miljöarbete

Målet för verksamhetsområdet är att genom forskning, uppföljning och analys ta fram den kunskap som behövs för att genomföra och förnya insatser för att nå miljö kvalitetsmålen.

3.5.3.1 Insatser inom politikområdet

En viktig del av uppföljningen av miljö kvalitetsmålen är miljöövervakningen som Naturvårdsverket ansvarar för. Programmet för miljöövervakning reviderades 2001 för att anpassas till miljö kvalitetsmålen. Beslut om medel för miljöövervakning fattas av Miljömålsrådet.

Naturvårdsverkets anslag för forskning finansierar programforskning, samfinansierad forskning vid IVL Svenska miljöinstitutet samt vissa utredningar och konferenser. Från anslaget finansieras flera forskningsprogram, bl.a. forskning om naturvårdens mål, marin biodiversitet, reproduktion i en giftfri miljö, exponering, hälsoeffekter och riskbedömning för luftföroreningar, styrmedels effektivitet samt främmande arter i akvatisk miljö. Forskningsprogrammen är främst kopplade till miljö kvalitetsmålen och Naturvårdsverkets miljömålsansvar samt till internationellt förhandlingsarbete. Naturvårdsverkets miljöforskningsnämnd som fattar beslut om medel för forskningen, beslutar också om särskilda medel för viltforskning från viltvårdsfonden.

I samband med utgivningen av Miljömålsrådets årsrapport öppnades den gemensamma miljömålsportalen www.miljomal.nu. Portalen är en samlad ingång till information om samtliga miljö kvalitetsmål.

I augusti 2003 redovisade Naturvårdsverket sitt uppdrag att ta fram ett förslag till ett nytt nationellt miljö kvalitetsmål om biologisk mångfald. Arbetet har bedrivits i samråd med bl.a. Centrum för biologisk mångfald och Artdatabanken. En hearing har också ägt rum med aktörer från en bred krets. En central del i det föreslagna sextonde miljö kvalitetsmålet är behovet av ny och förbättrad kunskap för att nå målet med att stoppa förlusten av biologisk mångfald senast 2010. Regeringen har för avsikt att behandla förslaget i samband med den

fördjupade översynen av miljö kvalitetsmålen under 2005.

Naturvårdsverket har i två skrivelser redovisat uppdrag om att dels redovisa naturvårdens intressen på utsjöbankar, dels föreslå undersökningsprogram avseende vindkraftparkers effekter på naturmiljön i havsområden. Regeringen bedömer att ett inventeringsarbete bör genomföras i enlighet med den plan som också redovisats till Miljödepartementet. Inventeringen, som skall vara slutförd under 2005, skall redovisas till Miljödepartementet.

Centrum för biologisk mångfald har fått i uppdrag att se över hur Sverige efterlever konventionen om biologisk mångfald när det gäller dess artiklar om främmande arter, traditionell kunskap och miljökonsekvensbeskrivningar för effekterna på biologisk mångfald. Uppdraget, som skall redovisas 1 november 2003, kommer att ge en nödvändig överblick och ökad möjlighet att vidta eventuella åtgärder för att leva upp till Konventionen om biologisk mångfald.

Fyra av Naturvårdsverkets projekt, som delvis finansieras av EU:s Life-fond, för att bevara skog har avslutats under året. Det gäller bevarande av skog i Norrland, där i dag endast en mindre del av all skogsareal kan karaktäriseras som naturskog eller västlig taiga. Ett annat projekt gäller åtgärder för att bevara resterna av naturskogar i Bergslagen, där det mesta av de gamla skogarna försvann i samband med gruvverksamheten och framställningen av järn. Det tredje projektet handlar om att bevara värdefull barrskog i Svealand och Götaland. Det fjärde gäller lövskog i norra Götaland.

Under året avslutades ett Life-projekt med åtgärder för att rädda den hotade arten läderbagge. Den är ett av de mest skyddsvärda ryggradslösa djuren i Europa. Mellan 30 och 50 procent av den kända europeiska populationen finns i Sverige. Projektet har gått ut på att utveckla åtgärder för de 45 biotoper som hyser ca 75 procent av den svenska populationen.

Artdatabanken har, som ett led i arbetet med att kartlägga alla organismer i Sverige, initierat ett första steg mot nordiskt samarbete för att kartlägga floran och faunan i Norden.

Kunskapsuppbyggnad inom området Sveriges biologiska förhållanden handlar främst om inventering och kartering av naturtyper, biotoper och arter, kunskap om miljö tillståndet

samt forskning. Inte minst inom det förstnämnda området finns det stora behov av ökade insatser. Inom ramen för arbetet vid olika myndigheter, universitet, högskolor och museer pågår en omfattande kunskapsuppbyggnad redan i dag. Här kan nämnas olika delprogram inom miljöövervakningen, olika forskningsprojekt och forskningsprogram, svenska Artprojektet samordnat av ArtDatabanken, SLU:s Riksskogstaxering samt Jordbruksverkets inventering av ångar och betesmarker. Vidare kommer genomförandet av ramdirektivet för vatten att medföra en betydande uppbyggnad av kunskaperna om landets vattenmiljöer. I dag är kunskapsuppbyggnaden inom ovan nämnda område dels splittrad mellan många olika aktörer, dels finns stora luckor där kunskapsunderlaget behöver förbättras för att kostnadseffektiva åtgärder skall kunna utformas. Exempel är marin miljö, inventering och kartering av naturtyper och biotoper samt kunskap om bevarandestatus för olika naturtyper och arter.

Det kan finnas ett behov av en mer samordnad kunskapsuppbyggnad när det gäller Sveriges biologiska förhållanden med tanke på de åtaganden om att stoppa förlusten av biologisk mångfald till 2010 som Sverige och andra länder har gjort, såväl inom EU som vid världstoppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg. Regeringen avser att återkomma i frågan.

SMHI:s roll i miljöarbetet har ökat successivt och ger därmed värdefulla bidrag till uppföljningen av miljömålen. Detta görs bl.a. genom att man utvecklar datormodeller och databaser samt genom att man utför prognos- och utredningsarbete. Klimatmodelleringen vid SMHI:s Rossby Centre är viktig för att öka förståelsen för hur en global klimatförändring kan komma att påverka Sverige och dess närområde. Verksamheten vid centrumet ger även värdefulla bidrag till uppbyggandet av kompetens kring klimatförändringar och internationella förhandlingar.

3.5.3.2 Insatser utanför politikområdet

Flera forskningsfinansiärer bidrar med finansiering av forskning som ger underlag för arbetet med att nå miljökvalitetsmålen och för att åstadkomma en hållbar utveckling.

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Vetenskapsrådet och Verket för innovationssystem (Vinnova) är viktiga statliga finansiärer. Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (Mistra) är en annan viktig finansiär. En närmare redogörelse för denna verksamhet finns under politikområde Forskningspolitik.

Naturvårdsverket har under 2002 erhållit 16 miljoner kronor för viltforskning från viltvårdsfonden. Under året har ett ramprogram med fem prioriterade forskningsområden fastställts för perioden 2003 – 2007; adaptiv förvaltning, den mänskliga dimensionen i förvaltningen av viltet, de stora rovdjuren; bytesdjuren och människan, jaktens effekter – beskattning, störning och etik samt föränderliga viltpopulationer.

Jordbruksverket arbetar tillsammans med länsstyrelserna med en ängs- och betesmarksinventering i syfte att identifiera och sköta värdefulla ängs- och betesmarksmiljöer i enlighet med miljökvalitetsmålen. Ca 16 000 objekt är beskrivna efter den första inventeringssäsongen. Verket har också inlett ett arbete med att inventera samtliga fröförökade kulturväxter med värde för Sverige.

Naturvårdsverket har som ett fortlöpande uppdrag i samverkan med Jordbruksverket och Riksantikvarieämbetet att följa och utvärdera miljöeffekterna av den gemensamma jordbrukspolitiken i linje med regeringens beslut den 11 juli 1996. Under 2002 redovisade myndigheterna rapporten Miljöeffekter av EU:s jordbrukspolitik – Rapport från projektet CAP:s miljöeffekter 2001 (Jordbruksverkets rapport 2002:2).

3.6 Resultatbedömning

Miljömålsrådet lämnade i juni 2003 sin årliga rapport om uppföljning av Sveriges 15 miljökvalitetsmål. I årets rapport Miljömålen – när vi delmålen? har Miljömålsrådet följt upp de 69 delmålen. De flesta delmålen skall ha nåtts 2010 och anger därmed inriktningen för miljöarbetet de närmaste åren och utgör också en konkretisering av miljökvalitetsmålen.

Miljömålsrådet har delat upp bedömningen av möjligheten att nå delmålen i tre kategorier, delmål som kommer att kunna nås utan att

ytterligare åtgärder vidtas, delmål som kan nås om ytterligare åtgärder vidtas och slutligen delmål som kan bli svåra att nå även om ytterligare åtgärder vidtas. Av rapporten framgår att alla miljö kvalitetsmål och vissa delmål bedöms bli svåra att nå även om ytterligare åtgärder vidtas. För flertalet delmål är dock bedömningen att delmålen går att nå förutsatt att beslut om nya åtgärder eller förändrade styrmedel tas. Rapporten visar också på ett flertal områden där miljöarbetet varit framgångsrikt och där delmålen kommer att nås inom utsatt tidsram. Miljömålsrådet bedömer att de svåraste miljö kvalitetsmålen att nå inom tidsramen är Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö, Ingen övergödning och Levande skogar.

Regeringen delar Miljömålsrådets bedömning att den pågående utvecklingen av de tre åtgärdsstrategier som riksdagen har antagit (strategin för effektiv energianvändning och transporter, strategin för giftfria och resurssnåla kretslopp samt strategin för hushållning av mark och vatten och bebyggd miljö) är en viktig åtgärd för att öka möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålen.

Genomförandet av klimatinvesteringsprogram och ökade markköp för biologisk mångfald 2005 och 2006 kräver en god framförhållning. Naturvårdsverket och länsstyrelserna bör därför nu påbörja planeringen och förberedelsearbetet inför detta.

Det regionala miljö målsarbetet är viktigt för att ge underlag för miljöarbetet i länen genom att det belyser vilka åtgärder som behöver vidtas för att miljö kvalitetsmålen skall nås. Av länsstyrelsernas årsredovisningar och rapporter om miljö målsarbetet framgår att många län har kommit långt med arbetet att i bred dialog med andra aktörer i länet utveckla regionala miljö mål. Regeringen bedömer att länsstyrelserna överlag har bedrivit ett bra naturvårds- och miljöarbete.

3.6.1 Begränsad klimatpåverkan

Miljö kvalitetsmålet är att halten av växthusgaser i atmosfären i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar skall stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet skall uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar

utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.

Ett delmål anger inriktning och tidsperspektiv i det fortsatta miljöarbetet för att nå miljö kvalitetsmålet. Delmålet gäller svenska utsläpp av växthusgaser.

3.6.1.1 Resultat

Miljö kvalitetsmålet innebär att halten av de sex växthusgaserna, räknat som koldioxidekvivalenter, enligt Kyotoprotokollet och den internationella klimatpanelen IPCC:s definitioner tillsammans skall stabiliseras på en nivå lägre än 550 ppm i atmosfären.

Enligt delmålet skall de svenska utsläppen av växthusgaser minskas med 4 procent till perioden 2008 – 2012 jämfört med 1990. År 2050 bör de svenska utsläppen vara lägre än 4,5 ton koldioxidekvivalenter per år och invånare jämfört med dagens 7,9 ton.

Enligt Miljömålsrådets rapport var utsläppen av växthusgaser i Sverige 3 procent lägre 2001 än 1990. Utsläppen från energisektorn har minskat med 7 procent sedan 1990 medan utsläppen från transportsektorn har ökat med 8 procent. De tunga godstransporterna står för en stor del av ökningen. En trendmässig nedgång av utsläppen inom sektorn bostäder och service har skett under större delen av 1990-talet och inledningen av 2000-talet. Nedgången är ett resultat av ökad användning av biobränsle, främst inom fjärrvärmesektorn. En viktig orsak till detta är den skatteväxling som hittills genomförts och som gjort biobränsle till ett mycket konkurrenskraftigt bränsle.

3.6.1.2 Analys och slutsatser

Den senaste prognosen över de framtida utsläppen av växthusgaser som gjordes i Sveriges tredje nationalrapport till klimatkonventionen 2001 pekar mot att utsläppen kommer att stabiliseras till 2010 och därefter öka. Enligt prognosen är det i huvudsak ekonomiska styrmedel, som energiskatter och elcertifikat, som bedöms kunna leda till minskade utsläpp. Även styrmedel inom avfallsområdet och bilindustrins åtagande om lägre bränsleförbrukning hos personbilar påverkar

resultaten, liksom utvecklingen av EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Ökade utsläpp från transportsektorn och från industrin medför dock att de totala utsläppen ändå inte minskar i prognosen.

Enligt Miljömålsrådets rapport kommer de svenska utsläppen av växthusgaser till ca 80 procent från förbränning av fossila bränslen inom industrin och transportsektorn och för el- och värmeproduktion. Utsläppen från sektorn bostäder och service samt från energiproduktionssektorn minskar medan transportsektorns utsläpp ökar. Utsläppsminskningar har skett inom jordbrukssektorn och från avfallsdeponier. Ytterligare åtgärder behövs för att delmålet för åren 2008 – 2012 skall kunna nås.

Satsningen på de lokala investeringsprogrammen bedöms bidra till att nå bl.a. miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan. Enligt Naturvårdsverket beräknas koldioxidutsläppen minska med cirka två miljoner ton, vilket motsvarar drygt 3 procent av Sveriges totala utsläpp. Hittills har 37 av de 211 investeringsprogrammen slutrapporterats och slutreglerats. Av rapporterna framgår enligt Naturvårdsverket att de positiva miljöeffekterna i vissa fall blivit större än väntat. Ett positivt exempel är att utsläppen av växthusgasen koldioxid från en enda industri på Gotland har minskat med 47 000 ton årligen tack vare omläggningar av arbetsprocesser och energieffektivisering.

Klimatfrågans växande betydelse har gett skäl till att fokusera de statliga bidragen på åtgärder som minskar utsläppen av växthusgaser. Stödet till de lokala investeringsprogrammen har därför ersatts med ett stöd till klimatinvesteringsprogram.

Skattenedsättningskommittén har lämnat förslag till omfattande förändringar av det svenska energi- och koldioxidskattesystemet. Regeringen avser att återkomma med ett förslag om i vilken utsträckning och på vilket sätt skatterna på energiområdet bör förändras för att man skall säkerställa konkurrenskraften för företagen samtidigt som klimat- och andra miljömål värnas. I det sammanhanget vill regeringen understryka att fortsatt skatteväxling är en viktig åtgärd i det fortsatta nationella klimatarbetet.

För att nå det långsiktiga svenska klimatmålet till 2050 behövs ett omfattande och långsiktigt

omställningsarbete med ytterligare insatser och internationell samverkan.

Nationellt och inom EU fortsätter arbetet med att genomföra Kyotoprotokollet. En rad nya direktiv med stor betydelse för klimatpolitiken planeras på EU-nivå. Genomförandet av direktivet för handel med utsläppsrätter är för närvarande en av de mest resurskrävande frågorna. I Flexmex2 – utredningens delbetänkande från juni 2003 lämnas förslag till hur genomförandet av handelssystemet skall ske i Sverige. Regeringen avser återkomma med en proposition i frågan under hösten 2003. Genomförandet av handelssystemet är nära förknippat med koldioxid- och energibeskattningen.

I Sveriges klimatstrategi ingår en uppföljning av klimatpolitiken och kontrollstationer har införts 2004 och 2008. Naturvårdsverket och Energimyndigheten har fått i uppdrag att ta fram underlag för den kontrollstation för klimatpolitiken som skall genomföras 2004.

I arbetet med att genomföra Kyotoprotokollet är frågor om utsläppsdata, rapportering och verifiering viktiga. Regeringen har därför gett Naturvårdsverket i uppdrag att i samråd med en rad andra myndigheter utreda Sveriges nationella system för utsläppsrapportering och data.

En viktig del av underlaget till klimatpolitiken består av resultat från klimatforskningen. Viktiga element i denna är forskning om klimatförändringar, om effekter av förändringar, styrmedel och ny teknik för att minska utsläppen samt forskning om kolcykeln och kolsänkornas betydelse. Regeringen anser att den typ av forskning som bedrivs bl.a. vid Rosby Centrum vid SMHI utgör ett viktigt bidrag till klimatforskningen. Hur samordning av klimatforskningen kan åstadkommas har utretts av Formas. Regeringen avser återkomma till dessa frågor i den forskningspolitiska propositionen.

3.6.2 Frisk luft

Miljökvalitetsmålet är att luften skall vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

Fyra delmål anger inriktning och tidsperspektiv i det fortsatta miljöarbetet för att nå miljö-kvalitetsmålet. Delmålen gäller halter för svavel-

dioxid, kvävedioxid och marknära ozon samt minskning av utsläppen av flyktiga organiska ämnen.

3.6.2.1 Resultat

Enligt Miljömålsrådets rapport har utsläppen av svavel halverats under 1990-talet, och halterna av svaveldioxid är i dag låga. Den nivå som anges för svaveldioxidhalt i delmålet överskrids endast på ett fåtal platser i landet. Utsläppen av kväveoxider har minskat med ca 25 procent under samma period. Fortfarande exponeras dock ett mycket stort antal personer för halter som överskrider miljö kvalitetsnormen för kvävedioxid, även om det endast gäller i ett fåtal av landets större kommuner.

Antalet episoder med höga halter av ozon har enligt Miljömålsrådets rapport minskat något de senaste åren. Dock är medelhalten av ozon fortfarande lika hög, och både bakgrundshalten och medelhalten i tätorter tycks långsamt öka.

Utsläppen av flyktiga organiska ämnen har enligt Miljömålsrådets rapport minskat med ca 40 procent under 1990-talet. De tidigare höga vinterhalvårsvärdena av bensen i tätortsluften har minskat, men de överskrider i dag den halt som anges för generationsmålet för bensen. Halterna av bens(a)pyren överskrider för närvarande generationsmålet med 3 – 10 gånger på många platser.

3.6.2.2 Analys och slutsatser

Enligt Miljömålsrådets rapport bedöms utsläppen av kväveoxider kunna minska med 30 – 35 procent från 2001 till 2010 med genomförande av planerade åtgärder. Avgörande för hur utsläppen av kväveoxider kan minska är ytterligare åtgärder som rör transport, energi och arbetsmaskiner. Lokala åtgärder inom trafikområdet som skulle bidra till att nå delmålet är enligt rådet trafikplanering, trängselavgifter och miljözoner. Åtgärdsprogram för hur miljö kvalitetsnormen för kvävedioxid skall kunna uppfyllas har inkommit till regeringen från Länsstyrelsen i Stockholms län och från Länsstyrelsen i Västra Götalands län. De bereds för närvarande i Regeringskansliet. Avgaskraven för bilar kommer att skärpas ytterligare till 2010.

Ett nytt EG-direktiv om luftförorening genom ozon har inarbetats i svensk lagstiftning. Direktivets målvärde för människors hälsa är samma som den nivå som anges för halt av marknära ozon i delmålet. I direktivet anges också målvärden till skydd för växtligheten. I dag nås ozondirektivets målvärden för 2010 gällande växtligheten, och det bör enligt rådet även vara möjligt att nå målvärdet till 2020.

Enligt Miljömålsrådets rapport bedöms utsläppen av flyktiga organiska ämnen kunna minska med 30 – 35 procent från 2001 till 2010 med genomförande av planerade åtgärder. Beslutade och kommande åtgärder för såväl trafiksektorn som för vedeldning, lösningsmedel och industriella processer beräknas minska utsläppen av flyktiga organiska ämnen (VOC) väsentligt. Rådet bedömer som troligt att delmålet för VOC kan uppnås. Ytterligare åtgärder är dock enligt rådet angelägna för att nå generationsmålet för bensen. Med stöd av miljöbalken har miljö kvalitetsnormer införts för bensen och kolmonoxid i utomhusluft. Naturvårdsverket kommer under 2003 att redovisa förslag till nya delmål för bl.a. partiklar (PM 10, PM 2,5), bens(a)pyren, 1,3-butadien och formaldehyd. Länsstyrelsen i Stockholms län kommer under 2003 att redovisa åtgärdsprogram för partiklar.

3.6.3 Bara naturlig försurning

Miljö kvalitetsmålet är att de försurande effekterna av nedfall och markanvändning skall underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen skall heller inte öka korrosionshastigheten i tekniskt material eller kulturföremål och byggnader.

Fyra delmål anger inriktning och tidsperspektiv i det fortsatta miljöarbetet för att nå miljö kvalitetsmålet. Delmålen gäller minskad försurning av sjöar, rinnande vatten och skogsmark samt minskning av utsläppen av svaveldioxid och kväveoxider till luft. För att miljö kvalitetsmålet skall nås krävs att utsläppen av försurande ämnen fortsätter att minska i Sverige och övriga Europa.

3.6.3.1 Resultat

Enligt Miljömålsrådets rapport visar den senaste riksinventeringen 2000 av sjöar och vattendrag att 10 procent av sjöarna större än fyra hektar är försurade. Försurade vattendrag kan inte beräknas på tillförlitligt sätt idag.

Andelen hög och mycket hög surhetsgrad i skogsmarken, beräknad enligt Bedömningsgrunder för Skogslandskapet, har minskat från ca 24 procent under 1983 – 1987 till ca 16 procent tio år senare, 1993 – 1998. Enligt Miljömålsrådets rapport är delmålet sannolikt uppnått. De data som finns i dag visar inte på fortsatt försurning, utan snarare på en tendens till ytterligare förbättring.

Enligt Miljömålsrådets rapport var utsläppen 2001 av svaveldioxid till luft drygt 60 000 ton exklusive utsläpp från internationell sjö- och luftfart. Det motsvarar den utsläppsnivå som anges i delmålet. Utsläppen av kväveoxider till luft var 251 000 ton 2001.

3.6.3.2 Analys och slutsatser

Enligt Miljömålsrådets rapport beräknas den kritiska belastningen i skogsmark och sjöar komma att överskridas på 13 procent av arealen 2010. Undersökningar tyder på att många sjöar och mindre vattendrag fortfarande kommer att vara försurade 2010. Enligt rådet är utvecklingen till 2020 svårbedömd, och även om de kritiska belastningsgränserna underskrids då kan återhämtningstiden i naturen vara åtskilliga decennier.

I Sverige har 7 500 sjöar kalkats, vilket motsvarar ca 90 procent av de försurade sjöarnas areal. Den nationella plan som finns för kalkning för perioden 2000 – 2009 ligger nu som grund för kalkningsverksamheten.

Enligt Miljömålsrådet behöver åtgärder vidtas för att minska skogsbrukets försurande verkan. Skogsstyrelsen har tagit fram rekommendationer kring uttag av avverkningsrester och återföring av aska samt anpassning vid helträdsuttag. För att minska utlakningen av kväve har föreslagits att kantzoner lämnas vid bäckar och att trädsiktigt får stå kvar vid slutavverkning. Ökad andel lövskog kan också vara positivt från försurningssynpunkt. Återhämtningen i skogsmark skulle enligt rådet underlättas av fler åtgärder inom skogsbruket som motverkar

ytterligare försurning i försurningsbelastade områden.

Utsläppen av svaveldioxid har minskat från 106 000 ton till 60 000 ton under perioden 1990 – 2001. Detta har skett genom åtgärder inom flera sektorer. Inom energiproduktionen har det genomförts genom att lågsavvliga oljor har använts, och vid större anläggningar rökgasavsvavling, inom processindustrin genom integrerade processåtgärder och inom sjöfarten med farleds- och hamnavgifter. Svavelskatten infördes 1991. Anläggningar för produktion av el och värme tillsammans med förbränning i industrin stod för ca 60 procent av svaveldioxidutsläppen 2001. Enligt rådet kan ökad användning av förnybara energislag, effektivare energianvändning, grön skatteväxling och klimatpolitiska åtgärder bidra till att utsläppen minskar.

Utsläppen av kväveoxider till luft har minskat från 334 000 ton till 251 000 ton under perioden 1990 – 2001. Åtgärder som har minskat utsläppen av kväveoxider är skärpta avgaskrav på personbilar och tunga fordon, miljödifferenterade farledsavgifter för sjöfarten, avgaskrav på arbetsmaskiner och kväveoxidavgifter. Enligt rådet beräknas utsläppen av kväveoxider minska till ca 160 000 ton 2010 med nu fattade beslut, och ytterligare åtgärder bör vidtas för att minska utsläppen av kväveoxider. Med genomförande av strategin för effektivare energianvändning och transporter bedöms delmålet kunna nås. Regeringen avser att behandla åtgärdsstrategierna i samband med den fördjupade utvärderingen av miljömålen under 2005.

För att Sveriges natur skall kunna återhämta sig måste också utsläppen i övriga Europa minska ytterligare, utöver Göteborgsprotokollets mål och EG:s takt direktiv. Det internationella luftvårdsarbetet är därför fortsatt högt prioriterat inom bl.a. CLRTAP och EU.

3.6.4 Giffri miljö

Miljökvalitetsmålet är att miljön skall vara fri från ämnen och metaller som skapats i eller utvunnits av samhället och som kan hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden.

Sex delmål anger inriktning och tidsperspektiv i det fortsatta miljöarbetet för att nå miljökvali-

tetsmålet. Delmålen gäller kunskap om kemiska ämnens hälso- och miljöegenskaper, miljö- och hälsoinformation om varor, utfasning av särskilt farliga ämnen, fortlöpande minskning av hälso- och miljöriskerna med kemikalier, riktvärden för miljö kvalitet för kemiska ämnen samt sanering och efterbehandling av förorenade områden.

3.6.4.1 Resultat

Kemikalielagstiftningen är harmoniserad inom EU, och möjligheterna att införa nationella särregler är begränsade. Därför bedrivs arbetet med att nå miljö kvalitetsmålet till stor del inom EU.

Bristen på kunskap om miljö- och hälsoegenskaperna hos kemiska ämnen är stor. Enligt Miljömålsrådets rapport fanns det 1994 – 1995 minimidata om miljö- och hälsoegenskaper endast för 14 procent av alla högvolymännen inom EU:s program för existerande ämnen. EG:s kommande kemikalielagstiftning föreslås dock innehålla ett system för att ta fram kunskap för kemiska ämnen.

En global kemikaliestrategi skall enligt världstoppmötet i Johannesburg utarbetas till 2005.

Beträffande vissa oavsiktligt bildade ämnen pågår kartläggningsarbete vid Naturvårdsverket.

Enligt Miljömålsrådets rapport väntas inte EG:s kemikalielagstiftning lösa frågan om informationssystem för andra varor än kemiska produkter. Frivilliga system utvecklas därför i avvaktan på gemensamma EU-regler.

Sverige har varit pådrivande för att det skall beslutas om ett globalt harmoniseringssystem för märkning av kemiska produkter. Det är enligt rådet troligt att FN kommer att rekommendera att ett sådant system införs i nationell lagstiftning senast 2008.

Arbetet med utfasning av särskilt farliga ämnen och fortlöpande minskning av hälso- och miljöriskerna med kemikalier är i hög grad beroende av regleringen inom EU och tillgång till information om farliga ämnens förekomst i varor.

Ett EG-direktiv om begränsning av farliga ämnen i elektriska och elektroniska produkter har antagits. I direktivet förbjuds användningen av bly, kvicksilver, kadmium, sexvärt krom, PBB

och PBDE i elektriska och elektroniska produkter från den 1 juli 2006.

I arbetet med riskbegränsning av enskilda ämnen inom EU har bl.a. regler beslutats för att utöka förbudet mot tennorganiska båtbottnfärger till att gälla alla fartyg oavsett längd, för arsenikimpregnering av virke, för vissa bromerade flamskyddsmedel, för kortkedjiga klorparaffiner och för azofärgämnen. Inom EU har man också kommit överens om strängare kriterier för godkännande av biocider.

Frivilliga åtaganden finns inom olika branscher, t.ex. byggbranschen där byggvarudeklarationer har utvecklats, och däckproducenter som har börjat tillverka däck utan cancerframkallande högaromatiska oljor.

Beträffande riktvärden för miljö kvalitet för kemiska ämnen har metodik utvecklats för att ta fram riktvärden för vattenmiljön. Riktvärden har utarbetats för ett 70-tal ämnen, och ca 40 av dessa har föreslagits som gränsvärden för ytvattenkvalitet.

Under 2002 ökade verksamheten med efterbehandling av förorenade områden. Arbetsinsatsen i personår har nästan fördubblats vid länsstyrelserna jämfört med 2001. Med bidrag från anslaget är 193 objekt i olika skeden av undersökning, medan 21 objekt är i åtgärdsfas. Fem åtgärdsprojekt har avslutats men ännu inte genomgått efterföljande miljö kontroll, och 14 projekt har slutförts.

3.6.4.2 Analys och slutsatser

För att delmålen skall kunna nås fordras enligt Miljömålsrådets rapport ett kraftfullt svenskt agerande i det fortsatta arbetet med nya kemikalier regler inom EU och inom olika internationella konventioner. Vidare behövs nationella insatser, bl.a. för att påverka företagen att arbeta målmedvetet för att uppnå bred riskhantering.

Utformningen av EG-lagstiftningen på kemikalieområdet är av stor betydelse för möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålet. Vid en första bedömning av kommissionens förslag anser regeringen att det inte är tillräckligt för att miljö kvalitetsmålet skall nås. Regeringen avser att verka för att förslaget skärps och för att substitutionsprincipen skall ingå i den nya kemikalielagstiftningen. Regeringen avser vidare

att delta i utarbetandet av en global kemikaliestrategi till 2005.

Regeringen avser att besluta om ett uppdrag att fasa ut all användning av kvicksilver. Regeringen avser vidare att ge Kemikalieinspektionen i uppdrag att utreda förutsättningar för ett hälso- och miljöinformationssystem om varors innehåll av kemiska ämnen. I avvaktan på ett sådant system bör företagen på frivillig väg lämna hälso- och miljöinformation om varor.

Eftersom de s.k. bromerade flamskyddsmedlen utgör en risk för människors hälsa och miljön ser regeringen för närvarande över möjligheterna att fasa ut bromerade flamskyddsmedel.

Arbetet inför mötet i Budapest i juni 2004 om miljö och hälsa kommer att bedrivas inom både EU och WHO. Sverige avser att bidra aktivt till arbetet med utveckling av den handlingsplan som skall beslutas vid mötet.

Delmålet om förorenade områden innebär att förorenade områden skall vara identifierade, och för minst 100 av de områden som är mest prioriterade med avseende på riskerna för människors hälsa och miljön skall arbetet med sanering och efterbehandling ha påbörjats senast 2005. Minst 50 av de områden där arbete påbörjats skall dessutom vara åtgärdade. Enligt Naturvårdsverkets beräkning finns det ca 38 000 förorenade områden i Sverige. Inventering och riskklassning av identifierade områden pågår i samtliga län. Sanering och efterbehandling har påbörjats på närmare 30 områden. Delmålet kan bli svårt att nå inom tidsramen, men före utgången av 2005 kommer alla områden att vara identifierade och ca 30 av de mest prioriterade områdena vara åtgärdade.

Om miljö kvalitetsmålet skall kunna nås måste antalet åtgärder som genomförs öka i såväl statlig som privat regi. Antalet efterbehandlingsåtgärder som genomförs i privat regi bör öka genom krav med stöd av miljöbalken mot föroreningsansvariga tidigare verksamhetsutövare.

Naturvårdsverket har haft i uppdrag att senast den 15 augusti 2003 redovisa förslag till nya delmål för sanering och efterbehandling till 2010 för att miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö skall uppnås. I uppdraget ingick att ge förslag till nya eller förändrade styrmedel som, enligt verkets bedömning, kan behövas för att uppnå delmålen. I redovisningen skulle också ingå förslag till

åtgärder för att stimulera efterbehandling i privat regi. Regeringen avser att återkomma i frågan till riksdagen i samband med den fördjupade redovisningen 2005 av arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen.

3.6.5 Skyddande ozonskikt

Miljö kvalitetsmålet är att ozonskiktet skall utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

Ett delmål anger inriktning och tidsperspektiv i det fortsatta miljöarbetet för att nå miljö kvalitetsmålet. Delmålet gäller minskning av utsläpp av ozonnedbrytande ämnen.

3.6.5.1 Resultat

Enligt Miljömålsrådets rapport har den negativa inverkan på ozonskiktet av ozonnedbrytande ämnen minskat. Den senaste bedömningen av internationella forskare är att en återhämtning av ozonskiktet över Europa kan märkas tidigast 2020 och att det är återställt tidigast 2050 under förutsättning att Montrealprotokollet följs av alla parter.

3.6.5.2 Analys och slutsatser

Halterna av ozonnedbrytande ämnen i atmosfären har börjat avta som en följd av åtgärder i Sverige och andra länder. Enligt Miljömålsrådets rapport måste ändå flera åtgärder vidtas för att säkerställa att den internationella avvecklingen av ozonnedbrytande ämnen fortgår i tillräcklig takt och att användningen i Sverige upphör.

Regeringen arbetar för att Montrealprotokollet och dess tillägg skall följas av alla parter. Sverige verkar också för en snabbare utfasning av HCFC (klorfluorkolväten) i utvecklingsländer.

Utsläppen av ozonnedbrytande ämnen i Sverige sker i dag främst som läckage från varor och produkter där de används som köldmedier eller i isoleringsmaterial. Enligt Miljömålsrådets rapport bedöms användningen av gamla kylskåp, kylmöbler och kylanläggningar till största delen ha upphört till 2010. De stora mängderna CFC (klorfluorkarboner) och HCFC är emellertid

lagrade i isoleringsmaterial i byggnader, mark och rör med lång livslängd. Dessa material kommer att bytas ut först vid ombyggnad och rivning.

Naturvårdsverket har bl.a. föreslagit att användning av kylanläggningar med HCFC-köldmedier skall förbjudas senast till 2010. Verket har också föreslagit ett förbud mot överlåtelse av gamla kylskåp med CFC. Förslagen bereds i Regeringskansliet.

3.6.6 Säker strålmiljö

Miljö kvalitetsmålet är att människors hälsa och den biologiska mångfalden skall skyddas mot skadliga effekter av strålning i den yttre miljön.

Tre delmål anger inriktning och tidsperspektiv i det fortsatta miljöarbetet för att nå miljö kvalitetsmålet. Delmålen gäller utsläpp av radioaktiva ämnen, hudcancer orsakad av solen samt risker med elektromagnetiska fält.

3.6.6.1 Resultat

De myndigheter som främst arbetar med att nå miljö kvalitetsmålet är Statens strålskyddsinstitut (SSI) och Statens kärnkraftinspektion (SKI). Myndigheterna verkar genom sin tillsyn över de verksamheter som hanterar radioaktivt material, såsom sjukvården, viss forskningsverksamhet och industrier samt de kärntekniska anläggningarna, för att utsläppen av radioaktiva ämnen förhindras eller begränsas.

Myndigheterna bedömer att säkerhets- och strålskyddsläget är gott vid de svenska kärnkraftverken. Även i övriga verksamheter med strålning inom sjukvård, forskningsverksamhet och industri fungerar strålskyddet tillfredsställande. Ingen arbetstagare har fått en stråldos överstigande gränsvärden under året. Arbetet med att sänka stråldoserna till den mest utsatta gruppen i verksamheter med strålning, patienter i sjukvården, visar fortlöpande goda resultat i SSI:s uppföljningar.

Svenska experter deltog även under våren 2002 aktivt i uppföljningsarbetet angående kärnsäkerheten i kandidatländerna i samband med förhandlingarna om ett utvidgat EU. I slutrapporten konstaterades att de tio nya

anslutande länderna i stort har ett säkerhetsarbete jämförbart med det inom EU.

Myndigheterna slutförde under 2002 granskningen av Svensk Kärnbränslehantering AB:s (SKB) FUD-program 2001 (FUD står för forskning, utveckling och demonstration) avseende metoder för hantering och slutförvaring av kärnavfall. Granskningsresultatet överlämnades tillsammans med rekommendationer till regeringen i mars 2002. Regeringen gjorde bedömningen att FUD-program 2001 uppfyller de krav som ställs i 12 § lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet.

Myndigheternas insatser har alltmer fokuserats mot de lokaliseringsstudier för slutförvaret som SKB bedriver i Östhammars och Oskarshamns kommuner, där nu platsundersökningar har inletts. Som stöd till SKI:s arbete har en rådgivande grupp etablerats med både svenska och utländska experter.

Den senaste 10-årsperioden har ökningen i antalet hudcancerfall inte varit lika stor som tidigare, men det är ännu för tidigt att avgöra om detta är ett trendbrott. I samarbete med andra myndigheter har SSI tagit fram en strategi för att på sikt minska antalet fall av hudcancer. Strategin omfattar bl.a. informationskampanjer, åtgärder för att skydda små barn, förbättrad solarietillsyn, miljöövervakning och forskning.

Forskning om riskerna med elektromagnetiska fält pågår. De svenska gränsvärdena följer EU:s rekommendationer.

3.6.6.2 Analys och slutsatser

För att nå miljö kvalitetsmålet behövs enligt Miljömålsrådets rapport en bättre helhetsbild av strålkällor och deras påverkan på människor och miljö. En sådan helhetsbild kan erhållas genom miljöövervakning, forskning om strålningens hälsoeffekter och undersökningar av hur människors beteende och attityder påverkar hur mycket strålning de utsätts för. Miljömålsrådet pekar även på vikten av att det förebyggande strålskyddsarbetet inom och utanför landets gränser fortsätter. En stor utmaning är att bygga slutförvar för använt kärnbränsle och annat radioaktivt avfall.

Strålskyddet har traditionellt fokuserat på skydd av människor. Internationellt pågår ett arbete med att ta fram nya internationella strålskyddsrekommendationer och att även ta

fram kriterier för skydd av miljön. Detta kan komma att leda till rekommendationer för att säkerställa skyddet av miljön. SSI spelar en central roll i detta arbete. En viktig grund för att Sverige skall kunna leva upp till sådana rekommendationer är enligt Miljömålsrådet att det finns ett nationellt miljöövervakningsprogram för radioaktiva ämnen och kompetens inom forskningsområdena radioekologi och strålningsbiologi.

Enligt Miljömålsrådet är en förutsättning för att delmålet om hudcancer orsakad av solen skall nås att insatserna kan fortsätta att bedrivas långsiktigt. SSI har på regeringens uppdrag tagit fram en strategisk handlingsplan som visar hur arbetet bör bedrivas nationellt för att minska skadorna från UV-strålning.

Utvecklingen inom t.ex. telekommunikation, IT, transport och säkerhetssystem medför fortsatt ökad utbredning av elektromagnetiska fält i vår omgivning. Forskningen har enligt Miljömålsrådets rapport hittills inte givit några säkra belägg för att elektromagnetiska fält orsakar ohälsa. Rådet betonar dock behovet av ytterligare forskningsinsatser, och föreslår att ett nationellt forskningsprogram om biologiska effekter av elektromagnetiska fält inrättas.

Regeringen har för avsikt att under mandatperioden lämna en forskningspolitisk proposition till riksdagen. Inför denna proposition har regeringen givit flera aktörer inom forskningsområdet i uppdrag att utarbeta forskningsstrategier för sina verksamhetsområden. Via strategierna ger aktörerna regeringen ett underlag för en bedömning av omfattningen och inriktningen av den svenska forskningen, och även en grund för överväganden som avser framtiden.

Under hösten 2003 redovisas två utredningar som kommer att ge vidare underlag för arbetet att nå miljö kvalitetsmålet. Den ena är en översyn av reaktorsäkerheten och strålskyddet vid de svenska kärnkraftverken (M2002:01). Den andra skall lämna förslag till ett nationellt system för omhändertagande av radioaktivt avfall från icke kärntekniska verksamheter samt utröna ansvarsförhållandena vid upphittande av s.k. herrelösa strålkällor (M2002:03).

3.6.7 Ingen övergödning

Miljö kvalitetsmålet är att halterna av gödande ämnen i mark och vatten inte skall ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningarna för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

Fem delmål anger inriktning och tidsperspektiv i det fortsatta miljöarbetet för att nå miljö kvalitetsmålet. Delmålen gäller åtgärdsprogram för sjöar, vattendrag och kustvatten enligt ramdirektivet för vatten, minskning av svenska vattenburna utsläpp av fosfor- och kväveföreningar samt minskning av utsläppen av ammoniak och kväveoxider till luft.

3.6.7.1 Resultat

Arbetet med att genomföra EG:s ramdirektiv för vatten i svensk lagstiftning till 2009 pågår.

Utsläppen av fosforföreningar har enligt modellberäkningar minskat med ca 15 procent mellan åren 1995 och 2000. Jordbruket beräknas stå för den största minskningen, ca 19 procent. Denna beräkning är dock osäker, bl.a. på grund av bristande kunskap om effekterna av åtgärderna inom jordbruket. Fosforutsläppen från reningsverk och industrier har också minskat. För reningsverken är minskningen ca 10 procent för hela Sverige mellan 1995 och 2000. Skogsindustrins utsläpp har minskat med drygt 15 procent under samma period.

Nya modellberäkningar av kväveutsläppen till vatten 1995 har visat att belastningen var högre än tidigare beräknat. Den tidigare siffran för 1995, 55 000 ton, har reviderats till 67 000 ton. De vattenburna kväveutsläppen från mänsklig verksamhet 2000, flödesnormaliserade för perioden 1985 – 1999, har beräknats till 60 000 ton. Detta innebär att utsläppen, enligt den nya beräkningen, har minskat med 11 procent sedan 1995. De kommunala reningsverken minskade sina kväveutsläpp till havet med ca 6 300 ton 1995 – 2000, och utsläppen har även minskat från andra punktkällor. Skogsindustrin beräknas stå för 90 procent av industrins utsläpp.

Inom Miljö- och landsbygdsprogrammet har anslutningen fram till 2002 för våtmarker och småvatten varit ca 2 830 hektar, vilket beräknas ha minskat kväveläckaget med ca 300 – 400 ton per år.

Sammanlagt beräknas ca 54 000 ton ammoniak ha nått ut i luften från svenska källor 2001, varav jordbrukssektorns andel var ca 85 procent. Jämfört med 1995 är detta en nedgång med nästan 13 procent. Avgången av ammoniak från jordbruket har minskat med 7 procent eller ca 3 500 ton sedan 1999, och med 17 procent sedan 1995 till 2001.

Utsläppen av kväveoxider till luft har minskat från 334 000 ton 1990 till 251 000 ton 2001.

3.6.7.2 Analys och slutsatser

Enligt Miljömålsrådets rapport krävs omgående ytterligare åtgärder, såväl nationella som internationella, för att miljö kvalitetsmålet skall nås inom en generation. Närsaltsutsläppen till vatten minskar inte i tillräcklig omfattning. Särskilt svårt att nå målet blir det i de södra delarna av Sverige eftersom belastningen har varit och är störst där. Dessutom försvåras måluppfyllelsen av de naturliga systemens långsamma återhämtningsförmåga. Utvecklingen ser dock positiv ut beträffande de svenska utsläppen av kväveoxider och ammoniak till luften.

Enligt rapporten bedöms en minskning om 15 procent av fosforutsläppen ha skett men en stor osäkerhet råder i beräkningarna. Bristerna i utsläppsstatistiken behöver åtgärdas om möjligheterna att nå målet skall kunna bedömas. Ytterligare åtgärder behövs när det gäller enskilda avlopp som är en betydande källa till utsläpp av såväl fosfor som kväve. Naturvårdsverket har under året granskat hur direktivet om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse genomförts i Sverige. Granskningen visar att det svenska regelverket bör ses över på ett antal punkter. Arbetet bör påbörjas under 2003.

Kväveutsläppen till vatten har minskat, och nästan tre fjärdedelar av allt kommunalt avloppsvatten vid Sveriges kuster har genomgått särskild kväverening. Miljömålsrådet pekar på att skogsindustrin står för merparten av industrins kväveutsläpp men att skogsindustrin genom lämpliga åtgärder kan minska sina utsläpp till hälften 2010. Effekten av ersättningar inom jordbruket, t.ex. för odling av fånggrödor, senare jordbearbetning, regler för gödselhantering och anläggning av våtmarker och småvatten för att minska närsaltsläckaget, har varit mycket

påtaglig. Miljö- och landsbygdsprogrammet är av central betydelse för att nå miljömålet Ingen övergödning samt Ett rikt odlingslandskap.

Inom ramen för åtgärdsprogrammet "Greppa näringen" genomförs för närvarande ett omfattande rådgivningsprogram som syftar till att stötta lantbrukarna med kunskap och verktyg för åtgärder för att minska förlusterna av kväve, fosfor och ammoniak.

Anläggning av våtmarker och kantzoner kan bidra till att minska påverkan av näringsämnen från jordbruket. Inom Miljö- och landsbygdsprogrammet skall 6 000 hektar våtmarker återskapas eller restaureras under perioden 2000 – 2006 bl.a. för detta ändamål. Naturvårdsverket har utvärderat hur nyanlagda våtmarkers placering påverkar reningen av kväve och studerat hur effektiva fånggrödor är för att fånga upp kväve. Våtmarkens läge i förhållande till havet har stor betydelse för hur effektiv reningen blir. De nyanlagda våtmarkerna har hittills betytt mer för den biologiska mångfalden än för att minska kväveläckaget – vilket till viss del kan bero på att de inte placerats för att nå detta syfte. Våtmarker i kustnära slättbygder gör störst nytta för att minska kväveläckaget till havet. Jordbruksverket arbetar på regeringens uppdrag med att ta fram riktlinjer för hur och var våtmarker bör anläggas för att nå bästa effektivitet som närsaltsfälla.

Minskningen av utsläppen av ammoniak beror till stor del på insatser inom jordbruket. En ammoniakkälla av ökande betydelse är vägtrafiken, eftersom ämnet i viss utsträckning bildas i bilarnas katalysatorer. Åtgärder behövs inom transport- och industrisektorn, som ökat sina utsläpp av ammoniak med 10 procent. Transporter står dessutom för merparten av utsläppen av kväveoxider.

Utsläppen av kväveoxider till luft har minskat främst genom åtgärder inom vägtrafiken genom stegvis skärpta avgaskrav på bilar, både personbilar och tunga fordon. Även miljödifferenterade farledsavgifter för sjöfarten, avgaskrav på dieselmotordrivna arbetsmaskiner och kväveoxidavgiften har haft betydelse. Se vidare under 3.6.2 Frisk luft.

Genomförandet av EG:s ramdirektiv för vatten beskrivs under 3.5.1.1 Insatser inom politikområdet, Vatten.

Regeringen avser att återkomma till slutsatser om miljö kvalitetsmål och delmål i samband med

den fördjupade utvärderingen av miljömålen under 2005.

Arbetet inom Helcom om jordbrukets påverkan på Östersjön utförs bland annat i Working Group Agriculture (WGA). Under 2002 har möten hållits i Riga och Kiel. En av årets stora uppgifter har varit att revidera Helcoms rekommendationer om jordbruksfrågor, där Sverige fick starkt stöd för sitt förslag, som innebär mindre detaljstyrning.

3.6.8 Levande sjöar och vattendrag

Miljökvalitetsmålet är att sjöar och vattendrag skall vara ekologiskt hållbara och att deras variationsrika livsmiljöer skall bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion skall bevaras samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Sex delmål anger inriktning och tidsperspektiv i det fortsatta miljöarbetet för att nå miljökvalitetsmålet. Delmålen gäller åtgärdsprogram för och skydd av värdefulla natur- och kulturmiljöer, åtgärdsprogram för restaurering av vattendrag, vattenförsörjningsplaner, utsättning av djur och växter, åtgärdsprogram för hotade arter och fiskstammar samt åtgärdsprogram enligt ramdirektivet för vatten.

3.6.8.1 Resultat

Arbetet med identifiering av särskilt värdefulla natur- och kulturmiljöer i sjöar och vattendrag pågår liksom utveckling av åtgärdsprogram för skydd och restaurering.

Myndigheterna har, genom inköp av mark och fallrättigheter, säkrat möjligheterna att långsiktigt skydda delar av flera å-system.

Under 2002 har 14 nya områden med någon av de limniska naturtyperna föreslagits ingå i det europeiska nätverket Natura 2000. Förslag till vägledningar för bevarandeåtgärder i naturtyperna har tagits fram, och länsstyrelserna har påbörjat arbetet med bevarandeplaner för områdena.

Hittills har 28 områden som skall skyddas enligt förordningen (2001:554) om miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten pekats ut.

Riksantikvarieämbetet har pekat ut 93 kulturvattendrag som särskilt skyddsvärda. Sex län har uppmärksammat sjöar och vattendrag i sin kulturmiljöprofil.

Naturvårdsverket har tagit fram förslag till vägledning för att bevara värdefulla naturmiljöer i och i anslutning till sjöar och vattendrag. Verket har också föreslagit förändringar av biotopskyddet i vattenmiljöer.

Många av de vattendrag som innehåller värdefulla natur- och kulturmiljöer har behov av restaurering. Kunskapsunderlaget är i dag otillräckligt för att bedöma åtgärdsbehovet. De centrala myndigheternas medel för att restaurera vattendrag kommer framför allt från Fiskeriverkets fiskevårdsbidrag och Naturvårdsverkets kalkningsbidrag. Fiskevårdsinsatserna prioriteras för åtgärder som ger bestående effekter, t.ex. åtgärder som gynnar naturlig reproduktion, eller ger ett långsiktigt skydd åt särskilt skyddsvärda arter och stammar.

I Vindelälven och Piteälven har flera kommuner samordnat restaureringsåtgärder och uppföljning med stöd av medel från lokala investeringsprogram.

Av landets 195 kommunala ytvattentäkter omfattas 81 (42 procent) av skyddsområden enligt miljöbalken eller kommunala föreskrifter. Enligt EG:s ramdirektiv för vatten upprättas nu ett register över vattentäkter som skall skyddas, bl.a. genom säkerhetszoner.

Utsättning av fisk görs i syfte att bevara hotade arter och stammar eller för att kompensera bestående habitatskador. Fiskeriverket har beslutat om en strategi som kommer att vara vägledande för det kommande arbetet med utsättningsstrategier för bl.a. lax och havsöring.

Pågående arbete med åtgärdsprogram för hotade arter knutna till sjöar och vattendrag omfattar ca 20 arter. Ytterligare ca 10 arter är i behov av insatser som särskilt motiverar åtgärdsprogram. En översyn pågår av hur arbetet med att ta fram art- och naturtypsvisa åtgärdsprogram skall genomföras.

Arbetet med att genomföra EG:s ramdirektiv för vatten i svensk lagstiftning till 2009 pågår.

3.6.8.2 Analys och slutsatser

Sjöar och vattendrag utgör resurs för både biologisk mångfald, fiske, friluftsliv,

kulturmiljö, vattenkraft och dricksvattenförsörjning.

Enligt Miljömålsrådets rapport är en förutsättning för att uppnå miljökvalitetsmålet att de areella näringarnas uttalade ambitioner om hänsyn till sötvattensanknutna natur- och kulturmiljöer efterlevs. Vidare måste arbetet för att långsiktigt skydda områden med höga sötvattensanknutna naturvärden intensifieras.

När vattendrag restaureras kan det uppstå konflikter när olika intressen skall beaktas. Konflikterna går lättare att lösa om de uppmärksammas i ett tidigt skede och intressenterna ges möjlighet att delta i problemlösningarna. I de åtgärdsprogram för skydd och restaurering som skall finnas senast 2005 skall dessa frågor belysas. I programmen skall också belysas hur kulturvärdena skall bevaras och långsiktigt skyddas.

För att skydd av vattenförekomster skall få effekt bör vattenfrågorna beaktas i den fysiska planeringen. Vattenförsörjningsintressen bör prioriteras i känsliga områden. Se vidare under 3.6.9 Grundvatten av god kvalitet.

Enligt Miljömålsrådets rapport bör delmålet om utsättning kunna nås under förutsättning att Fiskeriverkets strategi efterlevs och illegala utsättningar motverkas genom information och tillsyn.

Naturvårdsverket har i år startat det nya programmet Aqualiens (Aquatic Alien Species), som studerar introduktion av främmande arter i akvatisk miljö. Programmet är inriktat på att öka kunskapen om hur man bedömer de ekologiska och ekonomiska riskerna med att det kommer in nya arter. Aqualiens studerar effekterna av både avsiktlig och oavsiktlig spridning.

Arbete med identifiering av behov av åtgärdsprogram för hotade arter och bestånd samt utveckling av arbetsätt för åtgärdsprogram pågår. Regeringen följer arbetet. Arbetet med hotade arter och stammar av fisk i sjöar och vattendrag bör intensifieras och skyddet av dessa nyckelmiljöer utökas. Skyddet av värdefulla akvatiska miljöer bör generellt sett utökas och förstärkas och fiskesamhällen skyddade från fiske skapas.

Regeringen delar Miljömålsrådets slutsatser och understryker vikten av att Fiskeriverkets strategi för utsättningar efterlevs och att inga främmande arter sätts ut i naturliga sjöar och vattendrag. Regeringen avser att återkomma till övriga slutsatser om miljökvalitetsmål och

delmål i samband med den fördjupade utvärderingen av miljömålen under 2005.

Genomförandet av EG:s ramdirektiv för vatten beskrivs under 3.5.1.1 Insatser inom politikområdet, Vatten.

Genomförandet av EG:s ramdirektiv för vatten ger förbättrade förutsättningar att nå miljökvalitetsmålet. En förutsättning för att miljökvalitetsmålet skall nås är också att målen Ingen övergödning, Bara naturlig försurning och Giftfri miljö nås.

3.6.9 Grundvatten av god kvalitet

Miljökvalitetsmålet är att grundvattnet skall ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Fyra delmål anger inriktning och tidsperspektiv i det fortsatta miljöarbetet för att nå miljökvalitetsmålet. Delmålen gäller skydd av grundvattenförande geologiska formationer, förändringar i grundvattennivån, kvalitetskrav för grundvatten samt åtgärdsprogram enligt ramdirektivet för vatten.

3.6.9.1 Resultat

Arbetet med att inventera vilka geologiska formationer som kan anses vara av vikt för vattenförsörjningen i ett nationellt eller regionalt perspektiv pågår vid Sveriges geologiska undersökning. Verket kommer också att föreslå vilka formationer som behöver ett långsiktigt skydd.

Stora förändringar i grundvattennivåerna orsakar skred och ras, sättningsproblem och påverkad dricksvattenkvalitet. Sju kustlän anger att de har problem med saltvatteninträngning i grundvattnet.

De mest påtagliga problemen med föroreningar i brunnsvatten gäller nitrat i de sydliga jordbruksintensiva länen, bekämpningsmedel i Skåne, Uppsala, Västmanlands och Gotlands län samt ökande kloridhalter i anslutning till saltade vägar i södra och mellersta Sverige samt utmed Norrlandskusten. I landets södra delar är grundvattnet också starkt påverkat av försurning.

Arbetet med att genomföra EG:s ramdirektiv för vatten i svensk lagstiftning till 2009 pågår.

3.6.9.2 Analys och slutsatser

Målet syftar till att i ett långsiktigt perspektiv säkra tillgången på vatten av god kvalitet och i tillräcklig mängd för samhällets totala behov.

Enligt Miljömålsrådets rapport är den viktigaste åtgärden för att nå målet att inrätta skyddsområden för grundvattenförekomster där uttag av dricksvatten görs eller planeras. Arbete pågår med kunskapsinsamling om grundvattnets produktion, kvantitet och kvalitet i förhållande till behovet samt med utveckling av metoder och styrmedel för att säkerställa en hållbar grundvattenhantering.

För att skydd av vattenförekomster skall få effekt bör vattenfrågorna beaktas i den fysiska planeringen. Vattenförsörjningsintressen bör prioriteras i känsliga områden. Enligt rådet får ofta vattenintresset ge vika för andra samhällsintressen vid konflikter t.ex. med infrastrukturutbyggnad, naturgrus- och mineralutvinning, livsmedelsproduktion och i vissa fall naturvård. Genomförandet av EG:s ramdirektiv för vatten ger grundvattnet en starkare ställning, men rådet föreslår också att möjlighet bör skapas att ge geologiska formationer skydd som riksintresse för dricksvattenförsörjning. Kommunerna behöver också ett bättre anpassat hydrogeologiskt och geologiskt underlag för att i sin planering kunna anpassa exploateringen till möjligheterna att långsiktigt ordna vattenförsörjnings- och avloppsfrågorna.

Saltning av vägar innebär fortfarande ett problem, särskilt för enskilda brunnar i närheten av vägar.

Naturvårdsverkets förslag till miljökvalitetsnorm för nitrat i grundvatten bereds inom Regeringskansliet.

En bra och jämn grundvattenkvalitet kan innebära ett minskat behov av kemikalier för att bereda dricksvatten.

Genomförandet av EG:s ramdirektiv för vatten beskrivs under 3.5.1.1 Insatser inom politikområdet, Vatten.

Regeringen avser att återkomma till slutsatser om miljökvalitetsmål och delmål i samband med den fördjupade utvärderingen av miljömålen under 2005.

En förutsättning för att miljökvalitetsmålet skall nås är också att målen Ingen övergödning, Bara naturlig försurning och Giftfri miljö nås.

3.6.10 Hav i balans samt levande kust och skärgård

Miljökvalitetsmålet är att Västerhavet och Östersjön skall ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och att den biologiska mångfalden skall bevaras. Kust och skärgård skall ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård skall bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden skall skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Åtta delmål anger inriktning och tidsperspektiv i det fortsatta miljöarbetet för att nå miljökvalitetsmålet. Delmålen gäller skydd för kust- och skärgårdsområden, strategi för kulturarv och odlingslandskap, åtgärder för hotade marina arter, minskning av bifångster, anpassning av uttaget av fisk, begränsning av störningar från båttrafiken, minskade utsläpp från fartyg samt åtgärdsprogram enligt ramdirektivet för vatten.

3.6.10.1 Resultat

Kunskapen om naturvärdena är begränsad när det gäller områden i marin miljö, särskilt utsjöområden. Under 2003 slutförs karteringarna av vissa naturtyper som listas i EG:s habitatdirektiv. Inventeringarna av grunda havsområden har påbörjats. Totalt finns i dag åtta större naturreservat i marin miljö, dock har inga nya reservat inrättats under året. Ett område som genom regeringsbeslut föreslagits till det europeiska nätverket Natura 2000 är Hoburgs bank, delvis beläget i Sveriges ekonomiska zon söder om Gotland. Området har också utpekats att ingå i Helsingforskonventionens nätverk av skyddade områden.

Naturvårdsverket har beslutat om köp och intrångsättningar inom 12 objekt i havs-, kust- och skärgårdsområden med en total area på ca 960 hektar och en kostnad av ca 16 miljoner kronor.

En strategi för hur kustens och skärgårdens kulturarv och odlingslandskap skall bevaras

utvecklas av Riksantikvarieämbetet i en miljömålsövergripande process där såväl Naturvårdsverket som aktuella kustlän finns representerade. En bevarandeplan för svenska fyrar och fyrplatser har utarbetats och under 2002 pekades 25 fyrar ut som nationellt kulturarv.

ArtDatabanken bedömer att 17 marina rödlistade arter är i behov av insatser som särskilt motiverar åtgärdsprogram. Nu finns pågående program för fyra arter som förekommer i kust- eller havsmiljöer.

Vissa åtgärder har vidtagits för att komma tillrätta med bifångsterna inom fisket och för att få till stånd ett uthålligare fiske, men ytterligare åtgärder krävs. Under 2002 intensifierades arbetet med att utveckla fiskeredskap som är selektiva för den art som fiskas samt att storleken blir den rätta.

Målen att skydda och bevara de levande akvatiska resurserna har inte uppnåtts. De flesta fiskbestånden har visat en negativ utveckling. Sverige har därför under de senaste åren mycket aktivt arbetat för att skapa balans mellan uttag och beståndsstorlek. Nationellt måste arbetet med beståndsidentifiering och anpassat fiskeuttag förstärkas.

Under 2002 infördes bl.a. två fredningsområden för att skydda torsk under lektiden i Laholmsbukten och Skälderviken i Hallands och Skåne län.

Under året har 18 miljoner kronor delats ut som ersättning till fiskare för skador av gråsäl på fångst och fiskeredskap i Östersjön. Under året drabbades knobbsälarna på västkusten av stor dödlighet, varvid halva beståndet eliminerades. Omfattande biologiska och ekonomiska analyser utfördes eller påbörjades.

Det finns i dag inga utpekade områden i kust- och skärgårdsområdena där bullret är försumbart. Det beror bl.a. på att det saknas kriterier för att identifiera sådana områden. En samverkansgrupp mellan ett antal myndigheter har redovisat förslag till inventeringsmetodik för att kartlägga olika skärgårds- och kustområdets ljudkvaliteter, frihet från buller och tystnad.

Under året genomfördes en minskning av skatten på alkylatbensin som gör att den kan konkurrera i pris med vanlig bensin om den säljs via pump. En övergång till alkylatbensin har visat sig kunna minska utsläppen av PAH från 2-taktsmotorer med så mycket som 80–90 procent.

Antalet konstaterade utsläpp av olja till sjöss fortsätter att minska inom svenskt ansvarsområde. De stora utsläppen på svensk ekonomisk zon ute till havs har minskat med mer än 50 procent sedan 1995, samtidigt som antalet upptäckta, rapporterade utsläpp i hamnar och kustnära områden har ökat. Detta bedöms dock inte innebära någon faktisk ökning, utan beror sannolikt på en ökad benägenhet från allmänheten och kommunala myndigheter att anmäla sådana utsläpp. En annan orsak är införandet av skärpta rapporteringsrutiner, som en följd av den kraftiga satsning på lagföring av illegala utsläpp som genomförts under 2002. Bedömningen är att antalet utsläpp fortsatt minskar och att den totala volymen utsläppt olja därför har minskat.

Fler rapporterade misstänkta brott har lett till fler beslut om förundersökning och antalet beivrade brott har ökat. Kustbevakningens mål om att utredningarna skall kunna bedrivas snabbare och effektivare har uppnåtts. Arbetet pågår för att ytterligare effektivisera utredningsarbetet.

På förfrågan från ryska transportministeriet i Moskva har Sjöfartsverket i samarbete med Kustbevakningen under andra halvåret 2002 genomfört ett utbildningsprojekt i Ryssland i syfte att öka kompetensen hos rysk personal samt utbyta erfarenheter för att stärka den ryska oljebekämpningskapaciteten i S:t Petersburg och Kaliningradregionen.

Under 2002 påbörjades en översyn av den nu gällande inriktningen av det svenska marina oljeskadeskyddet i syfte att ge underlag för oljeskyddsarbetet under de närmaste 10–15 åren.

Arbetet med att genomföra EG:s ramdirektiv för vatten i svensk lagstiftning till 2009 pågår.

3.6.10.2 Analys och slutsatser

Havsmiljökommissionens betänkande innehåller omfattande förslag som kan bidra till att miljö kvalitetsmålet kan uppnås och kommer att utgöra ett betydelsefullt underlag för regeringens fortsatta arbete med havsmiljöfrågorna. Betänkandet kommer att remissbehandlas under hösten 2003 och regeringen avser att återkomma till riksdagen i frågan.

Naturvårdsverket arbetar tillsammans med länsstyrelserna i kustlänen med att ta fram en strategi för kust- och skärgårdsbiotoper. Strategin förväntas på ett mer systematiskt och säkert sätt leda till skydd av biologiska värden i landmiljöer utefter landets kust och skärgård. Strategin kommer också att ge ett bättre underlag för vilken miljöhänsyn som jord- och skogsbruket måste ta. Den ger också underlag för en översyn av befintliga naturreservat.

Arbetet med att bevara skyddsvärda miljöer går framåt, och möjligheterna att få till stånd nya marina naturreservat har blivit gynnsammare i flera kustlän. Inga nya reservat i marin miljö har dock inrättats under året, men diskussioner pågår mellan flera länsstyrelser och lokala intressenter. Vidare pågår diskussioner mellan Naturvårdsverket och Fiskeriverket om möjligheten att avsätta ett större marint område där fiskeförbud skall gälla. Arbetet med att bilda marina reservat har gått långsamt. Regeringen bedömer att det är angeläget att skyddet för dessa miljöer ökas, inte minst mot bakgrund av ökande internationella krav på nätverk av skyddade områden, bl.a. Natura 2000. Delmålet om att ytterligare fem marina områden skall vara skyddade som reservat skall vara uppnått senast 2005.

Kunskapsunderlaget är begränsat inte bara när det gäller områden i marin miljö, utan även, med vissa regionala undantag, för kulturmiljön. Kunskapsunderlaget behöver uppdateras för att behovet av långsiktigt skydd skall kunna preciseras. I dag finns det ca 140 riksintressen som omfattar kust- och skärgårdsmiljöer. I metodutvecklingsprojektet Indikatorer för en levande kust och skärgård utreder Riksantikvarieämbetet användbarheten av befintlig statistik för att följa upp faktorer som påverkar förutsättningarna för varsamt bruk och tillvaratagande av kulturvärdena i kust och skärgård.

Många kustsamhällen domineras i dag helt av fritidsboende. Om antalet licensierade yrkesfiskare fortsätter att minska riskerar detta att leda till att tidigare fiskehamnar töms på fartyg och verksamheter; fiskets anläggningar och ekonomibyggnader försvinner eller omvandlas till bostäder. Det kustnära fisket är följaktligen nödvändigt för att hålla skärgården levande. Kulturhistoriskt värdefulla äldre fartyg, framför allt inom fiskeflottan, utgör ett hotat kulturarv. Vissa fiskemetoder kan påverka det

marinarkeologiska arvet. Under 2003 kommer insatser att göras för att öka förståelsen för att bevara det äldre flytande kulturarvet.

Enligt Miljömålsrådets rapport bör arbetet med att upprätta åtgärdsprogram för hotade arter påskyndas. För närvarande pågår en översyn av hur arbetet med art- och naturtypsvisa åtgärdsprogram skall genomföras. Arbetet med en nationell rödlista för hotade marina arter bör intensifieras. Regeringen avser att följa arbetet och vid behov vidta åtgärder.

Fiskeriministrarna i EU-länderna beslutade i december 2002 om en reform av den gemensamma fiskeripolitiken, som påverkar förutsättningarna att nå de fiskeriinriktade delmålen under miljö kvalitetsmålet. Även om Sverige önskat mer långtgående förändringar i vissa fall får beslutet anses som ett steg i rätt riktning för att uppnå ett hållbart fiske. Detta arbete behöver befästas och fördjupas. Beslutet ledde dock till ett betydligt högre uttag av torsk för 2003 än det fiskestopp som Sverige förordade.

Under 2003 fastställde Fiskeriverket och Naturvårdsverket ett åtgärdsprogram för tumlare som bl.a. innehåller förslag till hur bifångsterna av tumlare kan minska.

För att bevara och återskapa bestånden av tumlare i Östersjön och Västerhavet bör åtgärder genomföras som innebär förändringar av fisket. Det totala fisket med främst bottensatta nät för torsk och bottenfisk dödar årligen stora mängder tumlare i främst Västerhavet. I Östersjön är läget särskilt kritiskt då tumlarbeståndet uppskattas till enbart omkring 600 djur. Det nationella miljömålet innebär att bifångsterna totalt sett skall understiga 1 procent av respektive bestånd. För närvarande uppskattas den totala bifångsten av tumlare i Östersjön till minst 15 individer.

Även beträffande sjöfågel finns problem med bifångster, vilka måste uppmärksammas i ökande utsträckning framgent.

Sverige har inom HELCOM arbetat för att skapa enighet rörande en ny förvaltningsplan för säl. Fiskeriverket och Naturvårdsverket har utarbetat ett kompromissförslag, som möjliggör nuvarande skydds jakt på säl. Detta förslag är nu föremål för vidare förhandlingar.

Fiskeriverket har verkat för att intensifiera det internationella arbetet med återhämtningsplaner för torsk i alla våra vatten och för övriga torskfiskar i Västerhavet. Arbetet med bevarande

av laxbestånden fortsätter, och märkning av odlad lax kommer nu att ske så att vild lax kan skiljas från odlad. EU har tagit initiativ till arbetet med en återhämtningsplan för ål. Allt detta arbete bör befästas och vidareutvecklas tills alla bestånd restaurerats. Fortfarande återstår stort arbete för att identifiera och bevara hotade bestånd av en rad fiskar som havsöring, sik, harr, Alosa-sillar m.fl.

Sverige avser att fortsatt agera kraftfullt internationellt för att inom EU skapa gehör för ett uthålligt nyttjande baserat på försiktighetsprincipen och ekosystemansatsen och för att alla beslut skall baseras på den vetenskapliga rådgivningen. Det är angeläget att goda förutsättningar skapas, som möjliggör ett optimalt nyttjande av fiskresursen. Sverige bör vara fortsatt aktivt i arbetet med att inom EU skapa återhämtningsplaner baserade på ovannämnda principer.

En viktig åtgärd för att uppnå delmålet om buller och andra störningar från båttrafik är att begränsa båttrafiken i känsliga områden. De åtgärder som vidtas för att minska bullerstörningarna måste också följas upp. Regeringen ser positivt på den samverkansgrupp mellan berörda myndigheter som har utarbetat förslag till inventeringsmetodik för att kartlägga olika områdens ljudkvaliteter, frihet från buller och tystnad. Metodiken förväntas utgöra en viktig grund för länsstyrelsernas arbete att tillsammans med kommunerna peka ut särskilt känsliga områden där bullerstörningar från båttrafik begränsas. Regeringen förutsätter att arbetet med bullerfria områden vidareutvecklas och kommer till praktisk användning så snart som möjligt.

Naturvårdsverket har redovisat uppdraget om reglering av körning med terrängfordon i känsliga havs- och skärgårdsområden. Av länsstyrelsernas redovisningar av genomförda åtgärder med stöd av terrängkörningslagstiftningen framgår, att det inte finns något som pekar på några ytterligare behov av att förbjuda eller meddela föreskrifter om terrängkörning i känsliga havs- och skärgårdsområden. Regeringen delar Naturvårdsverkets och länsstyrelsernas bedömning i denna del.

De senaste åren har oljetransporterna i Östersjön ökat betydligt och ökningen kommer att fortsätta, vilket medför en ökad risk för olyckor med oljeutsläpp som följd. Denna

utveckling ställer ökade krav på det förebyggande arbetet, arbetet med att förhindra och begränsa olyckor samt förmågan att bekämpa ett större oljeutsläpp. Utsläpp från fartyg är i hög grad ett problem som Sverige delar med länderna i närområdet, varför internationell samverkan är en förutsättning för såväl det förebyggande arbetet som för förmågan att kunna möta ett eventuellt större oljeutsläpp. Kustbevakningens deltagande i det internationella samarbetet bl.a. inom ramen för HELCOM, EU, Bonn-överenskommelsen och Köpenhamnsavtalet är därför betydelsefullt.

En kraftfull övervakning av de värst drabbade farledsstråken och det omfattande arbete som Kustbevakningen har bedrivit nationellt och internationellt under de senaste åren bedöms ha bidragit till att antalet konstaterade illegala oljeutsläpp till sjöss fortsätter att minska inom svenskt ansvarsområde. Utöver de konstaterade utsläppen finns dock ett stort mörkertal. Regeringen bedömer att gjorda rekryteringar, utbildning och etablering av lämplig organisation inom Kustbevakningen, tillsammans med en fortsatt kraftfull övervakning, bör leda till att upptäcktsrisken ökar ytterligare och att lagföringen effektiviseras ännu mer. Därigenom kan antalet oljeutsläpp komma att fortsätta minska. Det är därför angeläget att Kustbevakningen även fortsättningsvis lägger stora resurser på detta område. I enlighet med vad regeringen redovisade i budgetpropositionen för 2002 (prop. 2001/2002:1, utgiftsområdena 6 och 20) kommer Kustbevakningens anslag att utökas med ca 50 miljoner kronor från 2004 i syfte att uppnå delmålet om att utsläpp av olja och kemikalier från fartyg skall minimeras och vara försumbara senast 2010.

Genomförandet av EG:s ramdirektiv för vatten beskrivs under 3.5.1.1 Insatser inom politikområdet, Vatten.

Regeringen avser att återkomma till slutsatser om miljö kvalitetsmål och delmål i samband med den fördjupade utvärderingen av miljömålen under 2005.

En förutsättning för att miljö kvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård uppnås är att också miljömålen Ingen övergödning och Giftfri miljö nås. Även miljömålen Ett rikt odlingslandskap, God bebyggd miljö, Levande skogar, Myllrande våtmarker och Levande sjöar och vattendrag berör målet för hav och kust.

3.6.11 Myllrande våtmarker

Miljö kvalitetsmålet är att våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet skall bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

Fem delmål anger inriktning och tidsperspektiv i det fortsatta miljöarbetet för att nå miljö kvalitetsmålet. Delmålen gäller utformning av en nationell strategi för skydd och skötsel av våtmarker och sumpskogar, långsiktigt skydd för våtmarker, minskade miljöeffekter av skogsbilvägar över våtmarker, anläggning och återställning av våtmarker samt åtgärdsprogram för hotade arter.

3.6.11.1 Resultat

Arbetet med att ta fram en nationell strategi för skydd och skötsel av våtmarker och sumpskogar har påbörjats under 2003.

Under året har 52 våtmarksobjekt med en total areal på ca 7 100 hektar skyddats genom köp eller inträngsersättning till en kostnad om ca 83 miljoner kronor. Vid utgången av 2002 hade enligt Miljömålsrådets rapport 214 av myrskyddsplanens totalt 503 objekt skyddats helt eller delvis. Av planens totalareal är nu 69 procent skyddad.

Enligt Miljömålsrådets rapport saknas underlag för att bedöma i vilken utsträckning nya skogsbilvägar påverkar våtmarker.

Inom ramen för de lokala investeringsprogrammen anlades ungefär 300 hektar våtmarker i jordbrukslandskapet åren 2000 – 2002. Ett 40-tal våtmarker restaurerades och anlades för att säkerställa den biologiska mångfalden och lika många för att rena dagvatten eller kommunalt avloppsvatten. Våtmarker har också anlagts genom annan finansiering. Ungefär 600 hektar har under perioden anlagts med stöd av Våtmarksfonden och ca 200 hektar genom stöd från Världsnaturfonden.

Enligt Miljömålsrådets rapport kan mellan 2 och 19 arter knutna till våtmarker vara i behov av särskilda åtgärdsprogram. Ett tiotal program pågår eller håller på att tas fram. Ett exempel är åtgärdsprogrammet för klockgroda som nyligen utvärderats. Antalet klockgrodor i Skåne bedöms ha ökat från ca 500 till ca 1600 under perioden 2000 – 2002 genom uppfödning och

utsättning. Under samma period har antalet lekvattnen ökat från 38 till 60.

3.6.11.2 Analys och slutsatser

Av den areal som skall skyddas enligt Myrskyddsplanen har hittills 69 procent säkerställts genom avtal och markförvärv, vilket innebär att ytterligare 4 procent av myrskyddsplanens areal har skyddats under 2002. Under perioden 1995 – 2002 har skyddstakten varit ca 7 500 hektar per år. Regeringen konstaterar att takten i skyddet av våtmarker varit på ungefär samma nivå de senaste åren och finner i likhet med Miljömålsrådet att takten i skyddsarbetet behöver höjas om delmålet skall nås. Regeringen finner det angeläget att Miljömålsrådet i sin fördjupade prövning anger vilka åtgärder som behöver vidtas för att delmålet skall uppnås.

För att nå delmålet att anlägga eller återställa 12 000 hektar våtmarker och småvatten i odlingslandskapet bör årligen ca 1200 hektar anläggas eller återställas. Nya eller restaurerade våtmarker uppgår till högst 800 hektar per år under perioden 2000 – 2002. Regeringen konstaterar i likhet med Miljömålsrådet att takten i restaureringsarbete m.m. behöver öka för att delmålet skall uppnås. Regeringen finner det angeläget att Miljömålsrådet i sin fördjupade prövning anger vilka åtgärder som behöver vidtas för att delmålet skall uppnås. Riksantikvarieämbetet har i fält granskat 55 anlagda våtmarker i två län. Enligt ämbetet hade våtmarkerna endast i undantagsfall lett till god kulturmiljö. De flesta utgjordes av grävda dammar med relativt sett stor vattenspegel men liten areal angränsande våtmark. Regeringen delar ämbetets syn att kvaliteten på anlagda våtmarker bör höjas med hänsyn till kulturmiljövärdena. Vikten av att beakta kulturhistoriska värden vid anläggning av våtmarker återspeglas därför tydligt i Jordbruksverkets uppdrag att utveckla kvalitetskriterier för våtmarker i odlingslandskapet.

Den nationella strategin för skydd och skötsel av våtmarker och sumpskogar bör även behandla frågor om tempot i skydds- och anläggningsarbetet samt kvalitet med hänsyn till natur- och kulturmiljövärden.

I landet som helhet är ungefär 270 våtmarksberoende arter hotade. Av dessa ingår 24 i EG:s art- och habitatdirektiv. Särskilda vägledningsdokument kommer att tas fram för att dessa arter skall bevaras på gynnsam nivå. Arbetet sker parallellt med de särskilda åtgärdsprogrammen för hotade arter knutna till våtmarker som pågår eller håller på att tas fram för ett tiotal arter. För närvarande pågår en översyn hur arbetet med åtgärdsprogram skall genomföras.

I en redovisning från Länsstyrelsen i Västmanlands av regeringens uppdrag (dnr M2003/2449/Na) om biologisk myggkontroll vid Nedre Dalälven föreslås att ett statligt bidrag lämnas till verksamheten i syfte att vinna kunskap om hanteringen av ett problem som har betydelse för utvecklingen i en bygd. Regeringen finner att delfinansiering av verksamheten i ett uppbyggnadsskede bör kunna ske med medel för regionalpolitiska åtgärder på det sätt som föreslås i utredningen och att det därför ankommer på berörda länsstyrelser att finna en lämplig avvägning av de medel som skall utgå till verksamheten från respektive länsstyrelse.

Regeringen avser att återkomma till slutsatser om miljö kvalitetsmål och delmål i samband med den fördjupade utvärderingen av miljömålen under 2005.

Måluppfyllelsen för målen Ett rikt odlingslandskap, Levande skogar samt Levande sjöar och vattendrag har betydelse för att miljö kvalitetsmålet skall nås.

3.6.12 Levande skogar

Miljö kvalitetsmålet är att skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion skall skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljö värden och sociala värden värnas.

Fyra delmål anger inriktning och tidsperspektiv i det fortsatta miljö arbetet för att nå miljö kvalitetsmålet. Delmålen gäller långsiktigt skydd av skyddsvärd skogsmark, ökad förekomst av faktorer som är av betydelse för biologisk mångfald, bl.a. död ved, skydd för kulturmiljö värden och åtgärdsprogram för hotade arter.

3.6.12.1 Resultat

Under 2002 har Naturvårdsverket beslutat om köp och intrångsersättning för att bevara skogsmark inom 252 objekt med en areal på ca 14 600 hektar produktiv skogsmark och till en totalkostnad på 464 miljoner kronor.

Arealen skogsmark undantagen från skogsbruk genom biotopskydd och naturvårdsavtal var vid 2002 års utgång 6 588 respektive 8 394 hektar, varav 5 229 respektive 2 220 hektar tillkom under 2002. Motsvarande siffror för 2001 var 947 respektive 1 900 hektar. Den största delen av biotoparealen var äldre naturskogsartade objekt. Den sammanlagda utbetalda ersättningen för dessa uppgår till ca 422 miljoner kronor, varav 363 miljoner kronor för biotopskydd.

Den svenska skogsnäringen har på eget initiativ miljö certifierat sitt skogsbruk i stor utsträckning. Vid utgången av 2002 var ca 10 miljoner hektar skogsmark certifierad enligt FSC-standarden. Samtidigt var ca 2 miljoner hektar certifierad enligt PEFC-standarden.

Enligt Miljömålsrådets rapport har volymen hård död ved ökat i olika delar av landet med 9 – 30 procent från 1998 till 2001. Ökningen är snabbare i söder än i norr. Den tidigare negativa trenden för äldre lövrik skog har vänts till en antydd ökning sedan mitten av 1990-talet. Den hittills uppmätta ökningen är dock inte signifikant.

Skogsbruket skadar för närvarande fornlämningar och kulturlämningar i alltför stor omfattning. Enligt Miljömålsrådets rapport är grundorsaken att huvuddelen av lämningarna på skogsmark ännu inte är kända.

Åtgärdsprogrammen för hotade arter berör enligt Miljömålsrådets rapport några tiotal skogslevande arter. Naturvårdsverket har under året bl.a. tagit fram förslag till åtgärdsprogram för vitryggig hackspett.

3.6.12.2 Analys och slutsatser

Under perioden 1999 – 2002 har ca 86 000 hektar skyddats för att bilda naturreservat, varav knappt 50 000 hektar utgörs av produktiv skogsmark. Detta innebär att endast ca 15 procent av arealmålet om 320 000 hektar skogsmark skyddad som naturreservat uppnåtts under den första tredjedelen av

målperioden. Redan 2000 var den frivilligt avsatta arealen ca 800 000 hektar skogsmark, vilket innebär att arealmålet om 730 000 hektar frivilligt skyddad skogsmark i praktiken redan är uppnått.

För att delmålet om långsiktigt skydd av skyddsvärd skogsmark skall kunna uppnås till 2010 krävs att tempot när det gäller skydd av skogsmark ökas. För att nå målet krävs enligt Miljömålsrådets rapport framför allt att länsstyrelsernas insatser ökar. Ytterligare insatser för att nå arealmålen för områden med biotopskydd och naturvårdsavtal behövs också. Vidare är långsiktigheten och kvaliteten i många frivilliga avsättningar osäker, vilket innebär att bedömningen av om delmålet nås blir osäker och att ytterligare uppföljning är nödvändig.

Den ökande arealen skyddad mark ökar på sikt behovet av insatser för vård och förvaltning av de redan skyddade markerna. Naturvårdsverket kommer under året att presentera en projektplan för hur förvaltningen av skyddade områden skall utvärderas. Verket har även tagit fram en vägledning för att avgränsa naturreservat på objektsnivå samt ordnat en kurs i skötsel av lövskogar.

Enligt regeringens bedömning bör de på senare år ökade resurserna för skydd av värdefulla naturmiljöer och biologisk mångfald ge förutsättningar för att öka takten i bildandet av naturreservat. Måluppfyllelsen är i denna del också beroende av resultaten för Myllrande våtmarker.

Det är också av betydelse att de olika styrmedel som samhället förfogar över för att verkställa politiken inte motverkar varandra. Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har i uppdrag att gemensamt och i samråd med länsstyrelserna och Riksantikvarieämbetet analysera i vad mån regelverket eller den praxis som utvecklats vid tillämpningen av de olika skyddsinstrumenten naturreservat, biotopskydd och naturvårdsavtal utgör hinder för ett effektivt genomförande av ett långsiktigt skydd av värdefull skogsmark. Uppdraget och förslag till eventuella förändringar som kan behöva beslutas av riksdagen eller regeringen skall avrapporteras under 2003.

I det fortsatta arbetet med att skydda skogsmark bör friluftslivets behov ges ökad tyngd, såväl vid säkerställande som vid förvaltning, skötsel och vård samt information. Det gäller särskilt tätortsnära områden och

storstadsregionerna. Allmänhetens information om och tillgång till skyddade områden bör ökas. Miljömålsrådet rapporterar att sådana åtgärder för att utveckla och tydliggöra skogens sociala värden, bl.a. i tätortsnära skog, har påbörjats och bör ge goda resultat.

För att nå delmålet om ökad förekomst av faktorer som är av betydelse för biologisk mångfald bedömer rådet att det framför allt behövs riktad rådgivning till skogsägarna för att öka arealen äldre lövrik skog. Arealen föryngrad med lövskog bedöms enligt Miljömålsrådet komma att öka. Mängden hård död ved och arealen gammal skog ökar. Om målen nås beror i huvudsak på hur skogsskötseln på den ordinära skogsmarken bedrivs, t.ex. vilka bestånd som väljs för avverkning och i vilken mån träd som dör tillåts vara kvar i skogen. Rådgivning till och kunskapsuppbyggnad hos skogsägarna är ett viktigt medel för att påverka måluppfyllelsen. Skogsvårdsorganisationens kampanjverksamhet, t.ex. kampanjen Grönare skog, är exempel på lyckade insatser för att öka kunskapen. Även resultaten från de s.k. nyckelbiotopinventeringarna bör göras kända för markägare och myndigheter så att riskerna för att värdefulla skogsmiljöer avverkas av misstag kan minskas.

Uppfyllelsen av miljökvalitetsmålet Levande skogar är starkt länkad till uppfyllelsen av de skogspolitiska målen. Regeringen avser att redovisa uppföljningen av skogspolitiken till riksdagen under 2003.

I stora delar av landet pågår inventeringar av fornlämningar och kulturlämningar i skogsmark, huvudsakligen inom projektet Skog och historia, som sker i samverkan mellan Skogsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet och Arbetsmarknadsverkets regionala och lokala organisationer. Det är enligt Miljömålsrådet angeläget att inventeringarna blir heltäckande över landet. Införandet av digital kartteknik och förbättrad, riktad rådgivning från skogsvårdsstyrelserna om förekomsten av kulturvärden i skogen kan hjälpa till att minska skadorna på fornlämningar och kulturlämningar. Att nå delmålet är enligt rådet möjligt genom ett långsiktigt arbete.

Åtgärdsprogrammen för hotade arter berör några tiotal skogsarter. En av de främsta indikatorarterna för artrika lövskogsmiljöer är den vitryggiga hackspetten. Naturvårdsverket har under året tagit fram förslag på

åtgärdsprogram för vitryggig hackspett. För att minska risken för inavel och förhindra att arten dör ut, har en avelsverksamhet påbörjats med importerade fåglar från Norge. Målet är att inom tio år bygga upp en tillräckligt stor avelspopulation för att möjliggöra utplantering i stor skala. Programarbetet utvärderas för närvarande.

Enligt Miljömålsrådets rapport blir påtagliga förbättringar av den biologiska mångfalden troligen inte synliga förrän efter 2020, även om flera grundförutsättningar för biologisk mångfald såsom ökad andel död ved, flera grova träd, mer lövinslag och bevarande av gammelskog kommer att förbättras avsevärt. Den avgörande faktorn är att många av de biologiska processerna på våra breddgrader helt enkelt tar lång tid. Även om många arter långsiktigt gynnas av nu pågående åtgärder kommer säkerligen andra arter att kräva andra typer av åtgärder. Att bevara biologisk mångfald i hela det svenska skogslandskapet ställer stora krav. Flera arter i de skogliga ekosystemen är beroende av livsmiljöer med lång kontinuitet.

Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion och biologisk mångfald är idag utsatt för såväl hot från luftföroreningar som lokal påverkan på ekosystemet. En förutsättning för att miljö kvalitetsmålet skall nås är att målet Bara naturlig försurning nås.

Regeringen avser att återkomma till slutsatser om miljö kvalitetsmål och delmål i samband med den fördjupade utvärderingen av miljö målen under 2005.

3.6.13 Ett rikt odlingslandskap

Miljö kvalitetsmålet är att odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion skall skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljö värdena bevaras och stärks.

Sex delmål anger inriktning och tidsperspektiv i det fortsatta miljö arbetet för att nå miljö kvalitetsmålet. Delmålen gäller bevarande och skötsel av ängs- och betesmarker, bevarande av småbiotoper i odlingslandskapet, vård av kulturbärande landskapselement, nationellt program för växtgenetiska resurser, åtgärdsprogram för hotade arter samt program för tillvaratagande av lantbrukets kulturhistoriskt värdefulla ekonomibyggnader.

3.6.13.1 Resultat

Enligt Miljömålsrådets rapport bevaras omfattningen av ängs- och betesmarkerna i stort med nuvarande åtgärder. För hela landet ökar arealerna av ängs- och betesmarker. Det finns dock regionala skillnader, t.ex. minskar arealen i Norrbottens län och i skogsbygderna i Västra Götalands län. För utmarksbeten av de mest hotade typerna är läget mer osäkert. Arealen betesmarker i Norrland med miljö ersättning har ökat. Anslutningsgraden till miljö ersättningar för betesmark var ca 420 000 hektar under 2002. Målet inom Miljö- och landsbygdprogrammet är 450 000 hektar. Totala arealen skogsbeten med miljö ersättning har minskat sedan 2000. Även här finns regionala variationer. Till exempel har den anslutna arealen ökat i Kalmar län medan den minskat i Gotlands län. En ängs- och betesmarksinventering pågår. Efter den första inventeringssäsongen finns ca 16 000 objekt beskrivna.

Naturvårdsverket har beslutat om köp och intrångsersättning inom 7 objekt i odlingslandskapet med en total areal om ca 120 hektar och till en kostnad av ca 1,8 miljoner kronor.

Många småbiotoper är skyddade med miljö balkens biotopskydd och hänsynsregler. Vidare utgör de kulturbärande landskapselementen en stor del av småbiotoperna.

Delmålet om vård av kulturbärande landskapselement innebär att antalet vårdade linjeelement skall öka till 80 000 km och antalet vårdade punktelement till 620 000. Totalt finns i dag ca 71 500 km linjeelement och 486 000 punktelement som vårdas med hjälp av miljö ersättning inom Miljö- och landsbygdprogrammet (LBU). Antalet ökar för landet som helhet, men regionalt finns stora skillnader. Jordbruksverket utarbetar på regeringens uppdrag och efter samråd med Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet en strategi för hur mängden småbiotoper i slättbygden skall kunna öka.

Under programmet för odlad mångfald, Sveriges program för växtgenetiska resurser (POM), har en strategi tagits fram för en landsomfattande inventering av vilka kulturväxter som finns i Sverige och som tidigare inte inventerats. Under 2002 startade en delinventering med avsikt att få ett bättre

kunskapsunderlag om de fröförökade kulturväxterna. En landstudie har tagits fram för de svenska husdjursraserna. Ersättning ges till de rasbevarande föreningarnas informationsinsatser och för att hålla djur av de mest hotade raserna av nötkreatur, får, get och svin. Exempel på sådana raser är Bohuskulla, Gutefår, Jämtget och Linderödssvin.

Antalet hotade arter i behov av riktade åtgärder är stort i odlingslandskapet. För närvarande pågår en översyn över hur arbetet med art- och naturtypsvisa åtgärdsprogram skall genomföras.

Programarbete pågår med bl.a. idéseminarier och regionala möten med företrädare för kulturarvssektorn och jordbrukssektorn om hur lantbrukets kulturhistoriskt värdefulla ekonomibyggnader kan tas till vara.

3.6.13.2 Analys och slutsatser

Enligt Miljömålsrådets rapport är möjligheterna att nå miljökvalitetsmålet beroende av vad som sker inom EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP) och utvecklingen inom andra politikområden. Enligt rådet har den gemensamma jordbrukspolitiken sedan 2000 gynnat mångfalden genom bland annat djurbidrag och miljöersättningar inom miljö- och landsbygdsprogrammet. Antalet betesdjur har ökat, och brukarna har fått ersättning för restaurering och skötsel. Delmål som har betydelse för detta miljökvalitetsmål finns även inom Myllrande våtmarker och Hav i balans samt levande kust och skärgård. För att uppnå ett långsiktigt bevarande av värdena kan åtgärder utanför jordbrukspolitiken bli nödvändiga, framför allt inom regionalpolitiken.

Enligt Miljömålsrådet finns behov av att utvärdera om ersättningarna på ett lämpligt sätt säkerställer ett långsiktigt bevarande av värdefull ängs- och hagmark. Regionala skillnader finns trots att utvecklingen går åt rätt håll avseende ökad areal hävdad mark. Minskningen av skogsbete ger behov av analys av orsakerna och eventuellt ytterligare åtgärder för att motverka utvecklingen där. I ängs- och betesmarkernas värden ingår både floran och faunan och de kulturbärande landskapselementen och miljöerna. För att bedöma om ytterligare

åtgärder behövs behöver värdebegreppet och vilka regionala skillnader det omfattar förtydligas.

Minskningen av antalet arter i odlingslandskapet fortgår. Ytterligare åtgärder behövs enligt rådet för att vända denna negativa trend och för att genomföra de åtgärdsprogram för hotade arter i odlingslandskapet som inletts. Olika typer av styrmedel och åtgärder för att bevara ekonomibyggnader krävs.

Naturvårdsverket arbetar tillsammans med Jordbruksverket och Riksantikvarieämbetet med att utvärdera den gemensamma jordbrukspolitiken effekter på den biologiska mångfalden. Utvärderingen omfattar även miljöersättningarna inom miljö- och landsbygdsprogrammet. Syftet är bl.a. att stärka möjligheterna att nå miljökvalitetsmålet.

Regeringen anser att den nationella bevarandeplanen för odlingslandskapet bör vara vägledande i det övergripande arbetet med att stärka och utveckla landsbygden genom en ökad samordning av insatser inom olika politikområden.

Regeringen avser att återkomma till slutsatser om miljökvalitetsmål och delmål i samband med den fördjupade utvärderingen av miljömålen under 2005.

En förutsättning för att miljökvalitetsmålet skall nås är att målen Giftfri miljö, Ingen övergödning och Myllrande våtmarker nås.

3.6.14 Storslagen fjällmiljö

Miljökvalitetsmålet är att fjällen skall ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen skall bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden skall skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Fyra delmål anger inriktning och tidsperspektiv i det fortsatta miljöarbetet för att nå miljökvalitetsmålet. Delmålen gäller begränsning av skador på mark och vegetation, minskning av bullret i fjällen från motordrivna fordon och luftfartyg, skydd av områden med representativa höga natur- och kulturvärden samt åtgärdsprogram för hotade arter.

3.6.14.1 Resultat

Enligt Miljömålsrådets rapport finns ännu inte tillräckliga uppgifter om tillståndet i fjällmiljön. Riskerna för skador på mark och vegetation kan endast bedömas indirekt i relation till antalet terrängfordon och antalet renar. Antalet terrängfordon har ökat obetydligt de senaste åren. Renantalet har ökat med 5 procent, och nästan hela ökningen gäller Norrbotten.

Ett fåtal terrängskotrar i fjällen uppfyller högt ställda bullerkrav. Luftfartsverket har tillsammans med Naturvårdsverket och länsstyrelserna i fjällänen påbörjat en översyn av restriktionerna för överflygning och landning i känsliga fjällområden.

De skyddade landområdena i fjällen är mycket omfattande. Däremot är skyddet av miljön under vattenytorna begränsat, liksom kunskapen om representativa höga kulturvärden.

För fjällandskapet finns det två pågående åtgärdsprogram för hotade arter som avser fjällräv och järv. Programmen för varg, björn och lo har också stark anknytning till fjällen. Program förbereds för jaktfalk, kungsörn och naturligt fisktomma sjöar.

3.6.14.2 Analys och slutsatser

Enligt Miljömålsrådets rapport har ett flertal åtgärder påbörjats, men ytterligare åtgärder måste beslutas och påbörjas. Olika verksamheter påverkar utvecklingen i fjällen. Storslagen fjällmiljö förutsätter renskötsel för att ett betespräglat landskap skall upprätthållas. Renskötseln bör fortsätta att bedrivas och utvecklas på ett sätt som är hållbart för miljön. Utbyggnad av vindkraften i fjällen såväl som i havsområden kan påverka både natur- och kulturmiljövärdena och möjligheterna att utöka arealen ostörda områden negativt, om inte utbyggnaden föregås av omsorgsfull fysisk planering. Detta är viktigt att beakta vid prövningen av vindkraftsprojekt.

Det nya miljöövervakningsprogrammet NILS (Nationell inventering av landskapet i Sverige) kommer att tas i bruk i full skala under 2003. Det skall också omfatta fjällen och kommer att ge ett bättre underlag för bedömning av tillståndet och behovet av åtgärder i fjällen.

Enligt Miljömålsrådets rapport uppfyller endast ett fåtal terrängskotrar i fjällen högt ställda bullerkrav. För att delmålet för buller från terrängskotrar skall nås måste därför de flesta befintliga skotrar bytas ut. Det kommer enligt rådet att behövas bl.a. ekonomiska styrmedel för att stimulera bytet till tystare fordon. Arbetet med miljökrav för fordon måste även drivas inom EU och på frivillig väg inom branschen.

Naturvårdsverket har i samarbete med en rad myndigheter tagit fram förslag till riktvärden för bullerfria områden. Arbetet har också omfattat en metodik för att kartlägga bullerfria områden. Verket har också påbörjat arbetet med att ta fram förslag till miljöklassning av terrängskotrar m.m.

Naturvårdsverket har utvärderat det lokala och regionala arbetet med att reglera färdsl med fordon i fjällen. Verkets analys av färdselfrågan visade att endast fyra av femton berörda kommuner utnyttjat möjligheten att reglera terrängkörningen i fjällen. Det visade sig också vara svårt för länsstyrelserna att tillgodose nationella mål när de fattade beslut om skoterleder och undantag för terrängkörning. Analysen innehåller även förslag till ändringar i terrängkörningslagen, bl.a. beträffande utvidgad möjlighet att utse naturvårdsvakter. Regeringens bedömning är att det inte finns anledning att vidta några åtgärder avseende förslagen.

Enligt Miljömålsrådets rapport finns stora skyddade områden i fjällen som innehåller både höga kulturvärden och naturvärden. Dock behöver representativiteten i skyddet ses över, och behovet av ytterligare medel till skötsel och restaurering utredas. Dessutom behöver kunskapen om fjällvärldens kulturmiljöer, fornlämningar och bebyggelse kompletteras. Regeringen delar Miljömålsrådets bedömning.

Skyddet av värdefulla akvatiska miljöer i fjällvärlden bör generellt sett utökas och förstärkas och fiskesamhällen skyddade från fiske skapas.

Två åtgärdsprogram för hotade arter gäller djur som nästan helt är knutna till fjällmiljön, fjällräv och järv. Fjällräven har under en lång följd av år varit starkt hotad. Under 2002 inträffade för första gången under en 20-årsperiod ett lämmelår, och fjällräven fick en uppseendeväckande stark föryngring. Behovet av riktade åtgärder torde emellertid bestå under en lång tid framöver. Järven har under den senaste tioårs perioden haft en vikande tendens.

Reviderade åtgärdsprogram för de stora rovdjuren skall redovisas av Naturvårdsverket under året. Enligt Miljömålsrådets rapport är behovet av åtgärdsprogram för hotade arter mer omfattande än vad tidigare uppskattningar visat. Förutom pågående program och program under utveckling behövs troligen program för flora, rikkärr och fiskstammar, i första hand röding. För närvarande pågår en översyn av hur arbetet med åtgärdsprogram skall genomföras. Regeringen bedömer att frågan bör behandlas i samband med överväganden om det sextonde miljökvalitetsmålet om biologisk mångfald.

Regeringen bedömer vidare att fjällsnyttens arbete med att utforma ett gemensamt regionalt miljö- och hushållningsprogram för fjällområdet bör kunna ge värdefulla bidrag till arbetet med att nå miljökvalitetsmålet.

Regeringen avser att återkomma till slutsatser om miljökvalitetsmål och delmål i samband med den fördjupade utvärderingen av miljömålen under 2005.

3.6.15 God bebyggd miljö

Miljökvalitetsmålet är att städer, tätorter och annan bebyggd miljö skall utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden skall tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar skall lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Åtta delmål anger inriktning och tidsperspektiv i det fortsatta miljöarbetet för att nå miljökvalitetsmålet. Delmålen gäller planeringsunderlag, kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, buller, uttag av naturgrus, mängden deponerat avfall, avfallsdeponier, energianvändning m.m. i byggnader samt inomhusmiljön. Regeringen har till riksdagen föreslagit (prop. 2002/03:117) ytterligare två delmål som avser återvinning av matavfall m.m.

Resultatbedömning beträffande samhällsplanering och byggande redovisas närmare under utgiftsområde 18 Bostadspolitik. Resultatbedömning beträffande kulturhistoriskt värdefull bebyggelse redovisas närmare under utgiftsområde 17 Kulturpolitik. Här ges en översiktlig redovisning av viktigare insatser.

3.6.15.1 Resultat

Regionalisering av delmålet om planeringsunderlag pågår eller har genomförts i de flesta län. Det innebär att delmålet formuleras och anpassas efter länets förhållanden. Många kommuner har redan tagit fram program eller strategier. Däremot har få kommuner formulerat lokala delmål med utgångspunkt från delmålet.

Enligt Miljömålsrådets rapport visar enkätsvar till länsstyrelserna hösten 2002 att flertalet områden av riksintresse för kulturmiljövården saknar grundläggande skydd. I Riksantikvarieämbetets temaarbete för bebyggelse har arbetet fokuserats bl.a. på frågor som rör bebyggelsens kulturhistoriska och estetiska värden och på PBL-systemets tillämpning. Ett forskarnätverk har skapats för att utveckla kunskaperna om bebyggelsens kulturvärden och dess betydelse för den byggda miljön. I flera kommuner prövas en tillämpning av områdesbestämmelser för säkerställande av befintlig stadsbebyggelse grundade på kommunala kulturmiljövårdsprogram och fördjupningar av översiktsplan.

År 1999 utsattes drygt två miljoner människor för buller från trafiken överstigande 55 dBA ekvivalentnivå utomhus. Av dessa bor ca 85 procent i tätort, där vägnätet till största delen är kommunalt. Vägtrafiken, speciellt längs det kommunala vägnätet, svarar för mer än tre fjärdedelar av bullerstörningarna, tågtrafiken för en femtedel och flygtrafiken för resterande andel. Det är främst längs det kommunala vägnätet som kunskapen om bullersituationen är bristfällig och underlag saknas för att bedöma förändringen av antalet bullerutsatta. Åtgärder som främst bidrar till att minska bullret inomhus har vidtagits, bl.a. förbättrad ljudisolering av fönster och fasader och uppförande av bullervallar och skärmar.

Uttaget av naturgrus under 2002 var 23 miljoner ton att jämföra med 23,4 miljoner ton 2001 och 24,3 miljoner ton 2000. Den totala efterfrågan på ballastmaterial följer ungefär bygginvesteringarna i Sverige. Andelen naturgrus har enligt Miljömålsrådets rapport minskat kontinuerligt till förmån för krossat berg sedan 1987.

Statistiken om avfallsmängder och hur avfallet behandlas har stora luckor, men den håller på att förbättras, bl.a. som en följd av EG:s förordning

om avfallsstatistik. Enligt Miljömålsrådets rapport märks två trender för hushållsavfallet. Den totala mängden avfall ökar, och andelen avfall som deponerats minskar. Det finns således trender som både missgynnar och gynnar målet. En positiv trend är dock att kommunerna samlar in en allt större andel av hushållens farliga avfall för vidare behandling.

Under 2002 uppnåddes återigen höga nivåer för materialutnyttjande. För tidningar 84 procent, kontorspapper 53,7 procent, däck 20 procent, bilar 85 procent och för småbatterier 67 procent. 8,4 kg elektriska och elektroniska produkter samlades in per innevånare under året. Det genomsnittliga resultatet för förpackningar var 65 procent materialutnyttjande.

Samtliga deponiägare skulle enligt deponeringsförordningen ha redovisat en avslutnings- eller anpassningsplan till tillsynsmyndigheten senast den 1 juli 2002 med innehåll om hur de avser att fortsätta att bedriva verksamheten vid deponin. De redovisade planerna visar enligt Naturvårdsverket att minst 15 procent av deponierna kommer att vara avslutade (sluttäckta) vid utgången av 2008. Det gäller särskilt mindre deponier som inte har möjlighet att uppfylla de högt ställda miljökraven. Fram till 2020 uppskattas att ca 30 procent av deponierna kommer att vara avslutade.

Enligt Miljömålsrådets rapport har den totala energianvändningen varit relativt konstant de senaste trettio åren trots att bostads- och lokalytor har ökat något. Detta har varit möjligt genom en effektivare energianvändning för uppvärmning av bostäder och lokaler. Fördelningen av de energislag som används har dock förändrats så att en allt mindre andel fossilt bränsle används. Minskningen var 1995 – 2000 ca 4 procent för bostäder och ca 15 procent i produktionen av fjärrvärme. Användningen av el till annat än uppvärmning, t.ex. hushållsapparater och komfortanläggningar, har dock snarare ökat per ytenhet. Enligt andra undersökningar har energianvändningen i byggnader uppförda under 1990-talet ökat jämfört med tidigare. Bland orsakerna nämns bristande hänsyn till byggnadsteknik, arkitektonisk utformning av byggnader, materialval m.m.

Enligt Miljömålsrådets rapport bedömdes 1999 nära en miljon människor ha olika symtom på ohälsa som de relaterade till brister i miljön. Delmålet om inomhusmiljö fastställdes av

riksdagen våren 2002 och är för närvarande inriktat på radon- och ventilationsförhållanden. Någon mer omfattande utvärdering har ännu inte varit möjlig att genomföra. Många fastighetsägare har enligt rådet inte skött den obligatoriska ventilationskontrollen (OVK), som omfattar i stort sett alla typer av byggnader, i tillräcklig omfattning, och erforderlig tillsyn har inte bedrivits. Kartläggningen av radon i skolor och förskolor har påbörjats.

3.6.15.2 Analys och slutsatser

Enligt Miljömålsrådets rapport är God bebyggd miljö ett komplext miljö kvalitetsmål där även andra aspekter än de som behandlas i delmålen behöver tillgodoses. Trygghet, tillgänglighet och delaktighet är exempelvis viktiga frågor för människors upplevelse av en god bebyggd miljö.

Kommuner och länsstyrelser är viktiga aktörer i arbetet att nå målet God bebyggd miljö. För att målet skall kunna nås behövs enligt rådet mer resurser eller omprioriteringar på lokal och regional nivå.

Enligt Miljömålsrådets rapport är bl.a. resurs- och kompetensbrist allvarliga hinder för att nå delmålet om planeringsunderlag. Mindre och resurssvaga kommuner kan enligt rådet komma att behöva extra stöd från staten för att delmålet skall kunna nås. Delmålet för planeringsunderlag gäller också andra planerings- och beslutsunderlag än de kommunala, exempelvis trafikverkens infrastrukturplanering. Det behövs utvecklingsarbete för att följa upp den privata sektorns beslutsunderlag. Regeringen anser att det ankommer på berörda myndigheter att lämna det stöd som behövs till den lokala nivån i arbetet med att nå delmålet.

För att delmålet om kulturhistoriskt värdefull bebyggelse skall kunna nås krävs enligt Miljömålsrådets rapport speciella åtgärder för att kommunerna i högre grad skall beakta kulturmiljövärdena i sin planering. Med nuvarande prioritering av den exploateringsinriktade planeringen kommer delmålet inte att nås. Regeringen har beslutat att tillkalla en särskild utredare med uppgift att se över vissa frågor som rör bebyggelseskydd och skydd för lösöre (dir. 2002:96). Uppdraget skall redovisas senast den 1 september 2004.

Åtgärder längs det statliga vägnätet under 2002 medförde att antalet bullerutsatta personer vid ljudnivåer överstigande 65 dBA ekvivalentnivå utomhus minskade med 3 300. Trots det ökade antalet bullerutsatta personer från ca 18 500 till ca 20 200. Ökningen beror bl.a. på ökad trafik, högre hastigheter och typ av beläggning. Med nuvarande åtgärdstakt bedöms målet för buller från vägtrafik inte uppnås 2005. Under 2002 åtgärdades 4 075 bostadslägenheter med ljudnivåer överstigande 55 dBA maximalnivå inomhus från tågtrafik. Trots det ökade antalet bullerutsatta lägenheter med 47 till 10 046. Orsaken är bl.a. att en ny inventering genomförts och att transportarbetet på järnväg har ökat. Målet för buller från tågtrafik bedöms inte kunna nås 2004 men däremot 2005. För att minska trafikbullret krävs dock fortsatta åtgärder. Brist på kunskap om bullersituationen i det kommunala vägnätet och svårigheter att jämföra buller från de olika trafikslagen gör det svårt att följa upp delmålet om buller.

I propositionen Infrastruktur för ett långsiktigt hållbart transportsystem (prop. 2001/02:20, bet. 2001/02:TU2, rskr. 2001/02:126) anges att 3 miljarder kronor avsätts för åtgärder för förbättrad miljö längs befintliga statliga vägar. Miljöförbättrande åtgärder längs det statliga järnvägsnätet ingår i Banverkets planeringsram på 100 miljarder kronor. För åtgärder på det kommunala vägnätet kommer det särskilda statsbidraget till kommunerna för förbättrad miljö och trafiksäkerhet att finnas kvar. Bidraget är inte begränsat till ett visst belopp för perioden 2004–2015. Det är trafikverken och länen som föreslår fördelning av medlen. Vid årsskiftet 2003/2004 skall regeringen fastställa Banverkets och Vägverkets planförslag samt fördela definitiva ramar till länen för infrastrukturinvesteringar för perioden 2004–2015.

I vilken omfattning ”övrigt” material ersatt naturgrus är svårt att bedöma eftersom uppgifterna om detta inte är heltäckande. Även om uttaget av naturgrus och andelen återanvänt material har samband med varandra, är de inte beroende av varandra för att delmålet om naturgrus skall uppnås. Målets två delar påverkas av olika aktörer och drivkrafter. De regleras också på olika sätt i lagstiftningen. Som stöd för bedömningen av måluppfyllelsen behövs enligt rådet ett rapporteringssystem för ballastmaterial som produceras utanför täkterna. För att öka

andelen återanvänt material behövs riktlinjer för hur det kan användas. Vidare bör miljölagstiftningen anpassas så att återvinningen kan ske där bergkross produceras.

För att målet om återanvänt ballastmaterial skall kunna mätas krävs att innebörden är entydigt definierad och att metoder utvecklas för att kvantitativt mäta dessa massor. Detta arbete har påbörjats av Sveriges geologiska undersökning (SGU) i samverkan med aktörerna på marknaden. Ett uppdrag att genomföra en inventering av restprodukter för ballastanvändning genomförs vidare av Statens geotekniska institut (SGI). Därefter får ställning tas till vilka ytterligare åtgärder som krävs för ökning av andelen återanvänt material.

Genom att materialförsörjningsplaneringen inriktas på att begränsa uttaget av naturgrus till användningsområden där det av tekniska eller ekonomiska skäl inte kan ersättas med andra material och genom konsekvent tillståndsgivning för täkter och spridning av kunskap om hur bergkross och ”övriga” material kan användas, bör enligt rådet delmålet kunna uppnås. Till detta bedöms även den höjda naturgrusskatten bidra liksom åtgärder för att skydda naturgrustillgångarna, vilket kommer att bli följden av arbetet med miljö kvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet och EG:s ramdirektiv för vatten.

Omhändertagande av avfall är en av de nödvändiga infrastrukturerna i samhället. Regeringen anser att avfallsplaneringen på lokal, regional och nationell nivå behöver stärkas för att man skall uppnå ett väl fungerande omhändertagande. Vidare finns ett behov av ett utvecklat samarbete mellan olika aktörer inom avfallsområdet. Regeringen avser därför att inrätta ett råd för avfallsfrågor vid Naturvårdsverket för att bistå verket i genomförandet av avfallspolitiken. Ytterligare åtgärder för att förbättra omhändertagandet av avfall redovisas i propositionen (2002/03:117) om ett samhälle med giftfria och resurssnåla kretslopp. Regeringen föreslår i propositionen två nya delmål om biologiskt omhändertagande av matavfall och därmed jämförligt avfall från livsmedelsindustrier m.m. under miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö.

För att minska deponeringen har flera styrmedel införts, exempelvis höjd skatt på deponerat avfall, förbud mot att deponera brännbart avfall samt olika avfallstaxor för

hushåll och företag beroende på i vilken grad man källsorterar. Detta gör att mängden deponerat avfall troligen kan minskas i enlighet med delmålet om mängden avfall. Men deponiskatter och taxor påverkar inte den totala mängden genererat avfall i någon högre grad. Direktiv om producentansvar för bilar och för elektriska och elektroniska produkter skall göra det lättare att återvinna sådana produkter. Arbetet inom EU med den tematiska strategin för förebyggande och återvinning av avfall bör på sikt kunna bidra till att målet nås. Regeringen avser att aktivt bidra till detta arbete.

Deponiförordningen bedöms enligt rådet vara ett tillräckligt styrmedel för att delmålet om avfallsdeponier skall nås. Inför avslutningen av deponierna är det viktigt att deponiägarna sätter av medel för att finansiera bl.a. sluttäckningen.

Bebyggelsen står för ca 40 procent av Sveriges totala energianvändning. För att minska miljöbelastningen av energianvändningen i bostäder och lokaler behövs bl.a. att fossila bränslen byts ut mot förnybara energikällor. Enligt Miljömålsrådets rapport medför fortsatt utbyggnad av fjärrvärmenätet samt höjda skatter och energipriser troligen att ännu fler fastighetsägare byter energikälla för uppvärmning så att energianvändningens miljöbelastning minskar. Småskalig vedeldning kan dock innebära en miljöbelastning, särskilt lokalt i tätorter, och utvecklingen av den behöver därför följas. Det finns även anledning att se över regleringen för energieffektivt byggande, bl.a. mot bakgrund av EG-direktivet (02/91/EG) om byggnaders energiprestanda som skall vara genomfört 2006. Direktivet syftar till att minska miljöbelastningen genom att främja en effektivare energianvändning i byggnader.

Flera studier visar på samband mellan dålig ventilation och ohälsa. Enligt Miljömålsrådets rapport kan åtgärder för att öka efterlevnaden av redan gällande lagstiftning på området komma att behövas för att bidra till att delmålet om inomhusmiljö nås. Detta uppmärksammades även i Bygghälsuutredningens betänkande. I syfte att uppnå en bättre inomhusmiljö har en utredning tillsatts bl.a. angående deklaration av byggande med avseende på radon, ventilation och energianvändning. I den fortsatta processen med Bygga-bo-dialogen avser regeringen att medverka till utformning av byggnadsdeklarationer samt till att utveckla och fastställa kriterier för miljöklassificering i

samverkan med bygg- och fastighetssektorn. Vidare övervägs en utvärdering av förordningen om ventilationssystem och en utredning om fukt- och mögelskador.

3.7 Fonder

3.7.1 Kärnavfallsfonden

Omhändertagandet av använt kärnbränsle och kärnavfall som uppkommer i verksamheten vid de kärntekniska anläggningarna styrs enligt kärntekniklagen (1984:3). 10 § kärntekniklagen anger att den som har tillstånd att bedriva kärnteknisk verksamhet svarar för att det kärnavfall och det använda kärnbränsle som uppkommer i verksamheten hanteras och slutförvaras på ett säkert sätt och att den anläggning i vilken verksamheten bedrivs avvecklas och rivs på ett säkert sätt sedan verksamheten upphört. I ansvaret ingår även att svara för kostnader för sagda hantering.

Enligt det system för finansiering av kostnaderna för att i framtiden på ett säkert sätt ta hand om det använda kärnbränslet och för avveckling och rivning av kärnkraftverken som riksdagen beslutade om i början av 1980-talet, skall en avgift baserad på antalet producerade kilowattimmar vid anläggningen betalas av innehavaren av en kärnkraftsreaktor. Lagen (1992:1537) om finansiering av framtida utgifter för använt kärnbränsle m.m. anger att avgiften skall betalas årligen så länge reaktorn är i drift samt att reaktorinnehavaren skall ställa säkerheter till staten för att säkerställa att medel finns tillgängliga för de kostnader som uppstår för hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle och visst radioaktivt avfall, för forskning, avveckling och rivning av reaktoranläggningar. Ett liknande system för finansiering av hanteringen av visst radioaktivt avfall från forskningsreaktorn i Studsvik infördes i slutet av 1980-talet.

Sedan 1996 samlas de fonderade medlen i Kärnavfallsfonden och förvaltas av Kärnavfallsfondens styrelse. Placeringsreglerna för Kärnavfallsfonden ändrades från den 1 juli 2002. De nya reglerna innebär att styrelsen, utöver avistaplaceringar och kortfristiga

placeringar hos Riksgäldskontoret, är hänvisad till placeringar på marknaden i främst nominella obligationer eller realränteobligationer utfärdade av Riksgäldskontoret. I april 2003 tillsatte regeringen en utredning (M 2003:01) om översyn av systemet för finansiering av framtida utgifter för använt kärnbränsle m.m. Utredningens betänkande väntas till den 31 augusti 2004.

Kärnavfallsfondens styrelse anger i förvaltningsberättelsen för 2002 att fonden under året tillfördes avgiftsinbetalningar på ca 644 miljoner kronor jämfört med ca 730 miljoner kronor för 2001. Utbetalningarna under samma tid uppgick till ca 1 033 miljoner kronor jämfört med ca 857 miljoner kronor för 2001. Fonden har satt som mål att för perioden 1996–2020 uppnå en genomsnittlig årlig realavkastning på lägst 4 procent på det förvaltade beloppet. Den genomsnittliga årliga realavkastningen i fonden har varit 6,4 procent under de sju år som den nuvarande förvaltningsformen funnits. Fondens marknadsvärde var ca 31 305 miljoner kronor vid utgången av 2002.

3.7.2 Bilskrotningsfonden

Regeringen har enligt bilskrotningslagen (1975:345) fått riksdagens bemyndigande att meddela föreskrifter om skrotningsavgifter för bilar som registreras i bilregistret och skrotningspremier för bilar som lämnas till auktoriserade bilskrotare. Avgifterna fonderas i bilskrotningsfonden, som administreras av Vägverket. Behållningen uppgick den 30 juni 2003 till 597 miljoner kronor.

3.7.3 Batterifonden

Regeringen har enligt lagen (1990:1332) om avgifter för miljöfarliga batterier fått riksdagens bemyndigande att meddela föreskrifter om avgifter som behövs för att täcka samhällets kostnader för att samla in och omhänderta förbrukade batterier. Avgifterna fonderas i batterifonden, som förvaltas av Naturvårdsverket. Behållningen uppgick den 31 december 2002 för blybatterier till

261,9 miljoner kronor och för småbatterier till 311,4 miljoner kronor.

3.8 Revisionens iakttagelser

Riksrevisionsverket har inte haft några invändningar i revisionsberättelsen för 2002 för Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen, Statens strålskyddsinstitut, Statens kärnkraftverk, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut samt Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad.

3.9 Budgetförslag

3.9.1 34:1 Naturvårdsverket

Tabell 3.2 Anslagsutveckling 34:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

År	Typ	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2002	Utfall	303 634	15 030	
2003	Anslag	313 890 ¹		312 153
2004	Förslag	323 434		
2005	Beräknat	331 244 ²		
2006	Beräknat	337 041 ³		

¹ Inklusivt av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

² Motsvarar 323 504 tkr i 2004 års prisnivå.

³ Motsvarar 323 554 tkr i 2004 års prisnivå.

Anslaget disponeras för Naturvårdsverkets förvaltningskostnader, inkl. verkets kostnader för att administrera den verksamhet som finansieras via sakanslagen.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Intäkterna från offentligrättslig verksamhet för 2004 beräknas till 37 miljoner kronor, varav 21 miljoner kronor från kontrollavgifter för nyregistrerade bilar som redovisas mot inkomsttitel 2534 Avgifter för körkort och motorfordon. Därtill beräknas inkomster om 15 miljoner kronor från dispensavgifter för CFC och halon som redovisas mot inkomsttitel 2537 Miljöskyddsavgifter samt 1 miljon kronor från övriga offentligrättsliga avgifter som redovisas

mot inkomsttitel 2552 Övrig offentligrättslig verksamhet.

Tabell 3.3 Offentligrättslig verksamhet 34:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor	
Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)
Utfall 2002	34 962
Prognos 2003	37 000
Budget 2004	37 000

I uppdragsverksamheten ingår externt riktade informations- och utbildningsinsatser, som utgivning av publikationer, arrangemang av kurser, konferenser och seminarier samt press- och bibliotekstjänst. I uppdragsverksamheten ingår även åtgärder för att främja allmänhetens tillgång till nationalparker.

Tabell 3.4 Uppdragsverksamhet 34:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (Intäkt - kostnad)
Utfall 2002	23 446	26 305	- 2859
Prognos 2003	15 500	20 500	- 5 000
Budget 2004	12 500	14 500	- 2 000

Regeringens överväganden

Från och med 2004 till och med 2006 överförs 3 miljoner kronor per år till anslag 34:2 *Miljöövervakning m.m.* för Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådets arbete med miljökrav vid offentlig upphandling.

Från och med 2004 skall i princip all årlig revision avgiftsbeläggas (Avgifter vid Riksrevisionen, prop. 2002/03:63, bet. 2002/03:FiU27, rskr. 2002/03:189). Avgifter och ersättningar tillförs statskassan och redovisas mot inkomsttitel. För anslagsfinansierade myndigheter som under 2003 inte erlägger någon avgift för årlig revision medför föreslagen nyordning en tillkommande kostnad. En kostnad som myndigheterna föreslås kompenseras för genom en nivåhöjning av anslagen från och med nästa år.

Regeringen föreslår att anslaget 34:1 *Naturvårdsverket* för 2004 uppgår till 323 434 000 kronor. För 2005 beräknas anslaget

till 331 244 000 kronor och för 2006 till 337 041 000 kronor.

Anslaget har för perioden 2004 – 2006 beräknats enligt följande:

Tabell 3.5 Härledning av anslagsnivån 2004 – 2006, för 34:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor			
	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget¹	313 890	313 890	313 890
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	11 198	18 976	24 749
Beslut	1 346	1 378	1 402
Överföring till/från andra anslag	-3 000	-3 000	-3 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	323 434	331 244	337 041

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2003 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

3.9.2 34:2 Miljöövervakning m.m.

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 34:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor				
2002	Utfall	203 004	Anslags-sparande	1 290
2003	Anslag	210 958 ¹	Utgifts-prognos	206 974
2004	Förslag	238 994		
2005	Beräknat	238 994		
2006	Beräknat	238 994		

¹ Inklusive av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

Anslaget disponeras för uppföljning och rapportering av miljökvalitetsmålen, för miljöövervakning, för bilavgasverksamhet, för bidrag till vissa ideella organisationer samt för bidrag till projektet Swedish Water House vid Stockholm International Water Institute (SIWI). Medlen till uppföljning och rapportering av miljökvalitetsmålen och till miljöövervakning fördelas av Miljömålsrådet vid Naturvårdsverket. Rådet fattar beslut om den nationella miljöövervakningens inriktning samt fördelar även medel till viss regional miljöövervakning. En del av anslaget används också för internationellt miljöövervakningsarbete och arbete med internationell rapportering som en följd av EG-direktiv och andra internationella åtaganden.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

För att ge goda förutsättningar för planering, upphandling och genomförande av miljöövervakningen föreslås regeringen bemyndigas att under 2004 ingå ekonomiska förpliktelser, som inklusive tidigare åtaganden innebär utgifter på högst 30 miljoner kronor under 2005 högst 20 miljoner kronor under 2006 och högst 10 miljoner kronor under 2007.

För att skapa goda förutsättningar för upphandling av bilavgasverksamhet (hållbarhetskontroller) föreslås regeringen bemyndigas att under 2004 ingå ekonomiska förpliktelser som, inklusive tidigare åtaganden, innebär utgifter på högst 16 miljoner kronor under 2005.

Regeringens överväganden

För Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådets arbete med miljökrav vid offentlig upphandling beräknar regeringen 3 miljoner kronor per år under perioden 2004 – 2006.

I enlighet med förslag i budgetpropositionen för 2002 har under 2002 och 2003 från anslaget överförts medel till myndigheter för deras miljömålsansvar i enlighet med propositionen Svenska miljömål – delmål och åtgärdsstrategier (prop. 2000/01:130). Fr.o.m. 2004 kommer överföringar för detta ändamål i stället att belasta anslag 34:3 Åtgärder för biologisk mångfald. Anslag 34:2 Miljöövervakning m.m. ökar därmed med 25 036 tkr.

Anslaget avses inte längre automatiskt pris- och löneuppräknas utan anslagsnivån beräknas utifrån behov.

Regeringen föreslår att anslaget 34:2 *Miljöövervakning m.m.* för 2004 uppgår till 238 994 000 kronor. För 2005 beräknas anslaget till 238 994 000 kronor och för 2006 till 238 994 000 kronor.

Anslaget har för perioden 2004 – 2006 beräknats enligt följande:

Tabell 3.7 Härledning av anslagsnivån för 2004 – 2006, för 34:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget¹	210 958	210 958	210 958
Förändring till följd av:			
Beslut	25 036	25 036	25 036
Överföring till/från andra anslag	3 000	3 000	3 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	238 994	238 994	238 994

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

Tabell 3.8 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden – 34:2 Miljöövervakning m.m., Miljöövervakning

Tusental kronor

	2002 utfall	2003 prognos	2004 beräknat	2005 beräknat	2006 beräknat	2007 beräknat
Utestående förpliktelser vid årets början	44 545	28 211	17 563	-	-	-
Nya förpliktelser	28 211	13 733	46 267	-	-	-
Infriade förpliktelser*	0	-24 381	- 3 830	- 30 000	- 20 000	- 10 000
Utestående förpliktelser vid årets slut	28 211	17 563	60 000	-	-	-
Erhållen/föreslagen bemyndiganderam	125 000	130 000	60 000	-	-	-

* Utgiftsutfall till följd av ingångna förpliktelser.

Tabell 3.9 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden – 34:2 Miljöövervakning m.m., Bilavgasverksamhet

Tusental kronor

	2002 utfall	2003 prognos	2004 beräknat	2005 beräknat	2006- beräknat
Utestående förpliktelser vid årets början	16 000	0	32 000	-	-
Nya förpliktelser	0	32 000	0	-	-
Infriade förpliktelser*	- 16 000	0	- 16 000	- 16 000	-
Utestående förpliktelser vid årets slut	0	32 000	16 000	-	-
Erhållen/föreslagen bemyndiganderam	48 000	32 000	16 000	-	-

* Utgiftsutfall till följd av ingångna förpliktelser

3.9.3 34:3 Åtgärder för biologisk mångfald

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 34:3 Åtgärder för biologisk mångfald

Tusental kronor

2002	Utfall	915 312	Anslags- sparande	64 100
2003	Anslag	984 908 ¹	Utgifts- prognos	958 337
2004	Förslag	1 441 197		
2005	Beräknat	1 440 137		
2006	Beräknat	1 440 137		

¹ Inklusivt av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

Anslaget disponeras för insatser för bevarande och restaurering av värdefulla naturmiljöer och biologisk mångfald med särskild inriktning på frågor om områdesskydd, artbevarande, naturvårds- och fastighetsförvaltning, viltförvaltning samt kalkning av sjöar och vattendrag enligt bidragsbestämmelserna som regleras i förordningen (1982:840) om statsbidrag till kalkning av sjöar och vattendrag. Anslaget används för

- ersättningar enligt 31 kap. miljöbalken (1998:808) såvitt avser Naturvårdsverkets ansvarsområde,
- kostnader för förvärv för statens räkning av värdefulla naturområden för biologisk mångfald och friluftsliv,
- statsbidrag till kommuner och kommunala stiftelser för skydd och förvaltning av värdefulla naturområden,
- kostnader för artbevarandeåtgärder och förvaltning av skyddade områden samt

- kostnader för utredning, förhandling och värdering i samband med säkerställande av ur naturvårdssynpunkt värdefulla naturområden.

Under 2004 beräknas 750 000 kronor för berörda länsstyrelserns arbete med ett regionalt miljö- och hushållningsprogram för fjällområdet.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringen föreslås bemyndigas att under 2004 ingå ekonomiska förpliktelser i samband med förvärv av eller intrångsersättning i ur naturvårdssynpunkt värdefulla naturområden som inklusive tidigare åtaganden innebär utgifter om högst 120 miljoner kronor under 2005.

Regeringens överväganden

De statliga insatserna för att säkerställa ett långsiktigt skydd av värdefulla naturområden och bevara biologisk mångfald är ett av den statliga naturvårdspolitikens viktigaste instrument. I propositionen Svenska miljömål – delmål och åtgärdsstrategier (prop. 2000/01:130, bet. 2001/02:MJU03, rskr. 2001/02:36) har regeringen uppskattat att statens ansvar för skydd av värdefull skogsmark uppgår till 400 000 hektar, varav omkring 320 000 hektar bör avsättas som naturreservat till 2010. Regeringen har även bedömt att skyddet av marina miljöer och våtmarker bör öka liksom skyddet av värdefulla områden i fjällen, vid kusterna och kring sjöar och vattendrag. Kostnaderna för investeringar för naturvård och skötsel av

skyddade områden uppgick 2002 till totalt 707 miljoner kronor, varav skötselkostnader uppgick till 118,2 miljoner kronor.

Kalkning av sjöar och vattendrag bedöms även fortsättningsvis vara en viktig åtgärd för att motverka det försurande nedfallets effekter på biologisk mångfald och möjligheten att långsiktigt nyttja sjöar och vattendrag. Regeringen bedömer att den nationella kalkningsverksamheten bör fortlöpa i enlighet med uttalanden i budgetpropositionen för 2001 (prop. 2000/01:1). Regeringen bedömer att nivån på kalkningsverksamheten för 2004 bör vara oförändrad i förhållande till 2003.

En särskild satsning på kommunala och lokala naturvårdsprojekt genomförs som ett program under en treårsperiod med start 2004 (se avsnitt 3.5.2.1 Satsning på lokal och kommunal naturvård). Regeringen bedömer att satsningen skall omfatta 85 miljoner kronor för 2004 varav högst 4,2 miljoner kronor får användas för länsstyrelsernas hantering av ansökningar till naturvårdsprogrammen. För 2005 skall satsningen omfatta 100 miljoner kronor och för 2006 115 miljoner kronor.

I enlighet med beräkningar i budgetpropositionen för 2002 och som följer av regeringens förslag i propositionen Svenska miljömål – delmål och åtgärdsstrategier (prop. 2000/01:130) och i propositionen om Sammanhållen rovdjurspolitik (prop. 2000/01:57) ökar anslaget fr.o.m. 2004.

Regeringen föreslår att ytterligare 25 miljoner kronor överförs till anslag 41:2 Insatser för skogsbruket för ersättning till markägare vid inrättande av biotopskydd eller naturvårdsavtal. Därmed överförs totalt 100 miljoner kronor för ändamålet fr.o.m. 2004.

Regeringen föreslår att 4 560 000 kronor överförs till utgiftsområde 23 anslag 43:1 Statens jordbruksverk för insatser till följd av miljömålspropositionen (prop. 2000/01:130) inom det nationella programmet för växtgenetiska resurser.

Anslaget avses inte längre automatiskt pris- och löneuppräknas utan anslagsnivån beräknas utifrån behov.

Regeringen föreslår att anslaget 34:3 *Åtgärder för biologisk mångfald* för 2004 uppgår till 1 441 197 000 kronor. För 2005 beräknas anslaget till 1 440 137 000 kronor och för 2006 till 1 440 137 000 kronor.

Anslaget har för perioden 2004 – 2006 beräknats enligt följande:

Tabell 3.11 Härledning av anslagsnivån för 2004 – 2006, för 34:3 Åtgärder för biologisk mångfald

Tusental kronor			
	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget¹	994 908	994 908	994 908
Förändring till följd av:			
Beslut	-32 000	-32 000	-32 000
Överföring till/från andra anslag	-16 913	-17 973	-17 973
Övrigt	495 202	495 202	495 202
Förslag/beräknat anslag	1 441 197	1 440 137	1 440 137

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

Tabell 3.12 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden, 34:3 Åtgärder för biologisk mångfald

Tusental kronor					
	2002 utfall	2003 prognos	2004 beräknat	2005 beräknat	2006-beräknat
Utestående förpliktelser vid årets början	3 695	35 389	100 000	-	-
Nya förpliktelser	35 389	100 000	120 000	-	-
Infriade förpliktelser*	-3 695	-35 389	-100 000	-120 000	-
Utestående förpliktelser vid årets slut	35 389	100 000	120 000	-	-
Erhållen/föreslagen bemyndiganderam	120 000	120 000	120 000	-	-

* Utgiftsutfall till följd av ingångna förpliktelser.

3.9.4 34:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 34:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

2002	Utfall	417 539	Anslags-sparande	14 907
2003	Anslag	310 770 ¹	Utgifts-prognos	161 181
2004	Förslag	329 850		
2005	Beräknat	554 850		
2006	Beräknat	554 850		

¹ Inklusivt av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

Anslaget disponeras för inventeringar, undersökningar och åtgärder för att sanera och efterbehandla förorenade områden samt för framtagande av underlag för prioriteringar av framtida sanerings- och återställningsinsatser i landet. Anslaget får användas till att åtgärda ur risksynpunkt särskilt angelägna saneringsobjekt samt till eventuella akuta saneringsinsatser.

Under anslaget beräknas 3 miljoner kronor 2004 för berörda myndigheters arbete med att utveckla en handbok för vatten.

Prognosen för 2003 är låg i förhållande till anslagna medel på grund av under året vidtagna utgiftsbegränsande åtgärder.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

För att skapa goda förutsättningar för planering, upphandling och genomförande av efterbehandlingsprojekt föreslås regeringen bemyndigas att under 2004 ingå ekonomiska förpliktelser i samband med genomförande av saneringsinsatser, som inklusive tidigare åtaganden innebär utgifter på högst 250 miljoner kronor under 2005, högst 250 miljoner kronor under 2006 och högst 100 miljoner kronor under 2007.

Regeringens överväganden

Anslaget har ökat väsentligt sedan 1999. Verksamheten har hittills koncentrerats till ett systematiskt uppbyggnadsarbete. Bl.a. har länsstyrelsernas kompetens på området byggts upp. Det har lett till att samtliga län nu har kommit i gång med att inventera och undersöka

förorenade områden. Med bidrag (helt eller delvis) från anslaget är 193 objekt i olika skeden av undersökning medan 21 objekt är i åtgärdsfas. Fem stycken har avslutats men inte genomgått efterföljande miljökontroll, och 14 stycken har slutförts. Naturvårdsverket har fått i uppdrag av regeringen att tillsammans med länsstyrelserna verka för att arbetet med att sanera och återställa sådana områden ökar i såväl offentlig som privat regi.

I enlighet med beräkningar i budgetpropositionen för 2002 och den ekonomiska vårpropositionen för 2003 ökar anslaget fr.o.m. 2004.

Anslaget avses inte längre automatiskt pris- och löneuppräknas utan anslagsnivån beräknas utifrån behov.

Regeringen föreslår att anslaget 34:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* för 2004 uppgår till 329 850 000 kronor. För 2005 beräknas anslaget till 554 850 000 kronor och för 2006 till 554 850 000 kronor.

Anslaget har för perioden 2004 - 2006 beräknats enligt följande:

Tabell 3.14 Härledning av anslagsnivån för 2004 - 2006, för 34:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget¹	460 770	460 770	460 770
Förändring till följd av:			
Beslut	-246 000	-21 000	-21 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	115 080	115 080	115 080
Förslag/beräknat anslag	329 850	554 850	554 850

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

Tabell 3.15 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden 34:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

	2002 utfall	2003 prognos	2004 beräknat	2005 beräknat	2006 beräknat	2007 beräknat
Utestående förpliktelser vid årets början	69 568	54 583	327 000	-	-	-
Nya förpliktelser	54 583	324 767	448 000	-	-	-
Infriade förpliktelser*	-69 568	-52 350	-175 000	- 250 000	- 250 000	-100 000
Utestående förpliktelser vid årets slut	54 583	327 000	600 000	-	-	-
Erhållen/föreslagen bemyndiganderam	290 000	600 000	600 000	-	-	-

* Utgiftsutfall till följd av ingångna förpliktelser

3.9.5 34:5 Miljöforskning

Tabell 3.16 Anslagsutveckling 34:5 Miljöforskning

Tusental kronor

2002	Utfall	58 739	Anslags- sparande	137
2003	Anslag	82 743 ¹	Utgifts- prognos	80 811
2004	Förslag	84 050		
2005	Beräknat	86 003 ²		
2006	Beräknat	87 536 ³		

¹ Inklusive av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.² Motsvarar 84 050 tkr i 2004 års prisnivå.³ Motsvarar 84 050 tkr i 2004 års prisnivå.

Anslaget skall främst finansiera forskning till stöd för Naturvårdsverkets arbete, t.ex. forsknings- och utvecklingsverksamhet som underlag för att nå miljökvalitetsmålen, forskning med anknytning till miljöbalken samt underlag för internationellt förhandlingsarbete.

Anslaget skall också finansiera statens andel av den med näringslivet samfinansierade forskningen vid IVL Svenska Miljöinstitutet AB.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

För att skapa goda förutsättningar för planering, upphandling och genomförande av forskningsprojekt föreslås regeringen bemyndigas att under 2004 ingå ekonomiska förpliktelser i samband med planering, upphandling och genomförande av forskningsprojekt, som inklusive tidigare åtagande innebär utgifter på högst 30 miljoner kronor under 2005, högst 20 miljoner kronor under 2006 och högst 15 miljoner kronor under 2007.

Tabell 3.17 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden 34:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	2002 utfall	2003 prognos	2004 beräknat	2005 beräknat	2006- beräknat	2007 beräknat
Utestående förpliktelser vid årets början	22 500	44 999	64 999			
Nya förpliktelser	45 000	40 000	30 000			
Infriade förpliktelser*	-22 501	-20 000	-30 000	-30 000	-20 000	-15 000
Utestående förpliktelser vid årets slut	44 999	64 999	64 999			
Erhållen/föreslagen bemyndiganderam	45 000	65 000	65 000			

* Utgiftsutfall till följd av ingångna förpliktelser 45 000

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget 34:5 *Miljöforskning* för 2004 uppgår till 84 050 000 kronor. För 2005 beräknas anslaget till 86 003 000 kronor och för 2006 till 87 536 000 kronor.

Anslaget har för perioden 2004 – 2006 beräknats enligt följande:

Tabell 3.18 Härledning av anslagsnivån 2004 – 2006, för 34:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget¹	82 743	82 743	82 743
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 307	3 260	4 793
Beslut			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	84 050	86 003	87 536

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2003 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

3.9.6 34:6 Kemikalieinspektionen

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 34:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2002	89 760	- 816	
2003	101 834 ¹		99 245
2004	Förslag	106 450	
2005	Beräknat	109 020 ²	
2006	Beräknat	110 932 ³	

¹ Inklusive av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

² Motsvarar 106 450 tkr i 2004 års prisnivå.

³ Motsvarar 106 450 tkr i 2004 års prisnivå.

Kemikalieinspektionen är central förvaltningsmyndighet för ärenden om hälso- eller miljörisker med kemiska produkter och biotekniska organismer. Anslaget disponeras av Kemikalieinspektionen för verksamhet avseende tillsyn/vägledning, riskbedömning, riskbegränsning för allmänkemikalier samt riskbegränsning för bekämpningsmedel.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Kemikalieinspektionens verksamhet finansieras huvudsakligen med avgifter som anges i förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken, förordning (1999:942) om kemikalieavgifter m.m. samt Kemikalieinspektionens föreskrifter om kemiska produkter och biotekniska organismer (KIFS 1998:8).

Intäkterna från kemikalieavgifter m.m. beräknas till 74 950 000 kronor för 2004, varav 56 700 000 kronor från kemikalieavgifter och 18 200 000 kronor från bekämpningsmedelsavgifter. Intäkterna från kemikalieavgifter m.m. redovisas på inkomsttitel 2543, intäkterna från bekämpningsmedel redovisas på inkomsttitel 1437 och övriga inkomster av statens verksamhet redovisas på inkomsttitel 2811.

Tabell 3.20 Offentlig-rättslig verksamhet 34:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)
Utfall 2002	82 955	0	79 571	3 384
Prognos 2003	74 950	0	74 950	0
Budget 2004	74 950	0	74 950	0

Kemikalieinspektionen bedriver även viss avgiftsfinansierad uppdragsverksamhet som framför allt omfattar prövningsverksamhet enligt EG-direktiven 91/414/EEG och 98/8/EG avseende verksamma ämnen i bekämpningsmedel samt genmodifierade organismer. I denna verksamhet ingår även uppdrag från EU och samarbetet med Sida avseende stöd till andra länder bl.a. inom Östersjöområdet.

Tabell 3.21 Uppdragsverksamhet 34:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (Intäkt – kostnad)
Utfall 2002	11 621	11 621	0
Prognos 2003	11 500	11 500	0
Budget 2004	11 500	11 500	0

Regeringens överväganden

Kemikalieinspektionens verksamhet utgår från de mål och riktlinjer för kemikaliepolitiken som anges i propositionen Svenska miljömål – miljöpolitik för ett hållbart Sverige (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99: MJU6, rskr. 1998/99:183) och propositionen Kemikaliestrategi för giftfri miljö (prop. 2000/01:65, bet. 2000/01: MJU15, rskr. 2000/01:269). Kemikalieinspektionen är ansvarig myndighet för miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. Vidare utgår arbetet från miljöbalken och dess följdlagstiftning.

Kemikalieinspektionen arbetar för att minska riskerna för skador på människa och miljö från kemiska ämnen i kemiska produkter och andra varor samt biotekniska organismer. Arbetet bedrivs i hög grad internationellt och framför allt inom EU. Regelverket för kemikalier inom EU förändras nu genomgripande. Kemikalieinspektionen har deltagit intensivt i arbetet och kommer att fortsätta arbetet för att den svenska kemikaliepolitiken skall få genomslag inom EU. Ett slutligt förslag från kommissionen skall läggas fram under hösten 2003. Därefter kommer betydande insatser att krävas för att genomföra det nya regelverket nationellt. På bekämpningsmedelssidan revideras växtskyddsdirektivet (91/414/EEG) samtidigt som en tematisk strategi för en hållbar användning av bekämpningsmedel utformas. Ett nationellt handlingsprogram för användningen av bekämpningsmedel i jordbruket och trädgårdsnäringen för åren 2002-2006 har presenterats av Jordbruksverket i samarbete med andra berörda myndigheter.

Med bakgrund av det som händer på kemikalieområdet inom EU tillsatte regeringen en utredning med syfte att göra en övergripande översyn av Kemikalieinspektionens verksamhet och bl.a. föreslå framtida finansiering. Uppdraget skall redovisas den 15 januari 2004. ESV har avrapporterat regeringsuppdraget om en översyn av avgiftssystemet för prövning och tillsyn av bekämpningsmedel. Rapporten är för närvarande på remiss.

Från och med 2004 skall i princip all årlig revision avgiftsbeläggas (Avgifter vid Riksrevisionen, prop. 2002/03:63, bet. 2002/03: FiU27, rskr. 2002/03:189). Avgifter och ersättningar tillförs statskassan och redovisas mot inkomsttitel. För anslagsfinansierade

myndigheter som under 2003 inte erlägger någon avgift för årlig revision medför föreslagen nyordning en tillkommande kostnad. En kostnad som myndigheterna föreslås kompenseras för genom en nivåhöjning av anslagen från och med nästa år.

Regeringen föreslår att anslaget 34:6 *Kemikalieinspektionen* för 2004 uppgår till 106 450 000 kronor. För 2005 beräknas anslaget till 109 020 000 kronor och för 2006 till 110 932 000 kronor.

Anslaget har för perioden 2004 – 2006 beräknats enligt följande:

Tabell 3.22 Härledning av anslagsnivån 2004 – 2006, för 34:6 Kemikalieinspektionen

	2004	2005	2006
<i>Tusental kronor</i>			
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget¹	102 184	102 184	102 184
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	3 865	6 425	8 330
Beslut	401	411	418
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	106 450	109 020	110 932

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03: FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2003 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

3.9.7 34:7 Internationellt miljösamarbete

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 34:7 Internationellt miljösamarbete

<i>Tusental kronor</i>				
2002	Utfall	71 635 ¹	Anslags-sparande	-569
2003	Anslag	66 434 ²	Utgifts-prognos	65 339
2004	Förslag	66 434		
2005	Beräknat	66 434		
2006	Beräknat	66 434		

¹ I belopp för 2002 ingår utfall för dåvarande anslaget 34:12 Internationellt samarbete i fråga om kärnsäkerhet m.m.

² Inklusive av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

Anslaget disponeras för medlemsavgifter och stöd till internationella organisationer samt för internationellt samarbete. Detta samarbete avser såväl internationella miljökonventioner och avtal som miljöfrågor i FN-systemet och EU-samarbetet samt i organisationer som OECD, Baltic 21, Barentsrådet, Nordiska ministerrådet

och Arktiska rådet. Vidare disponeras anslaget för bilateralt miljösamarbete och Sveriges årliga bidrag till FN:s miljöfond, vilken utgör kärnan i UNEP:s finansiering.

Dessutom disponeras anslaget för kostnader för deltagande i internationellt samarbete på kärnenergiområdet, dvs. Sveriges reguljära medlemsavgift i Internationella Atomenenergiorganet (IAEA), bidraget till IAEA:s Technical Assistance and Cooperation Fund samt kostnader i samband med övrigt internationellt kärnsäkerhetssamarbete.

Regeringens överväganden

Genom ett aktivt deltagande i det internationella samarbetet ökar möjligheterna för Sverige att påverka eller få till stånd miljöbeslut och överenskommelser så att gränsöverskridande utsläpp och miljöförstöring minskar och de svenska miljömålen kan uppnås.

Regeringen föreslår att anslaget 34:7 *Internationellt miljösamarbete* för 2004 uppgår till 66 434 000 kronor. För 2005 beräknas anslaget till 66 434 000 kronor och för 2006 till 66 434 000 kronor.

Anslaget har för perioden 2004 – 2006 beräknats enligt följande:

Tabell 3.24 Härledning av anslagsnivån för 2004 – 2006, för 34:7 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor			
	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget¹	66 434	66 434	66 434
Förändring till följd av:			
Beslut			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	66 434	66 434	66 434

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

3.9.8 34:8 Stockholms internationella miljöinstitut

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 38:8 Stockholms internationella miljöinstitut

Tusental kronor				
2002	Utfall	12 000	Anslags-sparande	0
2003	Anslag	12 000 ¹	Utgifts-prognos	11 700
2004	Förslag	12 000		
2005	Beräknat	12 000		
2006	Beräknat	12 000		

¹ Inklusivt av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

Anslaget disponeras för statens stöd till Stockholms internationella miljöinstitut (SEI).

SEI är ett internationellt forskningsinstitut med inriktning på policyfrågor inom området miljö och utveckling. SEI:s huvudsakliga uppgifter är att stödja beslutsfattande genom att initiera, genomföra analyser och informera om resultat av studier och forskning vad gäller utvärdering och utveckling av miljöteknik, miljö- och utvecklingspolicy samt relaterad miljöstyrning och strategier för en hållbar utveckling. Institutet bedriver tillämpad forskning inom områdena klimat, energi, atmosfär, mark- och vattenresurser, urbana miljöer samt risk- och sårbarhetsanalyser.

SEI bedriver projektverksamhet i Afrika, Asien, Europa och Latinamerika. Institutet har, förutom sitt huvudkontor i Stockholm, kontor i Boston, Tallinn, York, Oxford och Bangkok.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget 34:8 *Stockholms internationella miljöinstitut* för 2004 uppgår till 12 000 000 kronor. För 2005 och 2006 beräknas anslaget till 12 000 000 kronor.

3.9.9 34:9 Statens strålskyddsinstitut

Tabell 3.26 Anslagsutveckling 34:9 Statens strålskyddsinstitut

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2002	Utfall	107 065		2 307
2003	Anslag	98 690	Utgifts-prognos	98 533
2004	Förslag	105 027		
2005	Beräknat	107 439		
2006	Beräknat	109 115		

¹ Inklusive av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

² Motsvarar 105 027 tkr i 2004 års prisnivå.

³ Motsvarar 105 027 tkr i 2004 års prisnivå.

Statens strålskyddsinstitut (SSI) är en central myndighet med ansvar för tillsyn av joniserande och ickejonerande strålning samt beredskap mot kärntekniska olyckor och radioaktivt nedfall. För ett av de miljö kvalitetsmål som riksdagen har fastställt – Saker strålmiljö – har regeringen utsett SSI till ansvarig myndighet. Anslaget disponeras för SSI:s verksamhet avseende tillsyn, beredskap, miljöövervakning och forskning.

Budget för avgiftsfinansierad verksamhet

SSI:s verksamhet finansieras delvis via avgifter enligt förordningen (1976:247) om vissa avgifter till Statens strålskyddsinstitut. Avgifter som berör icke kärnteknisk verksamhet enligt 3 och 4 §§ nämnda förordning förs till inkomsttitel 2511 Ansökningsavgifter. Avgifter avseende kärnteknisk verksamhet enligt 1 § nämnda förordning förs till inkomsttitel 2551 Avgifter från kärnkraftverken. Myndigheten disponerar inte avgifterna.

Tabell 3.27 Offentligrättslig verksamhet 34:9 Statens strålskyddsinstitut

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2002				
2511	7 551	0	0	7 551
2551	61 892	0	0	61 892
Prognos 2003				
2511	8 912	0	0	8 912
2551	70 822	0	0	70 822
Budget 2004				
2511	8 912	0	0	8 912
2551	70 822	0	0	70 822

SSI bedriver även viss avgiftsfinansierad uppdragsverksamhet som i dag framför allt omfattar utbildningsverksamhet. Avgifterna från sagda verksamhet disponeras av myndigheten.

Tabell 3.28 Uppdragsverksamhet 34:9 Statens strålskyddsinstitut

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (Intäkt - kostnad)
Utfall 2002	916	908	8
Prognos 2003	910	900	10
Budget 2004	1 000	990	10

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Som stöd för sin tillsynsutövning samt för beredskapsarbetet mot radioaktiva nedfall, finansierar SSI grundläggande och tillsynsrelaterad strålskyddsforskning. För att skapa goda förutsättningar för planering och genomförande av strålskyddsforskning är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utfästelser om utgifter för kommande år.

Regeringen föreslås därför bemyndigas att under 2004 ingå ekonomiska förpliktelser i samband med strålskyddsforskning som, inklusive tidigare åtaganden, innebär utgifter på högst 10,5 miljoner kronor under 2005 och högst 10,5 miljoner kronor under 2006.

Tabell 3.29 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden 34:9 Statens strålskyddsinstitut

Tusental kronor

	2002 utfall	2003 prognos	2004 beräknat	2005 beräknat	2006 beräknat
Utestående förpliktelser vid årets början	6 896	16 960	9 060	-	-
Nya förpliktelser	12 370	3 033	6 000	-	-
Infriade förpliktelser*	-2 306	-10 933	-4 560	-10 500	-10 500
Utestående förpliktelser vid årets slut	16 960	9 060	10 500	-	-
Erhållen/föreslagen bemyndiganderam	21 000	21 000	21 000	-	-

* Utgiftsutfall till följd av ingångna förpliktelser.

Regeringens överväganden

SSI:s har ansvar för att de skadliga effekterna av strålning på människor och miljö i Sverige skall vara så små som möjligt. Strålskyddslagen (1988:220) och sedan 1999 även miljöbalken reglerar SSI:s verksamhet. I verksamheten ingår ansvaret för miljö kvalitetsmålet Säker strålmiljö.

Regeringens bedömning är att myndigheten uppfyller de mål som ställts och att myndigheten kan verka för ett fortsatt gott strålskydd i samhället samt har ett högt internationellt anseende och stort förtroende hos allmänheten.

Från och med 2004 skall i princip all årlig revision avgiftsbeläggas (Avgifter vid Riksrevisionen, prop. 2002/03:63, bet. 2002/03:FiU27, rskr. 2002/03:189). Avgifter och ersättningar tillförs statskassan och redovisas mot inkomsttitel. För anslagsfinansierade myndigheter som under 2003 inte erlägger någon avgift för årlig revision medför föreslagen nyordning en tillkommande kostnad. En kostnad som myndigheterna föreslås kompenseras för genom en nivåhöjning av anslagen från och med nästa år.

Regeringen föreslår att anslaget 34:9 *Statens strålskyddsinstitut* för 2004 uppgår till 105 027 000 kronor. För 2005 beräknas anslaget uppgå till 107 439 000 kronor och för 2006 till 109 115 000 kronor.

Anslaget har för perioden 2004 – 2006 beräknats enligt följande:

Tabell 3.30 Härledning av anslagsnivån 2004 – 2006, för 34:9 Statens strålskyddsinstitut

Tusental kronor

	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget¹	98 690	98 690	98 690
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	5 987	8 391	10 061
Beslut	350	358	364
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	105 027	107 439	109 115

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2003 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

3.9.10 34:10 Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader

Tabell 3.31 Anslagsutveckling 34:10 Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader

Tusental kronor

2002	Utfall	85 693	Anslags-sparande	2 621
2003	Anslag	85 356 ¹	Utgifts-prognos	82 950
2004	Förslag	95 485		
2005	Beräknat	97 747 ²		
2006	Beräknat	99 404 ³		

¹ Inklusivt av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.² Motsvarar 95 485 tkr i 2004 års prisnivå.³ Motsvarar 95 485 tkr i 2004 års prisnivå.

Statens kärnkraftinspektion (SKI) är en central myndighet med ansvar för tillsyn av säkerheten och det fysiska skyddet vid

kärntekniska anläggningar, säkerheten för kärnavfallet samt ickespridningsfrågor. Anslaget disponeras för SKI:s verksamhet avseende tillsyn och förvaltning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

SKI:s verksamhet finansieras via avgifter enligt förordningen (1991:739) om vissa avgifter till Statens kärnkraftinspektion. Avgifter enligt den nämnda förordningen avseende tillsyn och forskning enligt 4 och 8 §§ förs till inkomsttitel 2551 Avgifter från kärnkraftverken.

SKI disponerar de intäkter som erhålles i form av avgifter enligt 2 och 6 §§ förordningen (1991:739) om vissa avgifter till Statens kärnkraftinspektion.

Tabell 3.32 Offentlig-rättslig verksamhet 34:10 Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras
Utfall 2002	150 200	187
Prognos 2003	155 360	200
Budget 2004	161 401	200

Regeringens överväganden

Regeringens bedömning är att myndigheten genom sitt tillsynsarbete verkar för en hög säkerhet och skydd av hälsa och miljö samt har ett högt internationellt anseende och stort förtroende hos allmänheten.

Från och med 2004 skall i princip all årlig revision avgiftsbeläggas (Avgifter vid Riksrevisionen, prop. 2002/03:63, bet. 2002/03:FiU27, rskr. 2002/03:189). Avgifter och ersättningar tillförs statskassan och redovisas mot inkomsttitel. För anslagsfinansierade myndigheter som under 2003 inte erlägger någon avgift för årlig revision medför föreslagen nyordning en tillkommande kostnad. En kostnad som myndigheterna föreslås kompenseras för genom en nivåhöjning av anslagen från och med nästa år.

Regeringen föreslår att anslaget 34:10 Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader för år 2004 uppgår till 95 485 000 kronor. För 2005

beräknas anslaget uppgå till 97 747 000 kronor och för 2006 till 99 404 000 kronor.

Anslaget har för perioden 2004 – 2006 beräknats enligt följande:

Tabell 3.33 Härledning av anslagsnivån 2004 – 2006, för 34:10 Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader

Tusental kronor

	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget¹	86 006	86 006	86 006
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	9 096	11 349	12 999
Beslut	383	392	399
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	95 485	97 747	99 404

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2003 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

3.9.11 34:11 Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning

Tabell 3.34 Anslagsutveckling 34:11 Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2002	Utfall	67 775	4 724	
2003	Anslag	70 895 ¹		72 428
2004	Förslag	72 015		
2005	Beräknat	73 440 ²		
2006	Beräknat	74 345 ³		

¹ Inklusive av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

² Motsvarar 72 015 tkr i 2004 års prismsnivå.

³ Motsvarar 72 015 tkr i 2004 års prismsnivå.

SKI har i uppdrag att finansiera forskningsverksamhet inom sitt verksamhetsområde för att stödja tillsynsverksamheten. Anslaget disponeras för SKI:s kostnader för kärnsäkerhetsforskning.

Tabell 3.35 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden 34:11 Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning

Tusental kronor

	2002 utfall	2003 prognos	2004 beräknat	2005 beräknat	2006 beräknat	2007 - beräknat
Utestående förpliktelser vid årets början	16 000	14 627	24 272	-	-	-
Nya förpliktelser	3 960	18 938	23 960	-	-	-
Infriade förpliktelser*	-5 333	-9 293	-16 270	-17 200	-7 400	-6 400
Utestående förpliktelser vid årets slut	14 627	24 272	31 962	-	-	-
Erhållen/föreslagen bemyndiganderam	36 000	27 000	36 000	-	-	-

* Utgiftsutfall till följd av ingångna förpliktelser.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

För att ha goda förutsättningar för planering och genomförande av kärnsäkerhetsforskning är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utfästelser om utgifter för kommande år. Regeringen föreslås därför bemyndigas att under 2004 ingå ekonomiska förpliktelser i samband med kärnsäkerhetsforskning som inklusive tidigare åtaganden innebär utgifter på högst 17,2 miljoner kronor under 2005, högst 7,4 miljoner kronor under 2006 och högst 6,4 miljoner kronor under 2007.

Regeringens överväganden

SKI:s forskning har en mycket stor roll i utvecklingen av tillsynsarbetet på myndigheten och säkerheten vid de kärntekniska anläggningarna. Den är dessutom ett viktigt led i den nationella kompetensförsörjningen på området.

Regeringen föreslår att anslaget 34:11 *Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning* för 2004 uppgår till 72 015 000 kronor. För 2005 beräknas anslaget uppgå till 73 440 000 kronor och för 2006 till 74 345 000 kronor.

Anslaget har för perioden 2004 – 2006 beräknats enligt följande:

Tabell 3.36 Härledning av anslagsnivån 2004 – 2006, för 34:11 Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning

Tusental kronor

	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget¹	70 895	70 895	70 895
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 120	2 545	3 450
Beslut			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	72 015	73 440	74 345

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2003 års statsbudget.

Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

3.9.12 34:12 Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut m.m.

Tabell 3.37 Anslagsutveckling 34:12 Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut m.m.

Tusental kronor

2002	Utfall	237 136	Anslags-sparande	6 235
2003	Anslag	221 584 ¹	Utgifts-prognos	222 510
2004	Förslag	217 556		
2005	Beräknat	222 460 ²		
2006	Beräknat	225 897 ³		

¹ Inklusive av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.² Motsvarar 217 556 tkr i 2004 års prisnivå.³ Motsvarar 217 556 tkr i 2004 års prisnivå.

Anslaget disponeras av Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) för uppgifter som är nödvändiga för att tillgodose samhällets behov av prognoser, varningar och beredskap samt för att utveckla den kompetens SMHI bygger upp i denna verksamhet.

Anslaget används också för att betala Sveriges medlemsavgifter i de internationella organisationerna EUMETSAT (det europeiska satellitsamarbetet), ECMWF (det europeiska centret för medellånga prognoser) och WMO (världsmeteorologiska organisationen).

Budget för avgiftsfinansierad verksamhet

SMHI:s uppdragsverksamhet och affärsverksamhet finansieras med avgifter. Uppdragsverksamheten sker inom ramen för SMHI:s myndighetsansvar men bekostas med full kostnadstäckning av andra myndigheter. Bl.a. utför institutet kontroll av vattenhushållning, översvämningskarteringar åt Statens räddningsverk och miljöövervakningsuppdrag för Naturvårdsverket. Affärsverksamheten bedrivs på kommersiella villkor på en helt eller delvis konkurrensutsatt marknad.

Tabell 3.38 Uppdragsverksamhet 34:12 Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut m.m.

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (Intäkt - kostnad)
Utfall 2002	19 700	20 300	- 600
Prognos 2003	22 500	22 000	500
Budget 2004	23 000	23 000	0

Tabell 3.39 Affärsverksamhet 34:12 Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut m.m.

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (Intäkt - kostnad)
Utfall 2002	164 600	159 800	4 800
Prognos 2003	175 000	172 500	2 500
Budget 2004	177 000	174 500	2 500

Affärsverksamheten 2002 visar en liten minskning relativt 2001. Däremot är rörelseresultatet högre än 2001. Affärsverksamheten har belastats med en avgift för affärsverksamhetens utnyttjande av

infrastrukturen. För detta har SMHI inlevererat 12 miljoner kronor till staten.

Regeringens överväganden

Den totala kostnaden för Sveriges medverkan i EUMETSAT för perioden 2003 t.o.m. 2012, beräknas uppgå till omkring 422 miljoner kronor. Kostnaderna är högre i början av programmet och beräknas minska efter hand. I denna kostnad ligger de beslutade obligatoriska programmen och det frivilliga programmet Jason-2. Jason-2 är ett tilläggsprogram med syfte att samla globala uppgifter som är av stor betydelse för förståelsen av jordens klimat och för att kunna utarbeta långa väderprognoser.

Inom EUMETSAT kommer en ny generation satelliter att skjutas upp. I avvaktan på detta har dock beslut om att skjuta upp en fjärde satellit i den s.k. MSG-serien nyligen fattats.

Avgifterna till de internationella organisationerna EUMETSAT, ECMWF och WMO var år 2002 68,7 miljoner kronor. År 2003 beräknas avgifterna uppgå till 69,6 miljoner kronor. Avgiften för 2004 beräknas uppgå till 84 miljoner kronor och för 2005 till 75 miljoner kronor. Avgifterna kan avvika från de prognostiserade till följd av främst omdispositioner och fördröjningar i EUMETSAT-programmet.

Regeringen föreslår att anslaget 34:12 *Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut m.m.* för 2004 uppgår till 217 556 000 kronor. För 2005 beräknas anslaget uppgå till 222 460 000 kronor och för 2006 till 225 897 000 kronor.

Anslaget har för perioden 2004 – 2006 beräknats enligt följande:

Tabell 3.40 Härledning av anslagsnivån 2004 – 2006, för 34:12 Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut m.m.

Tusental kronor

	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget¹	211 584	211 584	211 584
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	5 972	10 876	14 313
Beslut			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	217 556	222 460	225 897

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2003 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

3.9.13 34:14 Stöd till klimatinvesteringar

Tabell 3.41 Anslagsutveckling 34:14 Stöd till klimatinvesteringar

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2002	4 887	195 113	
2003	300 000 ¹		7 500
2004	Förslag	340 000	
2005	Beräknat	0	
2006	Beräknat	0	

¹ Inklusive av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

Anslaget disponeras för stöd till klimatinvesteringar. Av anslaget får högst 25,9 miljoner kronor användas till administration, information och utvärdering.

Under 2002 och 2003 har den förordning som skall reglera vilka projekt som kan komma i fråga för stöd till klimatinvesteringar varit föremål för Europeiska kommissionens statsstödsprövning. Då statsstödsprövningen tagit längre tid än väntat och inte kunde avslutas under 2002 kunde förordningen inte heller antas enligt den tidsplan som beräknats. Klimatprogrammen kunde således inte påbörjas under 2002. Ett betydande anslagssparande har som en följd av detta uppstått. Den 1 juli 2003 trädde förordningen (2003:262) om statliga bidrag till klimatinvesteringsprogram i kraft. Satsningen om stöd till klimatinvesteringar har därmed försenats ett år men beräknas i fortsättningen kunna genomföras enligt plan.

Prognosen för 2003 är låg i förhållande till anslagna medel på grund av under året vidtagna utgiftsbegränsande åtgärder.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringen föreslår att riksdagen bemyndigar regeringen att under 2004 besluta om stöd till klimatinvesteringar som inklusive tidigare åtaganden innebär utgifter om högst 350 miljoner kronor under 2004 – 2009.

Regeringens överväganden

För att medverka till ett lägre utgiftstryck på statsbudgeten minskas anslaget engångsvis med 60 miljoner kronor för 2004.

Regeringen föreslår att anslaget 34:14 *Stöd till klimatinvesteringar* för 2004 uppgår till 340 000 000 kronor. Då arbetet med klimatinvesteringsprogrammen nyligen påbörjats föreslås inga anslag för 2005 och 2006. Regeringen avser att återkomma i denna fråga i budgetpropositionen för 2005.

Anslaget har för perioden 2004 – 2006 beräknats enligt följande:

Tabell 3.42 Härledning av anslagsnivån för 2004 – 2006, för 34:14 Stöd till klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget¹	300 000	300 000	300 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-60 000	-300 000	-300 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	100 000		
Förslag/beräknat anslag	340 000	0	0

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

Tabell 3.43 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden 34:14 Stöd till klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2002 utfall	2003 prognos	2004 beräknat	2005 – 2009 beräknat	
Utestående förpliktelser vid årets början	0	0	284 000	-	-
Nya förpliktelser	0	284 000	137 000	-	-
Infriade förpliktelser*	0	0	-71 000	- 350 000	-
Utestående förpliktelser vid årets slut	0	284 000	350 000	-	-
Erhållen/föreslagen bemyndiganderam	500 000	300 000	350 000	-	-

* Utgiftsutfall till följd av ingångna förpliktelser

4 Politikområde Forskningspolitik under utgiftsområde 20

4.1 Budgetförslag

4.1.1 26:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader

Tabell 4.1 Anslagsutveckling 26:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader

Tusental kronor

År	Utfall	39 638	Anslags-sparande	- 1 145
2002	Utfall	39 638	Anslags-sparande	- 1 145
2003	Anslag	40 289 ¹	Utgifts-prognos	38 793
2004	Förslag	41 648		
2005	Beräknat	42 628 ²		
2006	Beräknat	43 341 ³		

¹ Inklusive av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

² Motsvarar 41 648 tkr i 2004 års prisnivå.

³ Motsvarar 41 648 tkr i 2004 års prisnivå.

Anslaget disponeras av Forskningsrådet för areella näringar och samhällsbyggande (Formas) för myndighetens förvaltningskostnader.

Regeringens överväganden

Regeringen anser att Formas klarat övergången till det nya finansieringssystemet och vunnit respekt såväl nationellt som internationellt.

Från och med 2004 skall i princip all årlig revision avgiftsbeläggas (Avgifter vid Riksrevisionen, prop. 2002/03:63, bet.

2002/03:FiU27, rskr. 2002/03:189). Avgifter och ersättningar tillförs statskassan och redovisas mot inkomsttitel. För anslagsfinansierade myndigheter som under 2003 inte erlägger någon avgift för årlig revision medför föreslagen nyordning en tillkommande kostnad. En kostnad som myndigheterna föreslås kompenseras för genom en nivåhöjning av anslagen från och med nästa år.

Regeringen föreslår att anslaget 26:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader* för 2004 uppgår till 41 648 000 kronor. För 2005 beräknas anslaget uppgå till 42 628 000 kronor och för 2006 till 43 341 000 kronor.

Anslaget har för perioden 2004 – 2006 beräknats enligt följande:

Tabell 4.2 Härledning av anslagsnivån 2004 – 2006, för 26:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader

Tusental kronor

	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget ¹	40 289	40 289	40 289
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 098	2 072	2 780
Beslut	261	267	272
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	41 648	42 628	43 341

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2003 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

4.1.2 26:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tabell 4.3 Anslagsutveckling 26:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Utgifts- prognos	Övrigt
2002	Utfall	255 583	Anslags- sparande	7 233
2003	Anslag	281 724 ¹	273 957	
2004	Förslag	296 426		
2005	Beräknat	304 129 ²		
2006	Beräknat	309 707 ³		

¹ Inklusive av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

² Motsvarar 297 095 tkr i 2004 års prisnivå.

³ Motsvarar 297 095 tkr i 2004 års prisnivå.

Rådets viktigaste ansvarsområden är miljöforskning, forskning om de areella näringarna, forskning om samhällsbyggande samt forskning för en ekologisk hållbar utveckling.

Anslaget disponeras för stöd till forskning och forskningsinformation inom områdena miljö och samhällsbyggande. För forskning om de areella näringarna finns inom utgiftsområde 23 anslaget 26:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

För att underlätta planering, upphandling och genomförande av forskningsprojekt föreslår regeringen bemyndigas att ingå ekonomiska förpliktelser som inklusive tidigare åtaganden innebär utgifter på högst 180 miljoner kronor under 2005, högst 60 miljoner kronor under 2006 och högst 40 miljoner kronor under 2007.

Regeringens överväganden

I regeringens ekonomiska vårproposition för 2001 föreslogs att forskningen vid Formas skulle förstärkas med 80 miljoner kronor för 2002 och 2003 och 90 miljoner kronor för 2004. Förstärkningen skall användas till forskning om biologisk mångfald och klimat samt till forskning till stöd för ekologiskt hållbar utveckling. Regeringen beräknar en fortsatt förstärkning med 90 miljoner kronor per år fr.o.m. 2005.

Stiftelsen Byggdok har under åren 2001 – 2003 fått statligt stöd för sin verksamhet från anslaget 26:2 *Forskningsrådet för areella näringar och samhällsbyggande: Forskning*. Stiftelsen Byggdok är får närvarande under omstrukturering. Av detta skäl föreslår regeringen att engångsvis för 2004 överföra 3 miljoner kronor till anslaget 31:1 *Boverket*, utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande.

Därutöver föreslår regeringen att anslaget förstärks med 10 miljoner kronor för marin miljöforskning fr.o.m. 2004.

Regeringen föreslår att anslaget 26:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* för 2004 uppgår till 296 426 000 kronor. För 2005 beräknas anslaget uppgå till 304 129 000 kronor och för 2006 till 309 707 000 kronor.

Anslaget har för perioden 2004 – 2006 beräknats enligt följande:

Tabell 4.4 Härledning av anslagsnivån 2004 – 2006, för 26:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget ¹	281 724	281 724	281 724
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	4 418	11 192	16 565
Beslut	-221	-2 612	-2 660
Överföring till/från andra anslag	66	3 139	3 196
Övrigt	10 439	10 686	10 882
Förslag/beräknat anslag	296 426	304 129	309 707

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2003 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

Tabell 4.5 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden 26:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	2002 utfall	2003 prognos	2004 beräknat	2005 beräknat	2006 beräknat	2007 - beräknat
Utestående förpliktelser vid årets början	262 637	120 125	451 000	-	-	-
Nya förpliktelser	14 353	430 000	250 000	-	-	-
Infriade förpliktelser*	- 156 865	- 99 500	-250 000	-180 000	-60 000	-40 000
Utestående förpliktelser vid årets slut	120 125	451 000	451 000	-	-	-
Erhållen/föreslagen bemyndiganderam	360 000	486 000	486 000	-	-	-

* Utgiftsutfall till följd av ingångna förpliktelser